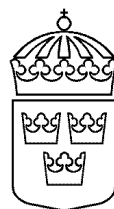

Riksdagens protokoll

2003/04:36

Onsdagen den 26 november

Protokoll
2003/04:36

Kl. 09.00 – 17.33

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 20 november.

2 § Val av ombudsmän vid JO-ämbetet

Anf. 1 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Det svenska JO-ämbetet är en i ordets verkliga bemärkelse mycket fin institution. Det bygger på en för sin tid oerhört framsynt insikt om vikten av att slå vakt om medborgarnas rätt gentemot myndigheter på medborgarnas villkor.

JO fyller inte bara en viktig funktion i rättsstaten som sådan utan är också tillsammans med konstitutionsutskottet en av de två kvarvarande kontrollinstitutionerna med ursprung i 1809 års regeringsform. Det innebär att förvaltningar och domstolar har ett självständigt ansvar men står under ett straffrättsligt ansvar där JO-ämbetet utövar tillsyn och också kan stå för åtal och där konstitutionsutskottet står för tillsyn och kontroll av regeringen.

Det är värt att komma ihåg att JO-ämbetet står för detta men också verkar genom sina uttalanden. Det kan förnya och skärpa insikten hos myndigheter, förnya och vitalisera insikten om de förhållanden som ska råda mellan medborgare och myndigheter. Det är en fristående myndighet. Men jag vill också passa på att i det här sammanhanget säga att de berättelser som justitieombudsmännen lämnar till riksdagen har ett mycket viktigt politiskt intresse när det gäller att resonera om hur lagstiftningen ska förändras och utvecklas. Det är någonting som i grunden varje utskott ska ta till sig för att på det viset också föra de bästa av traditionerna vidare i detta sammanhang.

Det är också så att om vi tittar på det svenska JO-ämbetet kan vi konstatera att det har blivit en förebild för en lång rad andra länder, inte minst i nya demokratier. Men vi kan också se att det i Europaparlamentet i dag finns en ombudsman just för att kunna hävda medborgarnas rätt gentemot myndigheter. Samma grundläggande tanke som återfanns från 1809 års regeringsform är i dag en del av den moderna europeiska verkligheten. Det säger också något om styrkan och moderniteten i denna gamla och fina institution.

Fru talman! Den tid för vilken Claes Eklundh är vald att vara chefsjustitieombudsman löper ut vid årsskiftet, och han har meddelat att han inte står till förfogande för omval. Det kan finnas skäl att konstatera att under den tid som han har varit chefsombudsman har det svenska JO-ämbetet fått en utvecklad auktoritet och legitimitet samt även en viktig förnyelse.

Med anledning av att han nu lämnar sin befattning har vi berett frågan om val av en ny chefsjustitieombudsman. Jag vill i det sammanhanget erinra om att den förste ombudsmannen som riksdagen valde var konstitutionsutskottets ordförande, 1810. Oaktat denna rätt kortvariga tradition har vi beslutat oss att enhälligt föreslå att regeringsrådet Mats Melin från tiden från och med den 1 februari 2004 till dess nytt val har genomförts under fjärde året därefter förordnas till chefsjustitieombudsman, att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val har genomförts under fjärde året därefter omväljer justitieombudsman Nils-Olof Berggren och att riksdagen för en tid av två år från valet till ställföreträdande ombudsman omväljer före detta presidenten Leif Ekberg.

Fru talman! Detta vårt förslag är enhälligt och överlämnas härmed till kammaren.

Företogs val av ombudsmän till JO-ämbetet.

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att regeringsrådet Mats Melin skulle väljas till chefsjustitieombudsman för tiden från och med den 1 februari 2004 till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter.

Kammaren valde i enlighet med konstitutionsutskottets förslag till

chefsjustitieombudsman
Mats Melin

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att Nils-Olof Berggren skulle omväljas till justitieombudsman för tiden från valet till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter.

Kammaren valde i enlighet med konstitutionsutskottets förslag till

justitieombudsman
Nils-Olof Berggren

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att Leif Ekberg skulle omväljas till ställföreträdande ombudsman för en tid av två år från valet.

Kammaren valde i enlighet med konstitutionsutskottets förslag till

ställföreträdande ombudsman
Leif Ekberg

Tredje vice talmannen meddelade att interpellationsdebatten *torsdagen den 27 november* skulle inledas *kl. 12.00* och inte *kl. 10.00* som tidigare meddelats.

4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2003/04:FPM31 Strategin på mervärdesskatteområdet *KOM(2003)614* till skatteutskottet

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelser
2003/04:36 och 46 till justitieutskottet

6 § Rikets styrelse

Rikets styrelse

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU1
Utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2003/04:1 delvis och redog. 2002/03:RS2).

Anf. 2 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Den 19 november beslutade som bekant riksdagens majoritet om en helhet av ramar för de olika utgiftsområdena i den statliga budgeten, liksom om en beräkning av statens inkomster för 2004. Man fastställde också utgiftstaken för 2005 och 2006. Det moderata motförslaget var också en helhet och får därför anses ha fallit nu, det vill säga i budgetteknisk mening. Det är anledningen till att vi beträffande budgeten för 2004 bara har ett särskilt yttrande. Jag har därför inget yrkande i den delen, men jag vill ändå mycket kort redovisa några moderata ståndpunkter inom utgiftsområde 1.

Vi avvisar de extra 10 miljonerna till en särskild satsning för att öka valdeltagandet i samband med valet till Europaparlamentet. Det måste vara de politiska partiernas uppgift att mobilisera väljarna, och det är olämpligt att staten på det sättet ägnar sig åt riktade åtgärder.

Vidare finns det enligt vår mening goda skäl att hålla tillbaka expansionen av Regeringskansliet. Det går förstås inte längre att hänvisa till att det behövdes större resurser med tanke på EU-ordförandeskapet. Det var ju en tid sedan. Särskilt tycker vi att det kan finnas anledning att hålla tillbaka politiskt relaterade befattningar, så kallade sakkunniga. Vi tycker

också, och det har vi diskuterat tidigare, att det är något anmärkningsvärt att Miljöpartiet och Vänsterpartiet har egna kanslier inom Regeringskansliet.

Så långt budgeten för utgiftsområde 1.

Det finns ändå några reservationer fogade till betänkandet. De handlar om sådant som inte gäller budgeten för 2004 utan förhållandena längre fram.

Partistödet först. I grunden är det fel, tycker vi, att staten finansierar de politiska partierna. Vi föreslår en minskning med en fjärdedel av stödet för 2005 och med ytterligare en fjärdedel för året därpå. Detta tycker vi är ett så pass återhållsamt förslag att det borde kunna få uppslutning i kammaren.

Presstödet brukar vi ju ha en återkommande debatt om här. Nytt för den här gången är att Konkurrensverkets rapport i denna fråga har kommit och att regeringen faktiskt annonserar en pressutredning. Bakgrunden är de strukturförändringar, heter det, som har skett under de senaste åren. Jag ska återkomma till detta strax.

Jag ska först ge en bakgrund. Presstödet inrättades för över 30 år sedan. Redan 1969 kom det första distributionsstödet, som det då kallades. År 1971 infördes produktionsbidrag, vilket kan sägas motsvara dagens driftsstöd. Sedan dess har en del ändringar skett, men i grunden är systemet detsamma. Presstödet har alltså visat sig vara mycket seglivat – faktiskt mer seglivat än de tidningar som presstödet var avsett att stödja.

Man måste naturligtvis först och främst fundera på det rent principiella i sammanhanget. Är det en bra ordning att staten stöder vissa tidningar? Det är inte självklart att så är fallet. Även om så gott som alla naturligtvis vill ha en mångfald i fråga om opinionsbildning är det inte alldeles säkert att staten ska vara tidningsfinansier.

Vidare bör vi fundera på ändamålsenligheten. Har detta stöd, som mer eller mindre har permanentats, fungerat som det var tänkt? Har det räddat andratidningar och därmed mångfalden? Verkligheten kan inte utan vidare beskrivas så. Efter den principiella invändningen kommer frågan om presstödet har fungerat som det var tänkt.

Från början var tanken att stödet skulle leda till en omstrukturering, en förnyelse och därmed en vitalisering. Men i praktiken har det blivit ett driftstöd, det vill säga det går in i budgeten som vilket bidrag som helst, och förnyelsen har ofta lyst med sin frånvaro. Ännu mera påtagligt är att tidningar trots stödet i många fall har gått under och att annars nödvändiga strukturrationaliseringar har försenats eller uteblivit.

En annan effekt av att man tillför vissa tidningar driftsbidrag är att ägaransvaret har försvagats. A-pressen brukar ofta få exemplifiera detta, men ägaransvaret är tunt också för många andra tidningar.

Nu måste vi dessutom inse att vi i dag, mer än 30 år efter det att presstödet infördes i sin första form, har en helt ny mediavärld med många nya medier som faktiskt kan stå för mångfalden, nyhetsförmedlingen och debatten. Vi har gratistidningarna – om vi bara håller oss till papperstidningarna – och vi har naturligtvis också elektroniska medier. Presstödet förefaller, mot den bakgrunden, föråldrat och bör, enligt vår mening, omprövas.

Som vi alla vet sker det en ganska stor förändring av tidningsmarknaden. Den senaste vågen handlar om att förstатidningen på en ort köper

andratidningen, men på sådana villkor att presstödet följer med. Detta har så småningom även regeringen upptäckt. Regeringen verkar väl inte ha någon förståelse för de principiella invändningarna mot presstödet, men just de senaste händelserna har fått regeringen att vakna till. Och nu vill man, sent omsider, tillsätta en utredning.

En lämplig utgångspunkt är Konkurrensverkets rapport som kom nyligen. I den föreslås inte bara en översyn utan också en analys av vad som skulle hända om stödet slopades helt och hållet. Konkurrensverket betonar bland annat de snedvridande effekterna av stödet. Om något bör göras från statens sida beträffande papperstidningarna ska det, enligt min mening, ske med hjälp av generella åtgärder.

Reklamskatten, som ofta nämns, drabbar dagstidningarna hårt, inte minst genom att åtskilliga konkurrenter, till exempel TV, radio och direktreklam, är befriade från denna pålaga. Till saken hör att regeringen med jämna mellanrum, som det heter, ”avskaffar” reklamskatten, men då endast på idéplanet och inte i sinnevärlden. Den lever alltså kvar år efter år med olika motiveringar, det vill säga beslutet om dess avskaffande skjuts upp.

Fru talman! Man bör avslutningsvis konstatera att det inte är alldeles obetydliga summor som skattebetalarna på detta sätt lägger ut för presstödet. Om vi skulle införa presstödet i dag – det vill säga införa en ny utgift som kostar 500–600 miljoner om året – är jag övertygad om att det inte skulle vara alldeles lätt att få gehör för detta. Det finns goda skäl att ompröva och stegvis avskaffa presstödet. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 3 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Vi debatterar i dag utgiftsområde 1 i statsbudgeten. Folkpartiet har, precis som övriga oppositionspartier, lagt fram ett eget förslag till statsbudget med en helt annan inriktning på den ekonomiska politiken än den som regeringen och dess samarbetspartier har och har haft.

Först och främst handlar det om att ha en budget som är mer inriktad på tillväxt, bättre villkor för företagande när det gäller exempelvis skatter och regler och en offensivare satsning på forskning och utveckling. Det handlar också om en budget som är mer och bättre inriktad på att skapa solidaritet och rättvisa, bland annat genom att vi satsar mer pengar på bistånd till tredje världen, på utbildning och på stöd till handikappade, och vi gör en större satsning på det svenska rättsväsendet. För att klara detta genomför vi besparingar inom arbetsmarknadspolitiken.

Enligt den budgetordning vi har i riksdagen har vårt förslag avstyrkts av finansutskottets majoritet. Vårt förslag är en helhet, och därför deltar vi inte i den exakta fördelningen inom ramen för det utgiftsområde vi just nu diskuterar, det vill säga utgiftsområde 1. Trots detta vill jag ändå ge några synpunkter på de delar som ingår i utgiftsområdet.

För det första handlar det om presstödet. Vi föreslår en kraftig besparing på 425 miljoner kronor. Stödet ska så småningom avvecklas helt. Presstödet har ökat kraftigt under de senaste åren, vilket också redovisas tydligt i majoritetens text i betänkandet. Det finns, enligt vår uppfattning, starka skäl mot ett presstöd. Fria och oberoende medier måste rimligen vara oberoende också av stora statliga stöd som snedvrider den marknad

som pressen ska operera på. Vi ska också komma ihåg att mediesituationen i dag ser helt annorlunda ut i förhållande till den tid då presstödet infördes. Då var det en helt annan situation där de papperstidningar vi nu pratar om hade en totalt dominerande ställning när det gäller åsiktsbildning och debatt. Nu har vi en annan mediesituation där det finns papperstidningar och elektroniska medier som kan bidra till mångfald och pluralism på åsiktsmarknaden. Därför finns det goda skäl till att avskaffa presstödet.

För det andra handlar det om att vi vill genomföra en besparing på Regeringskansliet. Det är också en institution som har vuxit kraftigt under senare år, inte minst i samband med att Sverige blev ordförande i Europeiska unionen under det halvår som Sverige hade den rollen. Som vi vet är Sverige inte längre ordförande i Europeiska unionen. Samtidigt ligger den stora utgiftsökningen kvar på Regeringskansliet. Detta tillsammans med att Regeringskansliet bör ha en viss sparsamhet på sina utgifter leder till att vi kan spara rätt mycket pengar på Regeringskansliets verksamhet. I den tid vi nu lever tycker vi att det är viktigare att skapa jobb inte innanför Regeringskansliets väggar utan utanför Regeringskansliets väggar. Det skapar mer tillväxt i landet.

För det tredje föreslår vi nedläggning av Expertgruppen för EU-frågor, som numera kallar sig Sieps. Det är ingen stor besparing, och det är inte huvudsakligen för att vi vill spara pengar som vi föreslår detta utan av rent principiella skäl. Vi tycker inte att det är rimligt att ha en statlig myndighet som ligger direkt under Statsrådsberedningen som ägnar sig åt EU-forskning. Vi behöver i Sverige en inriktning på forskningspolitiken som satsar mer på fri och oberoende forskning, särskilt i EU-frågor. Den här myndighetens tillkomst och existens verkar i rakt motsatt riktning. Därför föreslår vi att myndigheten ska läggas ned.

Jag vill nämna en fråga som inte är av rent ekonomisk karaktär men som vi ändå tycker är viktig. Den handlar om rätten att ingå partnerskap på svenska ambassader utomlands. Regeringen har inlett ett arbete med att se till att det ska vara möjligt att genomföra detta på samma sätt som det är möjligt att genomföra vigslar på ambassader. Vi tycker att utvecklingen måste skyndas på kraftigt och att regeringen måste ta frågan på allvar. Det är också skälet till att vi har en reservation i betänkandet i just denna del.

Fru talman! Jag och Folkpartiet står naturligtvis bakom samtliga reservationer som vi har lagt fram i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall till endast reservation nr 3.

Anf. 4 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Nu har vi kommit till den verkligt spännande debatten om utgiftsområde 1, Rikets styrelse. Det andra steget i budgetprocessen har kommit till vägs ände. I likhet med en viss journalistisk metafor vid Svenska Akademiens presentation av det årliga Nobelpriset skulle man kunna utropa: Äntligen!

Om jag ironiserar? Varför tror ni det? Det är väl spännande med samarbetspartiernas skarpa förslag kontra oppositionens särskilda yttranden? Visserligen har oppositionen bundits till händer och fötter genom att regeringens budgetramar fastställdes förra veckan. Men ändå...

Fru talman! I regeringens mål för politikområdet demokrati heter det att "folkstyrelsen skall värnas och fördjupas". Sett i sin enskildhet är det en ganska torftig formulering. Vår bedömning är att målformuleringen visserligen täcker en del av det önskvärda i ett demokratimål men egentligen är otillräcklig för att spegla en önskvärd demokratiutveckling. Regeringen bör därför få i uppdrag att fördjupa denna målformulering och återkomma till riksdagen i frågan. Det är vår åsikt.

Fru talman! Presstödet har betytt mycket både för mångfald i opinionsbildning och för övrig publicistisk mångfald. Genom strukturförändringar, dels på annonssidan, dels på förändrade krav hos läsarna, kommer dock presstödet så småningom att fasas ut genom till exempel samverkan och fusioner av olika slag. Enligt vår mening borde statsmakterna stödja en sådan strukturförändring i syfte att ge en livskraftig dagspress. Vad jag menar är att presstödsregler kan tillskapas som underlättar fusioner och samverkan och på så sätt låter presstödet hjälpa till att avskaffa sig självt, åtminstone i vissa delar.

Fru talman! Specialdestinerade presstöd har nu och då använts för att korrigera oönskade effekter. Nyligen har det införts stöd för lördagsutdelade tidningar med speciella svårigheter. En grupp tidningar har nu andra uppenbara problem beroende på distributörens prispolitik, nämligen de postdistribuerade tidningarna. Det gäller främst vissa endagstidningar och utöver dem också en fyradagartidning, Nya Dagen.

I gårdagens interpellationsdebatt, där Gunnar Andrén och jag deltog tillsammans med kulturministern, diskuterade vi dessa frågor. Posten har ju själv betydande ekonomiska balansproblem, bland annat på grund av krav på helhetstäckning i landet. Enligt vårt förmenande skulle man kunna lösa problemet för de här utsatta tidningarna genom att ett exemplarstöd införs för postdistribuerade tidningar. Vi har föreslagit 2 kr per distribuerat exemplar. Det skulle kunna införas från den 1 januari 2004. Totalkostnaden för en sådan insats är relativt blygsam, men betydligt lägre än för lördagsutdelningen. Den uppgår till ca 10 miljoner.

Fru talman! I den totalram som regeringen anvisar på presstödet finns en outnyttjad del på 36 miljoner kronor. Pengar finns alltså för den här åtgärden. Dessvärre är regeringen ointresserad – det gäller även de värderade ledamöterna i konstitutionsutskottet på majoritetssidan. Man pekar på utredningar om posten å ena sidan och om presstödet å andra sidan. Fru talman! Risker är att medan man håller på att utreda om en patient ska opereras dör patienten. Det har förstås aldrig oroat en regering som ägnar sin mesta tid åt att "titta på saker".

Fru talman! I budgetpropositionen för år 2002 anförde regeringen att dimensioneringen av Regeringskansliet kontinuerligt behöver ses över och att det därtill ständigt måste prövas om arbetet i Regeringskansliet utförs på ett tillräckligt effektivt sätt och om Regeringskansliets egen resursanvändning är optimal. En sådan omprövning lär dock inte leda till minskade resurser för kansliet. Eller vad tror kammaren om det? Vi har föreslagit en kraftig neddragning av anslaget till Regeringskansliet på lite över en ½ miljard.

Fru talman! Vi har några reservationer i betänkandet utöver vårt särskilda yttrande om budgetfrågorna, och det gäller just den fördjupade målsättningen för politikområdet demokrati. Det gäller det framtida

presstödet och också utrikesförvaltningen och EU, som handlar om ett ökat samarbete på ambassadnivå.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4.

Anf. 5 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till förslaget i konstitutionsutskottets betänkande nr 1 och avslag på de reservationer som är fogade till det.

Jag ska ägna det här anförandet åt att något kommentera det som har sagts i debatten. Det är kanske överflödigt att närmare redogöra för vad anslaget till rikets styrelse innehåller, men jag ska ändå nämna att det är anslaget för riksdagens arbete, den politiska delen och förvaltningsdelen, anslag till Regeringskansliet och anslag till hov- och slottsstaten. Det finns också ett antal mindre anslag, till vilka jag dock inte räknar presstödet, som har ungefär en ½ miljard kronor, 500 miljoner kronor, i anslag. De är, var och en på sin punkt, utomordentligt viktiga verksamheter.

Jag vill då till en början konstatera att det från de fyra oppositionspartierna finns förslag om kraftiga nedskärningar av anslaget till Regeringskansliet. Centerpartiet ligger väl över 15 % och Folkpartiet på ca 15 %. Det hade kanske kunnat vara något stimulerande att i den här debatten höra vad det är som Regeringskansliet nu utför som man inte borde utföra, alltså en något mer preciserad diskussion än det här närmast liturgiska framförandet av nedskärningar i Regeringskansliet.

Jag har nu varit verksam i konstitutionsutskottet några år, och jag kan säga att jag känner igen förslagen. De handlar om 500–600 miljoner kronor varje år. Man vill helt enkelt bara att anslaget ska vara mindre, utan att för den skull närmare gå in på vad det är man egentligen vill göra.

Jag har anledning att från talarstolen säga att jag inte ser de principiella invändningar mot partistöd som Nils Fredrik Aurelius och Moderata samlingspartiet framför. Jag tycker tvärtom att huvudintrycket av partistödet är gott och att det för svensk demokrati har varit och är av stor betydelse.

Jag ser inte heller den principiella invändning som Nils Fredrik Aurelius framför när det gäller presstödet. Om det har haft avsedd effekt kan naturligtvis alltid diskuteras. Man kan säga att det har försvunnit ett stort antal andratidningar, där presstödet hade sin tyngdpunkt. Men man kan också säga att om man hade haft ett bättre presstöd, mera pengar, hade man kanske kunnat klara fler tidningar.

Moderata samlingspartiets uppfattning om presstödet är helt klar: Det ska avskaffas. Skulle deras förslag på minus 300 miljoner eller Folkpartiets förslag på minus 425 miljoner redan från den 1 januari 2004 gå igenom får ett stort antal tidningar omedelbart väldigt stora problem att klara sin ekonomi.

Det yrkas inte bifall till de där förslagen, utan man gömmer sig bakom själva budgetprocessen och säger att eftersom man inte fick rätt i själva ramfrågan bryr man sig inte heller om att yrka i de här delarna. Det är en diskussion som har förts under ett antal år.

Ingvar Svensson klagar väldigt mycket på budgetprocessen. Jag vill bara säga, så att det inte blir något missförstånd, att budgetprocessen inte

är regeringens uppfinning. Det är ett samstämmigt beslut i riksdagen om hur budgetprocessen ska genomföras. I så fall får vi väl rannsaka våra egna hjärtan och njurar om vi ska göra några större förändringar på den punkten.

Fru talman! Det anslag som i medierna har rönt störst uppmärksamhet av de anslag som finns under den här rubriken är anslaget till hov- och slottsstaten. Det har under de senaste veckorna fått mycket stor uppmärksamhet.

Det är väl bra att det diskuteras. Det finns flera aspekter på saken. Det finns de som tycker att det är alldeles för stort. Några har sagt det till mig underhand, under debatten. Andra tycker att det är fel att riksdagen inte har insyn i hela anslagets användning. Andra tycker att man till och med skulle kunna öka anslaget. Till den sistnämnda kategorin hör statschefen – och det förvånade mig väldigt mycket när jag hörde det häromdagen i televisionen. Han sade att han ville ha mer pengar. Han ville ha mycket mer pengar. Han avvisade också tanken på att man närmare skulle gå in och se hur en del av de här pengarna används. En del av pengarna är det full revision av. Men andra pengar tillfaller kungafamiljen, och det är inte någon närmare granskning av dem.

Jag konstaterar, fru talman, att jag är lite förvånad över att en statschef så oförblommerat framför åsikter om riksdagens arbete och förslag. Det finns också andra åsikter som har framförts kring kungafamiljen. Jag tänker på tronföljdsfrågan. Vi ska inte diskutera den nu därför att den tillhör inte anslaget för rikets styrelse, men jag vill ändå i det här sammanhanget markera att det nog är unikt för Sverige att statschefen via televisionen meddelar parlamentarikerna att han vill ha mera pengar. Jag tycker inte att det är så som uppgörelsen från början har gjorts beträffande riksdagen, det demokratiska systemet och monarkin.

Med det här resonemanget vill jag, fru talman, yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 6 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Det sista om monarken tycker jag inte riktigt hör hemma i den här debatten, så det lämnar jag.

Beträffande partistödet kan man naturligtvis ha principiellt skilda ståndpunkter. Det är väl ändå så – det har jag brukat säga när jag ibland har varit utomlands och talat om demokratifrågor inför andra parlamentarikar – att det vore en väldigt bra situation om vi hade partier som var finansierade av enskilda medlemmar genom frivilliga bidrag. Sedan är kanske inget system helt perfekt.

Jag förstår att Göran Magnusson är rädd för att stora organisationer, fackföreningar och andra ska få för stort inflytande över partierna om vi tar bort det statliga partistödet, men jag tycker ändå att man bör ifrågasätta det statliga partistödet rent principiellt och i varje fall minska det, till att börja med.

Fru talman! Vi som kritiserar presstödet gömmer oss inte bakom budgetprocessen. Det är inte vårt fel att det inte går att ta upp det här förslaget nu. Det är inte okänt att vi alltid har velat minska presstödet och, på sikt, avveckla det. Förslaget som vi nu diskuterar ligger ju för 2005.

Prot. 2003/04:36
26 november

Rikets styrelse

Konkurrensverket har faktiskt varit mycket från i sin kritik av presstödet. Har inte Göran Magnusson tagit något intryck av detta? Det gäller till exempel att konkurrensen snedvrids och att presstödet inte är effektivt i förhållande till de mål som är satta. Detta skulle jag gärna vilja ha en kommentar till.

Slutligen gäller det reklamskatten. Det är inte kommunicerande kärl i riktig mening, men reklamskatten har ofta tagits upp i samband med presstödet. Man har menat att det är en orättvis och hård belastning just för papperstidningarna. Varför kommer det aldrig något förslag från regeringen om att avskaffa reklamskatten när man har sagt flera gånger att man tänker avskaffa den och tycker att den är principiellt felaktig?

Anf. 7 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller partistödet kan det från en mera principiell utgångspunkt konstateras att man i många andra länder har väldiga besvär med att finansiera partiverksamheten. Man blir på det sättet också beroende av enskilda medlemmar som har mycket pengar, företag, korporationer och olika intresseorganisationer, som i stället får finansiera verksamheten. Jag är inte orolig för att man inte ska kunna ha full beslutsfrihet i olika intresseorganisationer. Det är inte det som frågan gäller, utan det handlar om att ur demokratisk synpunkt säkerställa en bra demokratisk partiverksamhet.

När det gäller presstödet intar Nils Fredrik Aurelius egentligen två olika ståndpunkter. Han vill egentligen avskaffa det hela. Bödelsyxan går snabbt, i två hugg, såvitt jag förstår. Samtidigt har Nils Fredrik Aurelius synpunkter på vad som ska utredas och att det ska utredas. Jag vill i det här sammanhanget bara konstatera att jag tycker att det är bra att regeringen nu aviserar en utredning kring presstödet. Det är alldeles givet att man måste ha ett presstöd och en syn på pressfrågorna där man tar hänsyn till de faktiska omständigheterna. Det gäller just det som det pekas på, att förstатidningar köper andratidningar och att vi också på många sätt har ett nytt medielandskap.

Beträffande reklamskatten finns det uttalanden från riksdagen om att den bör avskaffas. Enligt mycket reklam mot reklamskatten, som jag har sett i dagstidningarna, är det riksdagen som bestämmer, men riksdagen ska också bestämma hur det ska finansieras. Såvitt jag förstår har regeringen inte hittat någon finansiering av reklamskattens avskaffande.

Anf. 8 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! En finansiering skulle ju kunna vara att man minskade presstödet.

När det gäller politiska partiers beroende av staten eller beroende av andra tycker jag inte att man kan säga, som Göran Magnusson ändå antyder, att det är farligt med alla andra beroenden. Det betyder alltså att det är farligt med beroende av enskilda. Det är farligt med beroende av organisationer. Men det finns inget problem med att partierna är så beroende av staten som de faktiskt har blivit.

Partierna ska ändå vara rörelser som bärs upp av de enskilda medlemmarnas engagemang och ansvarstagande. Så var det åtminstone tänkt en gång i tiden. Om staten löser problemen kanske vi ska öka partistödet

väldigt mycket. Då blir demokratin ännu bättre. Kan det vara vägen? Jag tror inte det.

Beträffande presstödet är vår uppfattning i och för sig alldeles klar. Vi motsätter oss inga utredningar, men vår principiella syn är att presstödet bör avskaffas stegvis. Det är inget nytt. Även där är motiveringen huvudsakligen principiell. En fri press bör inte vara beroende av staten.

Det intressanta som Göran Magnusson säger på slutet är att även han nu tycker att det är något omodernt med presstödet, att det har skett strukturella förändringar som gör att de ursprungliga intentionerna inte fungerar lika bra längre. Därför finns det i år – men det fanns inte i fjol – anledning att utreda frågan. Så har nämligen regeringen sagt. Är det Göran Magnussons uppfattning? Vad kan en sådan här utredning tänkas leda fram till? Handlar det bara om att presstödet ska omfördelas på ett eller annat sätt, eller bör det som Konkurrensverket skriver i sin utredning också finnas med i uppdraget, nämligen att man bör överväga om presstödet kan avskaffas helt?

Anf. 9 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Den exakta utformningen av direktiven har jag inte möjlighet att gå in på här. Det är alldeles klart att presstödet ska utredas. Det gäller om det behövs och om det är viktigt att kunna fortsätta att ha en hygglig mångfald när det gäller pressen. Vi får väl se vad man kommer fram till så småningom. Jag tillhör inte dem som tycker att man ska starta en utredning med att bestämma vad man ska komma fram till. Det är faktiskt olika överväganden och olika aspekter som är viktiga i själva utredningsarbetet.

Om man hamnar i en situation där de politiska partiernas främsta tillgång inte är medlemmarna och medlemmarnas engagemang, idéer och vilja att arbeta för partierna utan statens ekonomiska stöd till partierna har man naturligtvis hamnat väldigt fel. Jag tycker inte att vi befinner oss i den situationen.

Jag är själv uppvuxen och arbetande i ett parti där vi, så som vi partiarbetare har upplevt det, aldrig har haft särskilt mycket pengar att röra oss med. Det som har varit styrkan för det socialdemokratiska partiet har varit medlemmarna och medlemmarnas engagemang för de idéer som vi tror på. Det tycker jag är den absolut viktigaste tillgången i det demokratiska livet och för de politiska partierna.

Anf. 10 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är intressant att Göran Magnusson ägnar en del av sitt anförande till att polemisera mot kungen. Kungen saknar som bekant replikrätt i denna kammare.

Det är också intressant att Göran Magnusson nu är expert på liturgi. När det gäller Regeringskansliet använde han uttrycket. Till liturgen har kanske också hört att det under en lång följd av år varit ständigt ökade resurser.

Göran Magnusson undrar vad vi i oppositionen vill göra för våra besparingar. Borde han inte ställa sig frågan vad regeringen egentligen vill göra med de utökade resurserna? Borde det inte vara de som kräver utökade resurser som har bevisbördan för vad de ska använda pengarna till?

Problemet har varit att man inte har kunnat göra en bra redovisning av detta.

När det gäller budgetprocessens andra steg som vi nu är inne i fattade vi förra veckan beslut om ramarna för de olika utgiftsområdena. Vi hade skarpa reservationer, men oppositionen förlorade. När vi nu ska diskutera de olika bitarna på de olika utgiftsområdena har vi ingen möjlighet att komma överens med en majoritet i någon enskild liten frågan. Då måste vi i alla andra frågor stödja regeringens linje. Det vore väldigt märkligt om en opposition betedde sig på det sättet.

Göran Magnusson säger att detta är riksdagens egen sak. Det är väl ingen som har skylt på regeringen i den delen. Han säger att riksdagen själv får rannsaka det. Problemet är att riksdagen i konstitutionsutskottets majoritet inte vill rannsaka den här frågan. Det kommer att visa sig i debatten nästa vecka, där Kristdemokraterna är ense om att man ska titta på hur det andra steget i budgetprocessen fungerar.

Anf. 11 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Ingvar Svensson om att det på något sätt känns knepigt med det andra steget i budgetprocessen. Men det är vad riksdagspartierna har kommit överens om. Syftet bakom är att kunna anta en samlad budget och få en bättre styrning över rikets utgifter. Det finns en historia som är lite bredare än den Ingvar Svensson talar om. Det är mycket möjligt att vi när vi får mer erfarenhet också får anledning att fundera över själva budgetprocessen. Det känns inte heller som majoritetsföreträdare särskilt lyckat att egentligen inte ha något motstånd och några starka förslag att argumentera emot.

Regeringen redovisar i betydande utsträckning vad man använder pengarna till. Jag ska inte gå in närmare på det här. Jag sade att det vore intressant att ha något slags inriktning på oppositionens omfattande sparförslag gentemot Regeringskansliet.

När det gäller kungen är det alldeles riktigt att kungen inte tillhör denna kammare. Vi har en uppgörelse om hur monarkin ska fungera i landet. Den är jag beredd att stå för, men jag tycker också att jag ska ha möjligheter att peka på att kungen skickar budskap till parlamentarikerna via medierna.

Får jag till Ingvar Svensson plocka upp en mening i reservationen. Det står: "Kristdemokratin bygger på idén om alla människors lika värde och att deras värdighet inte får kränkas". Är det en formulering som skiljer sig från andra partiers uppfattningar? Hur ska man förstå den inledande texten i Kristdemokraternas reservation?

Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! På det sista kan jag säga att vad vi beskriver i motionen på det här området är vår demokratisyn. Jag har inte påstått att den skiljer sig från någon annan. Men i regeringens målbeskrivning står det bara att folkstyret ska värnas och fördjupas. Det är regeringens målbeskrivning på demokratiområdet. Den tycker jag är lite torftig och kunde gott ha fördjupats ytterligare. Jag menar inte att all text som står i reservationen skulle vara med i den delen, men man skulle kunna titta lite djupare på det.

När det gäller budgetprocessens andra steg har jag varit med i historien bakom rambudgetmodellen i Riksdagsutredningen en gång i tiden. Men vi såg inte framför oss det här rigida systemet. Vi såg en period av vitalitet i riksdagens arbete. Problemet är att man nu i ett enda klubbslag tar upp alla punkter inom ett utgiftsområde. Det var alls icke så som Riksdagsutredningen hade tänkt sig området.

Prot. 2003/04:36
26 november

Rikets styrelse

Anf. 13 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har ingen annan beskrivning av själva budgetprocessen och inte heller av historien bakom än den Ingvar Svensson gör sig till tolk för. Det är, som jag sade tidigare, inte uteslutet att vi så småningom kan fundera på om det går att hitta något bättre system.

Jag vill peka på att det sett ur övergripande budgetprocesssynpunkt inte är tillkommet av en slump. Syftet är att man ska öka styrningen och stabiliteten i statens ekonomi. Det finns, tycker jag, från den utgångspunkten starka skäl för det totala upplägg som man för närvarande har.

Fru talman! Får jag avsluta med att konstatera att Ingvar Svensson egentligen gick med på mitt resonemang om att idén om alla människors lika värde och att deras värdighet inte får kränkas inte är någon unik kd-uppfattning. Sett ur socialdemokratisk synpunkt står det redan och skulle lika gärna kunna stå i vårt partiprogram. Jag vill vara generös nog att säga att det skulle kunna stå i de allra flesta politiska partiers program. Det var därför jag ville ta upp det. Det framstår här, eftersom det är grunden för en reservation, som om det skulle vara någon kd-unik ståndpunkt. Jag är glad för att vi är överens om att det inte är på det sättet.

Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Precis som tidigare talare konstaterar jag att det inte finns några reservationer från Centerpartiets sida i detta ärende. Det hänger samman med den budgetprocess som diskuterats och att riksdagen avgjort ramarna den 19 november. Det gör att vi i dag bara har ett särskilt yttrande.

I rambeslutet som vi såg som en helhet förordar vi en politik som ser annorlunda ut och fördelar annorlunda. Det är en politik som framför allt syftar till att skapa tillväxt i hela landet, självbestämmande för medborgarna och självstyre på olika nivåer. Vi från Centerpartiets sida ser inte att centralstyret hör framtiden till. Vi vill främja en flernivådemokrati där medborgarna tydligt ger sin makt till flera nivåer. Vi bejakar med den modellen mångfald. Vi ger med den modellen utrymme för olikheter som bygger på den gemensamma värdegrunden om människors lika rätt och värde och mänskliga fri- och rättigheter. Därom är vi alla i stort överens.

En deltagande demokrati är grunden för att kunna bygga en flernivådemokrati och för att medborgarna ska kunna delta, påverka och utkräva ansvar vid allmänna val. När KU:s yttrande över rikets styre förra gången behandlades kunde vi konstatera att valdeltagandet hade sjunkit på såväl riks- som kommun- och landstingsnivå. Vi såg med oro på den utvecklingen och förväntade oss att regeringen skulle vidta åtgärder för att försöka komma bakom rubrikerna. Vi ser nu att det görs ett arbete på Göteborgs universitet för att försöka komma framåt. Det är bra, men man behöver gå längre.

Vi har en folkomröstning bakom oss, där vi å andra sidan kan se med glädje att de som förväntade sig lågt valdeltagande fick fel. Det blev ett högre valdeltagande än vad många förutsåg. Det var naturligtvis en positiv signal. Det finns inte någon entydig bild av väljarnas syn på möjligheten att utkräva ansvar och påverka via val.

Nu står vi kommande år inför ett EU-val. Vi har pekat på att det finns skäl att inte gå vägen via betalda tjänstemän som regeringen gärna gör för att hävda demokratin. Vi ska verkligen hålla fast vid att det är medborgarnas valda företrädare, partierna, som ska driva processen. Jag hade gärna sett att man hade stuvat om inom ramarna för att skapa utrymme för att stärka partiernas förutsättningar att bedriva EU-val och inte ha fler demokratiarbetare på heltid betalda av oss alla.

Dock kan vi notera att den utvärdering som initierats på demokratiområdet uppenbarligen inte kommer framåt när det gäller Regeringskansliets omfattning. Den växer, och den växer alltjämt. Det syns också i den budgethandling som ligger till grund för det här ärendet.

EU-ordförandeskapet gav Regeringskansliet 835 miljoner extra, pengar som lever kvar trots att uppgifterna har försvunnit. Jag hörde Göran Magnusson undra vad det var som Regeringskansliet utför som inte skulle utföras. Vi noterade när vi bejakade det här tillskottet att det var ett extraanslag. Nu ligger det kvar och lever kvar utan att det ens ställs krav på Regeringskansliet att visa vad man gör för pengarna och varför man vill ha kvar det extra anslaget. Jag tycker att det är mycket anmärkningsvärt.

Till detta kommer det faktum att man genomfört en departementsreform som skulle leda till en ökad effektivitet.

På inget av dessa områden kan regeringen redovisa skäl. Därför håller vi fast vid vår uppfattning: Pengar ska inte delas ut till Regeringskansliet när det inte kan motiveras av några skäl.

I övrigt vill jag bara ta upp några frågor helt kort.

När det gäller budgetprocessen, som det finns synpunkter på, tycker jag att det finns skäl, precis som har sagts tidigare härifrån talarstolen, att vara vaksam. Måhända kommer Ingvar Svensson att få rätt i sin kritik och kunna inkassera den segern. Men det finns alla skäl att vara vaksam och fundera på hur vi ska komma vidare för att göra processen bättre.

I fråga om utlandsmyndigheter och kompetens delar vi i grunden synpunkten när det gäller HBT-kompetens, möjligheter att viga och så vidare. Även om vi inte ser just den här vägen är det viktigt att bygga upp de möjligheterna.

Sedan vill jag bara kort ta upp presstödet och partistödet.

Utred gärna presstödet! Det är positivt och nödvändigt, och det har vi också bejakat i föregående års behandling av de här frågorna. Men kasta inte ut barnet med badvattnet utan se till att det får effekt på de mål som vi har, nämligen att ha en oberoende och fri press i hela landet!

Låt oss när det gäller partistödet inte gå den väg som andra har gjort! Låt oss inse att här satsas en liten peng för ett stort ideellt arbete som alltjämt bär upp, precis som hela det ideella föreningslivet, oerhört mycket i vårt samhälle – ett oavlönat, engagerat arbete!

Anf. 15 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag gläds gärna tillsammans med Kerstin Lundgren över det höga valdeltagandet i folkomröstningen senast. Jag tycker att det var väldigt bra. För socialdemokrater är ett högt valdeltagande och röstande ett utomordentligt viktigt inslag i hela det demokratiska systemet.

Jag kan dock konstatera att flera partier, bland annat Kerstin Lundgrens parti, i den senaste författningsutredningen förespråkade ett skiljande av valdagarna, vilket på goda grunder kan antas riskera att leda till ett väsentligt lägre valdeltagande i kommun- och landstingsvalen. Jag tycker att det var ett från demokratisk synpunkt lite äventyrligt resonemang som där fördes.

Jag noterar också med glädje att det finns en god uppslutning kring presstödsfrågorna rent principiellt i den här kammaren.

Låt mig så till sist, fru talman, ta upp Regeringskansliets anslag och de återkommande förslagen till prutningar. Detta hänger Kerstin Lundgren nu upp väldigt mycket på själva extraanslaget vid EU-ordförandeskapstiden, och det är ju riktigt. Anslaget har nu tillförts pengar mer permanent. Intressant att notera är dock att Centerpartiet redan före EU-ordförandeskapet återkommande hade förslag om nedskärningar för Regeringskansliet, kanske inte riktigt i samma storleksordning som nu men med 500–600 miljoner kronor. Det handlar alltså inte bara om EU-frågan, utan det finns tydligen en uppfattning som att man tid efter annan utför arbete i Regeringskansliet som inte behöver utföras. Det kunde vara intressant att få någon indikation på det.

Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Vi säger ja till skilda valdagar. Den senaste folkomröstningen var ju en valdag som levde sitt eget liv. Den vilade inte på något annat val. Den visade att när det blir tydliga frågor så finns det möjligheter att engagera medborgarna.

Det är också det som är grunden för tanken på skilda valdagar: Tydliga lokala frågor ska få möjlighet att tränga igenom och leva på sina egna meriter utan den allmänna diskussion där alla frågor debatteras samtidigt. Det kan ju till och med tänkas att detta inte främjar valdeltagandet utan snarare skymmer sikten.

Vi fortsätter att hävda just detta men har noterat att det finns ett skarpt motstånd i stora delar av den här kammaren.

Sedan gällde det extraanslaget till Regeringskansliet. Det är ju så, åtminstone i vanligt språkbruk, att ett extraanslag är ett extra anslag. Ett extra anslag till Regeringskansliet på 835 miljoner, Göran Magnusson, borde rimligen kräva, även av majoriteten i denna kammare, något mer än bara ett konstaterande att det lever kvar utan ytterligare motivering.

Denna typ av välvillig hantering av någon myndighet eller någon del av utgiftsområdena tycker jag är märklig från majoritetens sida i den här kammaren. Här gäller det verkligen att säkra riksdagens kontrollmakt och säkra att regeringen åtminstone bekvämar sig med att visa vad man vill göra för pengarna om man nu fortsatt vill ha dem kvar.

Anf. 17 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig bara konstatera att det inte finns något stöd – i varje fall fanns det inget stöd i den forskning som Författningsutredning-

en hade – för den teori som Kerstin Lundgren här för fram, nämligen att självständiga kommunala val inte riskerade att leda till ett lägre valdeltagande. Tvärtom var styrkan i de här vetenskapliga resonemangen väldigt stor.

Ett av de problem som kom fram är hur man i ett folkomröstningsläge som det vi hade tidigare i höstas får en strikt uppdelning av den kommunala verksamheten i genuint kommunala frågor och frågor där det finns ett samband mellan rikspolitiken och den kommunala politiken, nämligen området vård, omsorg och skola.

När det sedan gäller anslaget till Regeringskansliet går det säkert att åstadkomma bättre redovisningar och olika resonemang. Poängen i min fråga var att Centerpartiet redan före extraanslaget hade uppfattningen att det var ett för högt anslag som meddelades Regeringskansliet. Det var väl snarast en kommentar till det som jag efterlyste.

Anf. 18 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Vi får återkomma med bättre redovisningar – ja, så lät det vid föregående års behandling av rikets styre under utgiftsområde 1. Vi ser i år ingen redovisning alls i budgettexten från regeringen. I det här fallet har man alltså tagit steg i direkt felaktig riktning. Det gör inte oss mindre övertygade om att det finns en hel del att göra från denna kammars sida för att regeringen inte ska få leva vidare med extra anslag som bara går in i den vanliga budgeten utan vidare.

Det är inte små pengar. Det var 835 miljoner för kulturinslag, press, möten och åtgärder med anledning av ordförandeskapet. Så motiverades det då. Nu är det icke alls motiverat.

När det gäller självständiga val i kommuner vill vi från Centerpartiets sida verkligen att den här kammaren ska arbeta aktivt för att skapa en tydlighet i fråga om maktindelning mellan olika nivåer så att vi får en flernivådemokrati där väljarna känner att de verkligen ger makt till olika nivåer och också kan utkräva ansvar vid kommande val. Detta underlättar, fru talman, möjligheten att skapa självständiga val till de olika nivåerna skilda från varandra samt en tydlighet och meningsfullhet i de valen. Men det kräver naturligtvis att man från den kammaren vågar ge upp en del av enhetsstatens centralstyre. Det vågar vi från Centerpartiets sida.

Anf. 19 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av en motion som jag har skrivit tillsammans med Anders Bengtsson med rubriken *Riktlinjer mot trafficking*.

”Traffickingen” ökar ju hela tiden. Man räknar med att varje år kommer 120 000 barn och kvinnor till Västeuropa, varav mellan 200 och 500 kommer till Sverige. Tragedin ligger i att många av dessa kvinnor blir hitlurade. De har fått löften om att bli hembiträde, servitris, au pair, modell med mera. Det är det budskap som kvinnorna får i sina hemländer, och det är därför som de påbörjar den långa resan.

År 2002 kom propositionen *Människohandel för sexuella ändamål* där straffen skärps för alla led i denna *trafficking* till upp till tio års fängelse. Detta är ett jätteviktigt steg, men det krävs ytterligare åtgärder för att förebygga denna människohandel.

Jag tycker inte att det räcker med att straffa dem som har tagit hit kvinnor och barn, utan man bör se till att dessa människor inte påbörjar resan. När man väl har kommit hit är tragedin som regel ett faktum. Många gånger har kvinnorna redan hunnit att bli utnyttjade, våldtagna och misshandlade. Ofta befinner de sig också i maffians våld, och då kommer de antagligen aldrig ur det nätet av hot.

Därför vill vi med vår motion förhindra att kvinnorna påbörjar resan hit. Vi vill att Utrikesdepartementet ska ta fram riktlinjer till våra svenska ambassader runtom i världen. Ambassaderna bör informera kvinnorna i dessa länder om att det inte finns några hembiträdesjobb i Sverige och att allt detta med servitris, au pair och så vidare är rena bluffen. I Ecuador har ett sådant arbete bedrivits med stor framgång. Det skulle kunna utvecklas till att omfatta fler länder och ambassader. Det som brister är framför allt ambassadernas resurser och kunskap om hur man förebygger *trafficking*, och det är det som vi vill råda bot på.

KU har skickat över den här motionen för yttrande till utrikesutskottet, och deras yttrande går ut på att ambassaderna ligger under regeringens ansvarsområde. Därför är det varken behövligt eller lämpligt att riksdagen yttrar sig i frågan, och det är ju helt riktigt. Samtidigt liknar detta frågan om partnerskapsförrättande på svenska ambassader. Enligt ett riksdagsinitiativ till regeringen är detta en viktig principiell fråga. Därför vill jag i dag skicka med till regeringen att även detta är en viktig principiell fråga för regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

7 § Fortsatt giltighet av lagen om brevröstning i vissa fall

*Fortsatt giltighet av
lagen om brevröstning
i vissa fall*

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU4

Fortsatt giltighet av lagen om brevröstning i vissa fall (prop. 2003/04:11).

Anf. 20 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Riksdagen beslutade under riksmötet 2001/02 om en ändring av vallagen som innebär att brevröstningen för utlandssvenskar utvidgades och gjordes generell. Den lagen blev dock tidsbegränsad, och därför fick den förlängas inför den folkomröstning som nyligen hölls.

Nu förslår man ytterligare en förlängning inför kommande val. Vi tycker att det är dags att göra denna lag permanent.

Jag yrkar således bifall till reservationen.

Anf. 21 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

8 § Anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2003/04:SkU1
Anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket,
m.m. (prop. 2003/04:1 delvis).

Anf. 22 PER ERIK GRANSTRÖM (s):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande nr 1 för riksdagsåret 2003/04 behandlar anslagsfrågor.

Kärnan i de anslagsområden som riksdagen nu ska debattera och besluta om är beskattning, uppbörd av tull och avgifter samt indrivning av skatter och avgifter som hänger samman med detta.

Förutom de områden som jag nu har räknat upp ingår även bouppteckningsverksamhet, brottsbekämpning, folkbokföring, fastighetstaxering, gränsskydd och verkställighet av enskildas betalningsanspråk i anslagsområdet.

Riksdagen har redan tidigare under hösten beslutat om en omfattande organisationsförändring av Riksskatteverket och skattemyndigheterna. Den innebär att de tio skattemyndigheterna och Riksskatteverket från den 1 januari 2004 kommer att bestå av en myndighet, det nya Skatteverket. Det beslutet följs nu upp i utskottets betänkande i den del som avser förslag till anslag för den myndigheten.

Anslagsposterna i betänkandet utgör för Skatteverket drygt 5 miljarder 745 miljoner kronor. För kronofogdemyndigheterna rör det sig om drygt 1 miljard 475 kronor och för Tullverket 1 miljard 335 miljoner kronor. Det innebär totalt en nivå på drygt 8 miljarder 556 miljoner kronor för hela anslagsområdet.

Utskottet tillstyrker i betänkandet de förslag som regeringen lagt fram i budgetpropositionen. Samtidigt avstyrks motioner med alternativa budgetförslag från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Utskottet avstyrker dessutom ett antal motioner rörande Tullverkets framtida organisation, vissa gränskontrollfrågor och verksamheten vid kronofogdemyndigheterna.

På utskottsmajoritetens förslag till beslut har två reservationer lagts. Den ena reservationen som lagts av Centerpartiet avser Tullverkets framtida organisation. Den andra reservationen som lagts av Kristdemokraterna avser gränskontrollfrågor.

Dessutom har utskottets beredning föranlett fem särskilda yttranden. Fyra av dessa särskilda yttranden avser anslagsfrågan medan det femte avser Tullverkets framtida organisation.

Fru talman! De politiska motiven för såväl majoritetens förslag som reservationerna och de särskilda yttrandena kommer att framgå av den debatt som nu följer med anledning av skatteutskottets betänkande.

Anf. 23 ULF SJÖSTEN (m):

Fru talman! Moderaterna har förordat en annan inriktning på den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som syftar till ökad tillväxt. Det kommer att krävas en mängd åtgärder för att nå detta såsom sänkta

skatter, avregleringar, färre sjukskrivna och förtidspensionerade och lägre offentliga utgifter.

När det gäller utgiftsområdet Skatt, tull och exekution har moderaterna valt att inte delta i utskottets beredning av anslagsfördelningen inom utgiftsområdet, eftersom våra förslag till utgiftstak, anslagsfördelning och skatteförändringar bör ses som en helhet där inte någon eller några delar kan brytas ut och behandlas isolerat från de andra delarna.

Fru talman! Moderata samlingspartiet föreslår att flera administrativt tunga skatter avskaffas, exempelvis arvs- och gåvoskatterna, förmögenhetsskatten och stegvis också reklamskatten.

Inrättandet av det nya Skatteverket, med start den 1 januari nästa år, kommer i sig att innebära betydande effektivitetsvinster. Vi föreslår därför en minskning av anslagen till Skatteverket av nivån för 2004 med 2 % och därefter samma utveckling som i budgetpropositionen.

Kronofogdemyndigheternas framtid är under utredning, där målet bör vara att öka effektiviteten utöver regeringens bedömning. Vi föreslår därför en minskning av nivån för 2004 med 1 % och därefter samma utveckling som i budgetpropositionen.

Fru talman! Då kommer jag till tullen och tullens verksamhet. Tullen fyller en viktig funktion som en länk i rättskedjan och är en förutsättning för en effektiv brottsbekämpning i Sverige. Smuggling av narkotika, dopningspreparat, alkohol och cigaretter till Sverige har ökat kraftigt. Det finns stark anledning att tro att EU-utvidgningen kommer att innebära ett ännu större inflöde av narkotika till Sverige via östra Europa. Den uppfattningen delas för övrigt av Tullverkets ledning. Tullens beslag har redan ökat, trots ansträngda resurser.

Anslagen i budgeten kommer att innebära omfattande och drastiska neddragningar av tullens resurser, vilket kommer att äventyra även den brottsbekämpande verksamheten. Det kommer att minska tullens möjligheter till en bra, reell och personell kontrollverksamhet och därigenom minska slagkraften i en viktig brottsbekämpande verksamhet – en brottsbekämpande verksamhet, fru talman, där behoven inte har minskat utan tvärtom ökat och där prognosen, som jag tidigare sagt, är att de kommer att öka de närmaste åren.

Fru talman! Arbetet mot narkotika inom landets gränser är mycket viktigt, och det finns en stor enighet om en restriktiv narkotikapolitik i vårt land, inte minst parlamentariskt. Men arbetet med att stoppa narkotikan vid gränsen borde ha högsta prioritet. Det har det inte i det förslag som har lagts fram av den socialdemokratiska regeringen inför nästa år.

Moderaterna och många fler i riksdagen har varslat om faran. Vi moderater satsar på Tullverket i vårt alternativa budgetförslag och föreslår ökade anslag med 75 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag. Vi vill ge Tullverket en reell möjlighet att utveckla den brottsbekämpande verksamheten, något som vi är övertygade om kommer att behövas för att Sverige ska kunna leva upp till sina narkotikapolitiska mål och för att effektivt kunna bekämpa annan grov brottslighet som är relaterad till inflödet av narkotika.

Ledande socialdemokrater har sagt att målet är att tullens brottsbekämpande verksamhet löpande ska förbättras. Den uppfattningen redovisas också i budgetpropositionen, och den delar jag givetvis. Men det finns tyvärr inget som tyder på att det socialdemokratiska budgetförslaget

Prot. 2003/04:36
26 november

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

för Tullverket kommer att bidra till att tullens brottsbekämpande verksamhet förbättras. Tvärtom tyder allt på en sämre och i många fall inte existerande tullbevakning på många platser där exempelvis narkotika kan föras in.

Med detta, fru talman, är mitt anförande avslutat.

Anf. 24 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Fru talman! Vi folkpartiledamöter i skatteutskottet – Anna Grönlund, Anne-Marie Ekström och jag själv – har i vårt yttrande till finansutskottet föreslagit att anslaget till Skatteverket i förhållande till regeringens anslag ska öka med 100 miljoner kronor. På samma sätt har vi föreslagit en ökning av anslaget till Tullverket.

När vi förra året diskuterade den här saken menade vi från Folkpartiets sida att det var väldigt viktigt att man reformerade och fortsatte reformeringen av Skatteverket, som då hette Riksskatteverket, och att man såg till att mer av den service som Skatteverket ska förse medborgarna med kunde utföras på andra håll än i Stockholm. Vi tycker att det har blivit en bra utveckling; man har lagt ut många arbetsuppgifter. Detta är en god regionalpolitik som vi har sett här. Vi tillstyrker varmt den fortsatta utvecklingen.

Likväl är motivet i vårt förslag till finansutskottet – det är numera avslaget – till att vi tycker att Skatteverket ska tillföras ytterligare medel att vi tror att om man granskar ytterligare en del deklARATIONER och bristfälligheter i dessa så skulle man kunna ta in betydande skattesummor till staten. Det handlar om konkurrensförhållanden, för en av avvisidorna med skattefusk är ju att det blir konkurrensnedvridande. Vi tror att det är till stor skada för många företag att inte alla behandlas på lika sätt och att det där finns väldigt mycket att göra från Skatteverkets sida.

Jag vill därefter gå över till frågan om tullen. Folkpartiet har under det senaste året intresserat sig mer än tidigare för tullens förhållanden. Man kan dela upp Tullverkets situation i tre olika delar, nämligen anslagens storlek, som vi behandlar i skatteutskottet, befogenheterna för tulltjänstemännen, som hanteras i justitieutskottet, samt Tullverkets organisation, som inte ska behandlas i riksdagen utan i Tullverkets styrelse, där den ärade ledamoten i skatteutskottet Ulla Wester sitter. Det har vi egentligen inga synpunkter på. Däremot har vi folkpartiledamöter i skatteutskottet – Anne-Marie Ekström, Anna Grönlund och jag – samt våra ledamöter i justitieutskottet – Johan Pehrson, Torkild Strandberg och Karin Granlund – skrivit en omfattande motion om befogenheterna. Vi tror att de är utomordentligt viktiga för att uppnå de mål som vi är säkra på att svenska folket förväntar sig att Tullverket ska uppfylla, nämligen att minska införseln av narkotika och liknande preparat. Dessutom tror vi att bekämpningen av människosmuggling, särskilt unga kvinnor som kommer hit för att försörja sig på ett sätt som inte är så lämpligt, skulle effektiviseras väldigt mycket om man inte nedrustade tullen.

Jag ska inte gå in på exakt vad vi har för synpunkter. Men vi har från Folkpartiet haft en omfattande reseverksamhet och lärt oss väldigt mycket om tullen. Jag har till exempel tillsammans med Anne-Marie Ekström besökt tullen i Borås alldeles nyligen, och redan på måndag kommer Anna Grönlund och jag att besöka tullen i Haparanda. Vi har varit på

många olika ställen i landet, och vi har sett vad tullen skulle kunna göra med något mera resurser.

Vi kommer att återkomma till frågan om att tullens resurser är för små, inte minst i förhållande till den kommande utvidgningen av EU från den 1 maj 2004. Vi tycker att riksdagen sänder fel signal ut till svenska folket när man i själva verket minskar på tullens samlade organisation.

Slutligen, fru talman, har vi när det gäller kronofogdemyndigheterna accepterat att det pågår en utredning på området. Det innebär inte att vi inte har en hel del synpunkter, men vi avvaktar vad man kommer fram till inom ramen för utredningen. Vi har inte fattat något definitivt beslut, men vi tror dock att det vore väldigt bra om man skilde på Skatteverket och kronofogdemyndigheterna. Vi återkommer till detta när förslag kommer från regeringen.

Anf. 25 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Vi ska i dag besluta om anslagen till de myndigheter som ser till att svenskarna betalar världens högsta skatter. Det får inte råda något tvivel om att även om Kristdemokraterna är kritiska till skatte-trycket så är vi inte på något sätt kritiska till dessa myndigheter och den omformning som har skett. Tullverket och – från den 1 januari – det nya Skatteverket är myndigheter som är helt nödvändiga för vårt samhälles välbestånd. Kristdemokraterna om några har en mer generös inställning till dessa än Socialdemokraterna och deras stödpartier.

Allt tyder på att myndigheternas arbete är dem övermäktigt, dels på grund av resursbrist och dels på grund av de starka incitament som var och en i Sverige har när det gäller att undanhålla skatt. Jag är inte säker på att vi skulle kunna avskaffa fuskets ens om man anslog det tiodubbla beloppet till Skatteverket och tullen.

Men det är inte förenligt med ett gott samhällsansvar att undanhålla skatt, som ju är grunden för den välfärd vi har i Sverige. Människor kan ha invändningar mot olika procentsatser i olika skatter och mot olika skatters existens över huvud taget, men skattebeslut som är fattade i god demokratisk ordning måste ju efterlevas och kunna efterlevas. Dock har det svenska skattetrycket nu nått en nivå som de facto urholkar skattemoralen. Än värre blir det när vi nu i kommuner och landsting ser att kommuner och landsting inte kan leverera den väntade värden, utbildningen och omsorgen.

I Sverige går staten miste om skatten från en mycket omfattande svart sektor. Då talar jag inte bara om smuggelsprit och andra incitament som vi fick höra om i går. Nationalekonomer kan endast uppskatta hur stor den svarta sektorn är. Några har gjort det. Åke Tengblad, som har genomfört den kanske mest omfattande beräkningen av den svenska svarta sektorn, uppskattade 1997 att den skulle ligga på 3–4,5 % av bruttonationalprodukten. Enligt Friedrich Schneider, som har genomfört så kallade monetära skattningar av OECD-ländernas ekonomier, skulle den svenska dolda ekonomins andel vara 19,9 % av BNP 1997–98. Samma år skulle den dolda andelen av ekonomin ha varit 8,9 % i USA och 8,1 % i Schweiz. Skattekvoten var samma år 51,9 % i Sverige, medan den var 29,7 % och 33,8 % i USA respektive Schweiz. Även om dessa monetära uppskattningar kan ifrågasättas och har ifrågasatts av en del forskare är skillnaden mellan Sverige och lågskatteländerna så betydande att man

Prot. 2003/04:36
26 november

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

inte kan ignorera dem. Slutsatsen måste bli att en hög skattekvot medför en lägre laglydighet, särskilt om inte det offentliga kan leverera.

Den svarta sektorn i ekonomin har alltid konkurrensfördelar gentemot de näringsidkare som väljer att betala skatt enligt lagen. Det är därför skattemyndigheternas uppgift att se till att skatter betalas in. Vi kristdemokrater anser dessutom att den svarta sektorn har andra betydande skadeverkningar. Där är vi inte ensamma på något sätt. Svartarbete för bland annat med sig det onda att den ekonomiska tryggheten saknas vid sjukdom eller ålderdom, till skillnad från andra typer av förvärvsarbete.

I den skattestatistiska årsboken oktober 2000, som Riksskatteverket överlämnade i anslutning till årsredovisningen, drar verket bland annat följande slutsatser: Kontrollverksamhetens preventiva effekt är betydande, och det totala skattefelet ligger i storleksordningen 80–90 miljarder 1997. Det hade blivit mycket vård, skola och omsorg för de pengarna! Och många kommunalpolitiker hade sluppit vändas, som de gör i dessa dagar.

Fru talman! Det är allvarligt att det svenska skattesystemet ökar incitamentet till fusk. Kristdemokraterna anslår visserligen mer pengar till Skatteverket för en ökad kontroll, men själva problematiken kan endast få sin lösning om, för det första, systemet ändras, så att det inte lönar sig att fuska. För det andra måste vi också börja tala om de normer som styr vårt beteende. En ärlig, hederlig och arbetsam person fuskar inte med skatten, åtminstone inte medvetet.

Men hur ska en enskild medborgare motiveras att betala skatt när toppolitiker som kräver högre skatter inte betalar sin skatt ordentligt? Svaret säger sig självt.

När det gäller skattekontrollen har det mycket riktigt visat sig att ökade anslag till skattekontroll ger ökade skatteintäkter, särskilt i ett komplext system. Det är därför viktigt att skattekontoren får lägga ned tid på att undersöka sådan verksamhet som kan misstänkas skada samhället.

En växande andel av skattemyndigheternas resurser används till exempelvis fastighetstaxering. Och värre blir det: Först kom begränsningsregeln i fastighetsskatten, och nästa år är det dags för Skatteverket att ta hänsyn till begränsningsregeln i förmögenhetsskatten och dämpningsregeln i fastighetsskatten. Enligt uppgift kommer bara fastighetstaxeringen nästa år att kosta 250 miljoner kronor. Svenska folket betalar 250 miljoner kronor i skatt bara för att få sina bostäder värderade, så att man ska kunna betala mer skatt nästa år! Jag skulle önska att majoritetens ledamöter funderade lite över rimligheten i detta.

Till sist, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 26 ROGER TIEFENSEE (c):

Fru talman! Ledamöter! Vi ska i dag diskutera anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket. Är detta en viktig diskussion? Ja, jag tycker det. Anslagen till en myndighet avgör om myndigheten kan klara sin uppgift. Diskussionen här i dag borde därför handla om mål och medel, och om det finns ett rimligt förhållande mellan de resurser som anslås och de resultat som förväntas. Klarar vi den diskussionen så agerar vi som ansvarsfulla beslutsfattare.

Fru talman! Jag tänkte i mitt anförande koncentrera mig på Tullverkets situation.

En myndighets organisation måste alltid anpassas efter förändringar i omvärlden. När EU utvidgas med tio nya medlemsländer den 1 maj kommer det att innebära väldigt stora förändringar för Tullverkets verksamhet. Den nuvarande handeln med blivande EU-medlemmar kommer att övergå till att bli en EU-intern handel. Det innebär å ena sidan att brottsbekämpning försvåras men å andra sidan att man kan frigöra resurser från dagens deklarationsverksamhet.

Tullverket håller på med en intern utredning om hur man ska organisera sig i framtiden för att använda resurserna på bästa sätt. Det är naturligt mot bakgrund av de förestående förändringarna. Men Tullverkets utredning om verkets framtida organisation föranleds också av att myndigheten behöver få balans i sin ekonomi. Det är en konsekvens av att dagens anslag och de framtida, aviserade anslagen är för låga.

Det är drastiska förändringar som skisseras. En fjärdedel av de nuvarande tullstationerna ska avvecklas. Personalen ska minskas med nästan 20 %, ungefär 450 personer. Detta ska ske i en situation där vi samtidigt står inför väldigt stora förändringar i och med EU:s utvidgning, där riskerna för illegal trafik av exempelvis narkotika över nationsgränserna kommer att öka kraftigt. Jag menar att vi har otillräckliga anslag i den situationen. Vi kanske tvingar fram förändringar i Tullverkets organisation som inte är bra.

Jag menar att de anslag till Tullverket som regeringen aviserar inte är tillräckliga. Med de neddragningar som anslagen föranleder kommer verket inte att klara sin uppgift.

Fru talman! Jag menar att utskottets majoritet springer ifrån sitt ansvar. I sin diskussion om Tullverkets organisation skriver man: "Det är Tullverket som ska avgöra var de resurser man förfogar över gör mest nytta för att uppfylla fastställda mål för tullverksamheten. Utskottet har inga synpunkter på hur tullen organiserar sitt arbete eller vilka regionala prioriteringar som görs." Det är helt sant. Men om förändringarna föranleds av att anslagen är för låga menar jag att man springer ifrån sitt ansvar.

Förändringarna måste givetvis utgå från den nya situationen, med ett utvidgat EU, men om förändringarna görs irrationellt, så att man inte klarar sin uppgift för att anslagen är låga, så springer utskottets majoritet ifrån sitt ansvar.

Jag vill inte springa ifrån mitt ansvar. Därför har Centerpartiet i sitt budgetalternativ anslagit större resurser till Tullverket. 20 miljoner är inget man kan revolutionera världen med, men ändå. Det är en inriktning som vi vill ha. Och det gör vi genom en omfördelning där vi förenklar skattemyndighetens verksamhet.

Vi vill till exempel avskaffa arvs- och gåvoskatten inom skatteklass 1. Det blir enklare. Vi har ett helt annat förslag till fastighetstaxering som är betydligt enklare. Vi kan i dag på västkusten se hur otroligt råddigt det är med fastighetstaxeringen. Den lokala skattemyndigheten där har kommit tillbaka och sänkt taxeringsvärdena på 2 200 fastigheter. Det är bara en indikation på vilket stort bekymmer som finns inom fastighetstaxeringen.

Vi har också föreslagit att man ska ta bort avdraget för övriga utgifter under inkomst av tjänst. När skattemyndigheten hade en uppvaktning i utskottet pekade man just på detta som en stor administrativ post.

Med dessa åtgärder på skatteområdet kan man frigöra resurser till Tullverket så att vi inte behöver göra stora och dramatiska neddragningar, till exempel när det gäller det som finns med i förslaget om att lämna stora delar av Östersjökusten helt utan tullnärvaro.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 27 ULLA WESTER (s):

Fru talman! Skatteförvaltningen och Tullverket är de myndigheter som brukar toppa både allmänhetens och näringslivets popularitetslista. En del säger att dessa båda myndigheter är bäst i världen inom sina grenar. Andra säger att de är bäst i Europa. Det får vara hur det vill med placeringen. Jag nöjer mig med att stolt konstatera att både Tullverket och skatteförvaltningen befinner sig i framkanten.

Det är därför något förvånande att de borgerliga partiernas företrädare i skatteutskottet, i motsats till de breda folklagen, tycks ha en mycket låg tillit till Tullverkets förmåga att organisera och administrera sina uppgifter. Dessa partier, och där räknar jag inte in Folkpartiet liberalerna, nöjer sig inte med att syssla med det som är politikens uppgift i detta sammanhang, nämligen att sätta upp mål och fördela anslag till myndigheterna. Ett stort antal motioner innehåller handfasta råd till Tullverkets ledning hur den på ett lyckosamt sätt ska kunna bekämpa narkotikasmuggling och annan illegal verksamhet.

Fru talman! Man behöver inte läsa så många av dessa motioner förrän man inser att det är en vis ordning att det är Tullverket som har att avgöra hur organisationen ska se ut och hur verksamheten ska bedrivas. Helhets- syn och totalansvar är nämligen bristvaror i dessa motioner. Däremot saknas inte intresse för enskilda tullstationers fortlevnad.

Låt mig en gång för alla konstatera att Tullverkets förestående omorganisation inte har sin grund i minskade anslag – tvärtom. Tullverkets arbetsuppgifter, både effektiv handel och brottsbekämpning, är prioriterade verksamheter. Vårt tullverk är förvisso effektivt redan i dag, men Tullverket bedömer att en vidareutveckling av arbetsmetoder, ledning och styrning, befogenheter, organisation, samarbete, teknik och kompetenshöjning är nödvändigt för att möta framtidens ökade rörlighet och ökande hot.

Det organisationsförslag som just nu förhandlas och diskuteras internt i Tullverket och externt med näringslivet och andra samarbetspartner är resultatet av ett gediget förarbete innefattande analyser av hotbilder, internationellt samarbete och utvärderingar av metoder. Man har bland annat kommit fram till att det är nödvändigt att utöka och förbättra den tekniska utrustningen för brottsbekämpningen. Detta kostar stora pengar men sparar i förlängningen personalkostnader samtidigt som effektiviteten och träffsäkerheten kommer att öka.

Det är tulltjänstemännens analysarbete, spaning, samverkan och stöd i form av teknisk utrustning som stoppar knarket vid våra gränser. En hel del av detta arbete syns inte utåt i tullfiltren, men det betyder inte att det inte utförs. Det är faktiskt en omöjlighet att stoppa och kontrollera varje

transport och varje resenär. Därför måste arbetet struktureras på ett annat sätt och vara grundat på riskbedömningar och på analyser.

Förvisso finns det en så kallad mässingseffekt, det vill säga en allmänpreventiv effekt av att möta uniformerade tullare i tullfiltret. Självklart kommer tullare även fortsättningsvis att stå där vid gränsövergångarna och påminna oss alla om vad som är rätt och vad som är fel. De internationella brottsyndikaten påverkas däremot högst obetydligt av en uniform med blanka knappar.

Kristdemokraterna kräver utökad bevakning av våra internationella flygplatser. Lars Gustafsson tycks inte känna till att tullarna redan långt innan planet ens har lyft mot sin destination vet vilka passagerare och vilket gods som finns med på en specifik flight. Var och när en kontroll ska göras beslutas efter analysarbete av fakta och tips. Tulltjänstemän arbetar nämligen inte efter någon slump, Lars Gustafsson, de arbetar kunskapsbaserat.

Vad gäller Tullverkets andra gren, alltså effektiv handel, kommer den nya organisationen att erbjuda ytterligare förbättrad service till företagen. På så sätt frigörs samtidigt resurser som kan användas i brottsbekämpningen.

Ju mer Tullverket genom åren har effektiviserat i samarbete med näringslivet, desto billigare, snabbare och säkrare har klareringen blivit.

Det nya organisationsförslaget har trots dessa goda erfarenheter skapat oro. Det finns till exempel små företag som inte vill eller inte tycker sig ha möjlighet att sköta sin uppgiftslämning via Internet, trots att det är både billigare och enklare.

Sedan en tid tillbaka finns det en särskild arbetsgrupp inom Tullverket som utarbetar individuella lösningar för enskilda företag och i samarbete med dem. När den nya organisationen ska träda i kraft, det vill säga den 1 juli nästa år, kommer strukturerna att vara väl genomarbetade.

Exakt antal, antal tullkontor och deras geografiska placeringar är ännu inte klart. Utifrån den interna utredningens förslag pågår just nu förhandlingar, diskussioner och omprövningar. Generaltulldirektören kommer att fatta sitt definitiva beslut under de närmaste veckorna.

Om jag därefter övergår till det nya Skatteverkets verksamhet kan jag konstatera att samtliga partier uppger att de stöder kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det är bra.

När det gäller att bekämpa svartarbetet agerar flera fackförbund förtjänstfullt. Problemet är att en del arbetsgivarorganisationer motsätter sig åtgärder, till exempel plomberade kassaapparater och underentreprenörsansvar. Ett gemensamt och kraftfullt politiskt agerande skulle kanske kunna få näringslivet med på vagnen. Likaså tycker jag att vi på allvar måste börja diskutera både bemanningsföretagen och reglerna för utfärdande av F-skattsedlar. Härmed bjuder jag upp samtliga till detta samarbete.

Mitt hopp om ett gemensamt tag mot ekobrotten fick sig dessvärre en törn när jag studerade de borgerliga partiernas anslagsförslag till Skatteverket. Med hänvisning till skatteförändringar som inte kommer att genomföras och rationaliseringsvinster som alltså inte kommer att uppnås sparas det friskt. Och det kommer givetvis att drabba skattekontrollen.

Även om det faktiskt blev så att dessa så kallade rationaliseringar av borgerligt snitt kom att genomföras skulle förväntade ekonomiska vinster

Prot. 2003/04:36
26 november

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

inte uppstå på flera år. Snarare skulle kostnaderna öka, för – tack och lov! – även skattetjänstemän omfattas av trygghetslagar. Det är genant att behöva påminna vissa här i kammaren om det.

Centerpartiet överträffar i år sig självt i kreativ bokföring. Det har bara hunnit gå två tre veckor sedan centerpartisterna här i kammaren röstade nej till att införa det nya Skatteverket. Ändå bygger deras budget till en inte ringa del på vinsterna av just denna reform. Det var tur för centerpartisterna att vi andra röstade ja.

Till syvende och sist, fru talman, måste man beträffande både Tullverket och Skatteverket se till totalen när det gäller anslagsfördelningen. Båda dessa myndigheter är beroende av varandra, och tilldelningen måste ske i balans.

Detsamma gäller till exempel Kustbevakningen, Jordbruksverket, polisen och Statistiska centralbyrån. Delade ansvarsområden och samverkan gör myndigheterna beroende av varandra. Det blir effektivitetsförluster om anslagen inte balanseras mot varandra. Min åsikt är att utskottsmajoritetens förslag har just denna balans.

Med detta yrkar jag bifall till skatteutskottets förslag i betänkandet och avslag på de två reservationerna.

Anf. 28 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag rikta ett tack till Folkpartiet som hos sig lyckades anordna en väldigt fin sammankomst med tulltjänstemän. Jag förstår att Ulla Wester inte var där, så hon fick inte reda på vad som försiggår i deras verksamhet. Därför går jag inte in på den delen.

Däremot vill jag säga att jag delar Ulla Westers uppfattning att skattemyndigheterna säkert gör ett mycket gott arbete. De är säkert effektiva, och kan bli ännu effektivare i den nya situationen. Men tycker Ulla Wester att det är realistiskt att ägna en kvarts miljard kronor bara på att få fram ett värde på fastigheterna i Sverige? Är detta realistiskt? Vilken nivå tycker Ulla Wester att det får eskalera till? Det blir ju en ökning från år till år.

På skattemyndigheterna klagat man på att det blir en allt större belastning genom begränsningsregler och allting annat. Vilken nivå tycker alltså Ulla Wester att man ska ha för en sådan här uppgift? Är det realistiskt med 500 miljoner eller 700 miljoner, eller med miljarder? Tycker inte Ulla Wester att det finns någon anledning att fundera över om man ska ha system som ålägger myndigheterna så väldigt arbetsuppgifter?

Anf. 29 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Kristdemokraterna gömmer sig som vanligt bakom fastighetsskatten.

I en debatt för någon månad sedan sade kollegan Marie Engström att om inte om hade varit, om det inte fanns några skatter, kunde vi avskaffa hela Skatteverket. Tänk vad pengar vi då skulle tjäna! Mitt svar till Lars Gustafsson blir detsamma som Marie Engströms.

Lars Gustafsson brukar hävda, för att nu återgå till dagens debatt, att majoriteten inte har avsatt resurser till kompensatoriska åtgärder för Tullverket i fråga om gränsbevakningen. Jag tycker att påståendet är en smula förvånande och skulle vilja be Lars Gustafsson att redogöra för vad han anser vara kompensatoriska åtgärder. Är det möjligen så att Lars

Gustafsson har en alldeles egen definition? I så fall förstår jag att han upplever det som att inga resurser har tillförts.

Sedan vill jag också i år, Lars Gustafsson, starkt ifrågasätta den så kallade slutsatsen att en hög skattekvot medför en lägre laglydighet. Detta tycker jag är rent kränkande. Dessutom är det synnerligen fel.

Lars Gustafsson refererar till Friedrich Schneider. Kristdemokraterna är nog de enda som gör det. Friedrich Schneider är en nationalekonom som inte har något större anseende. Han använder en, som det heter, monetär metod som inga andra än Lars Gustafsson och Kristdemokraterna godkänner.

Slutligen vill jag säga att jag skulle vilja ha ett svar, Lars Gustafsson. Jag bjöd ju upp till samarbete.

Anf. 30 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Om jag fick tio minuter på mig skulle jag nog kunna ge en redovisning. Det kan jag dock inte göra på två minuter. En taktik som man använder sig av är att vräka ur sig en massa påståenden och att slunga frågor tillbaka. Jag tänker inte gå i den fällan.

Jag kan hänvisa till nobelpristagare men Nobelkommittén är kanske inkompetent att bedöma. Jag hänvisar exempelvis till Douglass C. North. Han får väl anses vara kompetent på området att skattenivåer och skattefusk går ihop.

Dessutom har jag inställningen att vi alla är ofullkomliga – alltså även jag och Ulla Wester – och har en tendens att ibland falla i fel dike.

Nu vill Ulla Wester ge sig in på Marie Engströms nivå. Då blir jag ännu mer förvirrad. Om man har en utgift måste det ju finnas en måttlighet när det gäller utgifter och intäkter som man får av utgiften. Ett företag åtar sig inga utgifter som det inte finns intäkter för. Det är vad det handlar om.

I det här fallet är det faktiskt så att om man har en arbetsuppgift som frigörs och man övergår till annan verksamhet som kan vara inkomstbringande kommer det att innebära mer intäkter. Det borde vara en enkel och logisk slutledning som till och med jag skulle kunna klara av att förklara ännu mer om så skulle behövas.

Poängen ligger ändå i hur långt man ska gå när det gäller att avsätta medel, resurser, till att kontrollera saker och ting och att ha system som bygger in inlåsnings effekter. På det sättet genereras ju inga pengar.

Resultatet av det hela är att de normmän som är fastighetsägare i Sverige och som arbetar heltid i Norge inte skattar ett öre i Sverige, medan exempelvis änkor här ska så att säga skattas ut ur sina hus. Vi har ett system där det kostar en kvarts miljard att hålla detta vid liv. Borde man ändå inte tänka om och tänka att här finns något som är fel?

Jag bjuder också upp Ulla Wester till en diskussion. Är det inte något som är fel när man har sådana system som liksom hämmar det hela?

Slutligen: Tullverket kan säkert göra sina prioriteringar men då måste det ha resurser att prioritera utifrån.

Anf. 31 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att vi tar en dans i taget, Lars Gustafsson! Det brukar bli bäst så.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

Mitt svar är 23 miljarder. Det är ganska mycket pengar och ger ganska många barnbidrag.

För ungefär ett år sedan kom en rapport av Annika Persson med flera – personer knutna till Riksskatteverket och även andra forskare. I den rapporten kan man klart utläsa att vare sig man tar hela begreppet skattefel eller man begränsar sig till svartarbete ligger Sverige i ungefär samma storleksordning som de andra länderna i Nord- och Mellaneuropa men definitivt mycket lägre än lågskatteländerna i Sydeuropa. Så är det!

Både skattekontroll och gränskontroll är, tycker jag, otroligt viktiga uppgifter, som inte kan lösas genom vackra ord eller populistiska uttalanden. Det här hänger inte ihop.

Kristdemokraterna tycker att de gör en kraftfull insats i kampen mot narkotika genom att anvisa 20 miljoner i luftpengar – det är faktiskt inte riktiga pengar. Skulle dessa 20 miljoner utgöra skillnaden mellan succé och katastrof? Det tror inte jag.

Jag fick inget svar på min inbjudan. Kanske ska Lars Gustafsson börja med att göra ett studiebesök i Skåne. Där ser vi vilket stöd och vilken hjälp F-skattsedeln har blivit för kriminella.

Anf. 32 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra Ulla Wester. Det var en stolt och därtill nöjd Ulla Wester, ledamot av Tullverkets styrelse, som framträdde. Åtminstone vad gäller den senare delen är jag absolut inte nöjd, med hänsyn till de enorma mängder narkotika som verkligen väller in i det här landet. Jag blir väldigt orolig när jag hör Ulla Wester vara så nöjd med Tullverkets verksamhet. Nu sätter hon säkert sin lit till omorganisationen. Men antalet tulltjänstemän kommer då att minska med 400 personer.

Apropå detta: Ulla Wester tycker att trygghetslagarna är väldigt bra inom Skatteverket. Men hur är det med trygghetslagarna inom Tullverket?

De 400 personer som ska bort från Tullverket är väl också betjänta av samma trygghetslagar. Det Ulla Wester sade var absolut ologiskt.

Vi behöver mycket kraftiga resurser till Tullverket. Jag tackar Lars Gustafsson för att han uppmärksammar att Folkpartiet tillsammans med andra partier, inklusive Kristdemokraterna, tog ett initiativ till en ordentlig hearing. Torkild Strandberg och jag begärde att justitieutskottet och skatteutskottet skulle ha en offentlig hearing, men det avslogs av majoriteten i justitieutskottet. I det läget drog jag tillbaka det.

Antalet tullhundar har ju minskat dramatiskt från 59 till 43. Vi i Folkpartiet hade bland annat en liten insamling för att symbolisera detta att det behövs mer resurser till Tullverket. Hur kan Tullverket fungera utan fler tullhundar?

Anf. 33 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Det är inte bara jag som är stolt över Tullverket. Det är några till. När skatteutskottet för några år sedan besökte Bryssel och Världstullorganisationen var det inte dålig kritik som Tullverket fick där, tvärtom. Vårt svenska Tullverk höjdes till skyarna. Hela tiden refererade man till de framgångar och framsteg som det svenska Tullverket har gjort och faktiskt gör. Det svenska Tullverket är ett föredöme, Gunnar Andrén.

Det är klart att jag är stolt, och det tycker jag att Gunnar Andrén också ska vara.

Trygghetslagarna omfattar självklart också Tullverkets tjänstemän, liksom alla andra anställda. Det är det som egentligen kostar pengar i organisationsförändringen. Det är omställningskostnader, och då tycker inte jag att vi ska oja oss över att man tar hand om sin personal.

Tullen omorganiserar bland annat för att kunna skaffa sig ytterligare hjälpmedel. Man pratar om tekniska hjälpmedel, och där kanske hundarna innefattas – det vet jag inte.

Folkpartiet har alltid mest pengar av alla, och det är intressant. Det skulle vara trevligt att höra hur och var ni ska spara för att ändå kunna lägga alla dessa sköna miljoner på både Skatteverket och Tullverket.

Jag kom med en inbjudan, och jag hoppas att Gunnar Andrén svarar på den.

Anf. 34 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Det där med inbjudan fattade jag inte. Jag får återkomma till den i något annat sammanhang, för jag har inte förstått inbjudans karaktär. Men jag vill gå in på sakfrågorna i stället.

Jag tycker också att Tullverket fungerar efter omständigheterna bra. Till exempel servicetrappan har man utvecklat väldigt bra. Det är möjligt att det svenska Tullverket är bland de bästa i världen. Jag vill att det ska vara det absolut bästa i världen. Jag vill att det ska vara ännu bättre än nu. Jag menar att man inte får vara nöjd, när det väller in – jag använder ordet ”väller” – narkotika som ytterst drabbar enskilda ungdomar i det här landet. Vi har en katastrofal situation på narkotikaområdet. I den meningen säger jag ändå inte att Tullverket har misslyckats, men man kan inte vara nöjd på den punkten. Det håller jag absolut på.

Slutligen om Skatteverket, eftersom vi nu diskuterar också det. Ulla Wester säger att fackförbunden förtjänstfullt – det uttrycket använder man – bekämpat skattefiffel. Detta är att vara hemmablind. Tyvärr har en del fackförbund – detta är inget försvar för att arbetsgivare gör fel – en fantastisk förmåga att blunda för svartjobb inom sina sektorer, inom till exempel byggnadsområdet och servicesektorn. Så menar jag att det är. Jag tror att alla vi som har försökt få någonting reparerat vet att man alltid får förfrågan om svarta pengar eller vita pengar. Tyvärr är det så. Jag säger inte att vi har jättebra förslag på hur det här ska lösas, men uppgivenheten accepterar vi inte.

Anf. 35 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Jag blir alldeles mållös! Vad är det Gunnar Andrén står och säger – att fackförbunden blundar för ekonomisk brottslighet och svartarbete! Det är häpnadsväckande. Skulle Byggnads som organisation, som så hårt driver de här frågorna, blunda? Målarna och Fastighetsarbetarförbundet? Är det verkligen det Gunnar Andrén säger?

Jag bjöd upp därför att jag tycker att vi skulle ha ett samarbete i de här frågorna. Jag är väldigt orolig för hur bemanningsföretagen fungerar. Jag är väldigt orolig för hur F-skattsedeln faktiskt används. Det är ett bättre hjälpmedel för kriminella än vad kofoten någonsin har varit. Som vi i socialdemokratien ser det måste vi göra någonting åt det.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

Fackförbunden arbetar hårt. De kartlägger och försöker att få koll på det här på arbetsplatserna. Vad enskilda medlemmar gör kanske inte är alltid så lätt att fånga in – det är en stor skillnad.

Jag bjöd upp till samarbete och får väl prata med Gunnar Andrén efteråt om det.

Anf. 36 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Fru talman! Ulla Wester bjuder upp, och jag tackar för inbjudan. Jag uppfattade som att det var en inbjudan att samtala om ekonomisk brottslighet i Sverige och därtill rörande ting Det ställer vi gärna upp på från Moderaternas sida. Den inbjudan tackar vi för.

Det hade varit bra om vi hade fått en inbjudan också till att diskutera Tullverkets framtid. Det är kanske det viktigaste anslagsområdet just nu, det viktigaste som vi har diskuterat i dag.

Ulla Wester kommenterade Moderaternas motioner om Tullverket och sade att det finns motioner om enskilda tullstationer. Jag har inte uttalat mig om några enskilda stationer i kammaren i dag och anser att det är en sak för styrelse och ledning i Tullverket att organisera verksamheten när det gäller antalet stationer. Men det krävs också att man har resurser för att klara uppgiften. Där har vi olika mening, jag och Ulla Wester.

Mellan Gävle och Umeå finns i dag en stor mängd hamnar som tillsammans har en mycket stor godstrafik med Östeuropa. Beräkningarna är att den här godstrafiken kommer att öka i framtiden, efter EU-inträdet av östeuropeiska länder den 1 maj nästa år. I en av de mindre hamnarna, en mycket liten hamn, gjordes nyligen ett beslag av cigaretter, 27 miljoner cigaretter till ett uppskattat värde av 70 miljoner kronor. Det här visar att det kommer in stora mängder illegala produkter till Sverige. Tyvärr är det så som Gunnar Andrén sade tidigare, att det väller in narkotika i vårt land, nya droger och läkemedel. Rohypnol som har kommit in till Sverige har vi många erfarenheter av. Nu kommer det någonting som heter fentanyl, som är ett heroinliknande preparat, mycket starkare än heroin. Bara några korn kan döda en människa. Dessa preparat väller formligen in till Sverige.

Jag ska återgå till Norrland. I hela Norrland finns det 40 tulltjänstemän. De blir 20 efter den här neddragningen.

Anf. 37 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Ulf Sjösten pratar ofta, länge och med enfass om både det ena och det andra och ofta om skattekontroll. I samtalen är jag och Sjösten rätt så länge väldigt överens.

Men när vi sedan ska konkretisera det ser vi lite annorlunda på det. Jag kan se att Moderaterna prioriterar bort skattekontrollen i sitt anslagsförslag. Nu försöker Ulf Sjösten prata bort det. Men det blir en effekt av de besparingar som Moderaterna föreslår.

Vad har då det med Tullen att göra? En hel del. Om man satsar på Tullverket, som moderaterna säger att de gör här, måste man rimligen se den viktiga koppling som finns mellan Skatteverket och Tullverket. Det är en viktig koppling som måste till om vi ska kunna bekämpa den organiserade brottsligheten.

Håller Ulf Sjösten med mig om att det kanske rent av är så att om man drar ned på Skatteverket lägger man i stället en ökad börda på Tullverket? Som exempel kan jag ta den så kallade karusellhandeln. För att kunna bryta den formen av mycket grov ekonomisk brottslighet behövs insatser från både Skatteverket och Tullverket. Eller är Ulf Sjösten av en annan uppfattning?

Anf. 38 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Herr talman! Jag slutade mitt förra inlägg med att säga att det i hela Norrland finns ca 40 tulltjänstemän som arbetar med brottsbekämpning. Efter de aviserade neddragningarna är beräkningen att det kan bli 20 kvar. Östkusten i övrigt från Stockholm och söderut kommer att lämnas i stort sett oöverskådad, i varje fall av fast personal.

Det innebär att den stora handel som vi i dag har med Östeuropa och den ännu större handel som vi kommer att ha i framtiden har oerhört goda möjligheter att komma in i Sverige utan någon som helst kontroll. Är detta rimligt, Ulla Wester? Det är en viktig fråga. Jag tycker att vi ska ha ett svar.

Är det rimligt att narkotikan kan fortsätta att välla in i Sverige och att handel med vapen och cigaretter och människohandel relativt ostört kan fortsätta att öka? Sverige kan kanske i framtiden bli en transithamn för exempelvis narkotika, cigaretter och alkohol som går ut i andra delar av Europa.

Anf. 39 ULLA WESTER (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Ulf Sjösten visar en bristande tillit till Tullverkets ledning. Den har lagt fram ett organisationsförslag som syftar till att just bekämpa narkotikasmuggling och annan smuggling. Jag instämmer verkligen i att det är mycket allvarliga problem.

Som världen ser ut och brottsmyndigheterna agerar hjälper det inte att vi ställer dit farbröder och tanter i blå uniformer med blanka knappar. Man måste arbeta på ett annat sätt. Det är en förlegad och gammaldags syn som Ulf Sjösten här presenterar för oss. Den går ut på att man ska kunna stoppa varje fordon och varje trafikant. Det håller inte. Man måste arbeta på ett annat sätt för att ha en rimlig möjlighet att klara uppdraget.

Det organisationsförslag som Tullverket lagt fram verkar rimligt. Det är åtminstone mer rimligt än de 75 miljoner av låtsaspengar som Ulf Sjösten lägger upp och som ska lösa hela situationen. Jag har i motsats till andra tillit till Tullverket.

Jag är glad att Ulf Sjösten åtminstone svarade något på min inbjudan. Men nu ska vi sluta snacka. Vi ska agera. Det är min avsikt. Vi kan inte längre se på hur F-skattsedeln missanvänds särskilt i Skåne.

Anf. 40 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Jag är stolt över Tullverket. Jag har hög tillit till Tullverkets förmåga att organisera sig. Men jag är inte nöjd med riksdagens och regeringens förmåga att sätta mål och fördela anslag på ett rimligt sätt så att anslagen och målen överensstämmer med varandra.

Ulla Wester sade i sitt inledningsanförande att Tullverkets framtida organisation inte har sin grund i för låga anslag. Jag vet inte exakt hur hon sade, men det var i varje fall andemeningen. I utskottets betänkande

står: ”Tullverket genomför för närvarande en intern utredning om hur myndigheten i framtiden bör vara organiserad för att utnyttja resurserna bättre och hur myndigheten skall få balans i sin ekonomi.” Med balans i sin ekonomi menas underförstått att man måste spara för att anslagen är otillräckliga.

Står inte Ulla Wester bakom utskottets text? Min fråga allmänt till Ulla Wester är: Känner Ulla Wester oro för att de anvisade anslagen föranleder neddragningar som leder till att Tullverket inte kan klara sin uppgift?

Ulla Wester anklagade i sitt anförande Centerpartiet för kreativ bokföring med hänvisning till att vi ville senarelägga genomförandet av det nya skatteverket med ett år och att vi hade räknat in de vinsterna. Vilka vinster avser Ulla Wester? Såvitt jag vet är anslagen från den gamla skatteorganisationen vi har i dag till den nya oförändrade.

Anf. 41 ULLA WESTER (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det blir bättre om Roger Tiefensee läser hela betänkandet och inte bara en liten snutt ur det. Det kostar pengar att ställa om tullverksamheten och satsa på teknik och omfördela resurserna till den brottsbekämpande grenen. Det är där balansen ska uppnås. Anslagen till Tullverket har inte minskat utan de har ökat många år i rad. Det vet nog också Roger Tiefensee.

När det gäller er kreativa bokföring skriver ni på flera ställen att ni tillgodoräknar er de effektivitetsvinster som kommer att uppstå med det förändrade skatteverket. Jag kan upplysa om att det står både i Roger Tiefensees reservation och i någon av motionerna. Vi kan titta på det efteråt.

Roger Tiefensee gör i sin reservation i varje fall ett försök till en helhetssyn. Han menar att Tullverkets omorganisation inte får ses som en isolerad företeelse utan ska ses kopplat till konsekvenser på andra områden och för andra myndigheter. Det är bra, herr talman, med ett försök till helhetssyn. Men varför inte fortsätta med en sådan syn och koppla det vidare till Skatteverket och också se det i en helhet?

Är det inte så, Roger Tiefensee, att om man sparar på Skatteverket, som ju Centerpartiet vill göra till den grad, påverkas även Tullverket? Tullverket får ta ökade bördor av det som Skatteverket skulle ha gjort.

Anf. 42 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Uppenbarligen känner inte Ulla Wester någon oro för att de anslag som aviseras kommer att leda till neddragningar. Det är tydligt att organisationsförändringarna innebär, precis som Ulla Wester säger, att man ska spara för att kunna utveckla verksamheten och modernisera den. Men de föranleds också av att även om anslagen har varit oförändrade så är de otillräckliga eftersom uppgiften blir större. Det kan inte majoriteten och Ulla Wester springa ifrån.

När det gäller Skatteverket innebär de åtgärder som vi föreslår bland annat att man ska ta bort avdraget för övriga utgifter under inkomst av tjänst. Mig veterligen var Ulla Wester med när Riksskatteverket besökte utskottet och just pekade på att det var ett otroligt administrativt tungt avdrag. Vi vill ta bort det.

Ulla Wester sade i sitt huvudanförande att vi hänvisar till skatteförändringar som inte kommer att genomföras. Det är en otroligt tråkig demokratisyn.

Det är ju att säga att bara för att riksdagen har avslagit det här för en vecka sedan så är vår budget körd. Det är sant att den är körd, men lika fullt måste ett oppositionsparti ha frihet att lägga fram en budget där man ser en helhet.

Jag vill gärna tacka ja till uppbjudningen när det gäller F-skattsedel. Ulla Wester och jag har pratat tidigare om det, och jag tycker att om vi ska dansa så ska vi göra det i takt. Okej – vi ska se till så att inte F-skattsedel används för brottsliga ändamål. Å andra sidan tycker jag att F-skattsedel ska kunna gå till sjuksköterskor och andra som vill starta en verksamhet och som vill frigöra sig från att vara anställda av kommuner och landsting till exempel.

Anf. 43 ULLA WESTER (s) replik:

Herr talman! Vi pratar om anslag för påföljande år för Tullverket och Skatteverket. Jag kan konstatera att kammaren har röstat nej till de förslag om budgeten som Centerpartiet nyligen lade fram. Den tråkiga demokratisyn som jag skulle ha förstår jag alltså inte riktigt. Centerpartiet lägger de facto fram sitt förslag för nästa års budget, eller anslag för Skatteverket, på pengar som är luft. Det är förslag som kammaren inte har accepterat på rationaliseringsvinster som alltså inte kommer att uppnås.

Självfallet känner jag oro för narkotikainflödet, för spritsmuggling och för annan smuggling. Men vad jag inte förstår är hur Centerpartiets 20 miljoner kronor i luftpengar skulle kunna göra någon skillnad och kunna göra det bättre.

Jag tackar för svaret på min inbjudan. Vi ska bestämma vilken sorts dans vi ska dansa innan vi bestämmer takten. Sedan får vi se.

Anf. 44 KRISTER ÖRNFJÄDER (s):

Herr talman! Tullverket står inför stora besparingar. Det har förekommit uppgifter om att myndigheten ska koncentrera sig på storstäderna. I en socialdemokratisk motion har vi framhållit att det skulle få mycket allvarliga konsekvenser för bland annat Kalmar län. Vi har i motionen pekat på risken att hela Kalmar län blir utan tullbemanning.

Detta skulle innebära att hela Smålandskusten med Öland kommer att ligga vidöppen för dem som önskar ta sig in i Sverige.

Jag har full förståelse för att Tullverket måste ta hänsyn till den ekonomiska verkligheten och göra så mycket som möjligt för att rationalisera verksamheten.

Finns det då något alternativ till indragningarna? Vi har i motionen pekat på möjligheten att öka samarbetet mellan tullen och polisen i Kalmar län och att det samarbetet kan stå modell för den framtida utvecklingen inom gränskontrollen.

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

Det ökade samarbetet har bland annat de här fördelarna:

- Tullverket skulle utan några större kostnader få en mer heltäckande organisation än i utredningsförslaget.
- Man tar till vara den kunskap, kompetens och erfarenhet inom klaring, kvalificerade brottsutredningar och analys som tullpersonalen i Kalmar besitter.
- Tullnärvaro inom brottsbekämpningen skulle erhållas på den i förhållande till Baltikum mest närliggande kuststräckan.
- Till ringa kostnad upprätthålls "tullberedskap" inför framtida färjetrafik i området.
- Även samlokalisering kan i en nära framtid bli verklighet i det "rättscentrum" som föreslagits av polismästaren. Där är det tänkt att samla rättsvårdande myndigheter under samma tak.
- Samverkan leder till bättre resursutnyttjande inom bägge myndigheterna vad gäller både personal och material, vilket blir billigare för skattebetalarna.
- Miljövinster erhålls genom kortare körsträckor.
- Man får minskade kostnader för drogrelaterad brottslighet och vård av missbrukare.
- Det blir samhällsvinster då en större andel beskattade cigaretter kommer att säljas.

Herr talman! Jag kan konstatera att i betänkandet har utskottet betonat vikten av att tullens samarbete med polisen, Kustbevakningen och andra myndigheter och institutioner fortsätter att utvecklas.

Detta samarbete är nödvändigt för att uppnå en effektiv och ändamålsenlig gränskontroll. Jag har därför stora förhoppningar att vi i framtiden kommer att få se en sådan utveckling i Kalmar län.

Anf. 45 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att många känner oro för olika delar av landet, och jag tror även att Socialdemokraterna gör det. Krister Örnfjäder är en god företrädare för dessa. Vi har gjort samma iakttagelser. Utan att vi lägger oss i var man placerar folk har ändå Folkpartiet och flera andra partier, tror jag, noterat att stora delar av just Östersjökusten blir obemannad.

Jag var och besökte just Kalmar när Johan Pehrson, ordförande i justitieutskottet, var tillsammans med Torkild Strandberg där nere. Jag var också i Karlshamn tillsammans med Heli Berg och Torkild Strandberg.

Jag tror att en av de delar som har fallit sämst ut är Östersjökusten och Karlshamn. Men jag kan glädja Krister Örnfjäder – om nu ingen annan socialdemokrat går upp i detta ärende – med att jag har hört Tullverkets generaldirektör Kjell Jansson säga att just på det här området så kan en omlokalisering i förhållande till utredningen om det nya Tullverket komma att aktualiseras från Västkusten. Tullverkets styrelse och

ledning är alltså väl medvetna om den uttunning som kommer att bli resultatet på just det här området.

Prot. 2003/04:36
26 november

Anf. 46 KRISTER ÖRNFJÄDER (s) replik:

Herr talman! Vi lever ju alla i vår verklighet och utgår från våra egna erfarenheter. Vi har med motionen försökt att få till bästa möjliga situation utifrån de förutsättningar som råder. Vi har inga jättehöga ambitioner om att man ska flytta dit stora kontingenter med tullare, men vi tycker att tomrummet blir för stort och risken blir för stor. Det ska man ta hänsyn till när man gör en sådan här utredning och en ny organisation.

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

Anf. 47 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag har full förståelse för detta. Jag tar upp ett annat närliggande område, nämligen just Gotland. I utredningen om Tullverket finns det en fantastisk formulering, nämligen att när man nu inte har några tullare kvar så ska man *skeppa* ut folk! Det står exakt så. Om det skulle inträffa någonting i Visby så låter det som om man skulle vara tillbaka i Valdemar Atterdags dagar eller Röde Orms. Det fungerar inte.

Jag hoppas och tror att Tullverkets styrelse – fast jag kanske inte är lika övertygad som Ulla Wester om dess förträfflighet – kommer att se över den här punkten liksom Östersjön i övrigt. Jag tycker att de indikationer som vi fick i skatteutskottet från Kjell Jansson just för den här delen var bra i förhållande till utredningens förslag.

Anf. 48 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Herr talman! Även jag har blivit oroad och fått många telefonsamtal hemma i min region, som är Kalmar län, när det gäller vad som kommer att ske framöver med tullens brottsbekämpande verksamhet. Därför har jag skrivit en lektion om att tullen borde få ett större generellt anslag. Detta är en fråga som naturligtvis avgörs av riksdagen och som riksdagen har att sköta, medan Tullverket enligt den uppdelning vi har sköter sin organisation och prioriterar på sitt sätt.

De medel som ställs till förfogande är riksdagens uppgift. Jag läste i budgetpropositionen för 2004, volym 2, Tull, s. 23, följande: "Den kommande EU-utvidgningen bedöms också leda till ökad trafik till och från Sverige. Ökningen i trafikströmmarna samt trycket från den organiserade brottsligheten ställer krav på att arbetsmetoderna även fortsättningsvis utvecklas." Sedan finns det ett resonemang om att man kan överföra tjänstemän från klarering till gränsskydd. Det låter bra, ända tills man ser att överföringen netto förefaller leda till att gränsskyddsavdelningen minskar med ungefär 100 personer, som det står. Enligt uppgift, som vi kan hoppas är felaktig, ska exempelvis tullkontoret i Kalmar, som jag känner väl till, läggas ned. Skulle så bli fallet, vilket inte är helt säkert ännu, kommer det inte att finnas något tullkontor kvar på sträckan Stockholm–Karlshamn. Bevakningen där ska skötas från andra kontor.

Det här är naturligtvis väldigt oroande. Man kan komma med goda förslag om att man ska samverka mer med polisen och så vidare, som min bänkgranne gjorde i föregående anförande. Det kan man väl alltid göra, men i grunden tror jag att problemet är för små medel till just gränsskyddet. Det är därför vi moderater har föreslagit ett extra anslag på 75 miljoner, som naturligtvis är finansierat.

*Anslagen till
Skatteverket, krono-
fogdemyndigheterna
och Tullverket, m.m.*

Jag ser det som en principfråga också. Staten har väldigt många uppgifter och mycket stora utgifter. I fråga om många av dessa utgifter kan man föra ett resonemang om vad staten eller det allmänna ska stå för via skattemedel och på annat sätt och vad den enskilde ska göra. Där finns det lite olika åsikter. Men jag tror att vi är överens om att det finns vissa uppgifter som bara staten kan sköta. Det är alltså försvaret av rättssamhället. Vi talade om detta för ett par veckor sedan när vi talade om nedläggningen av tingsrätter runt om i landet. Polisen talas det ofta om i denna kammare. Där saknas medel. Det behövs större anslag. Nu gäller det tullens gränsskydd. Just på de områden där staten är den som faktiskt måste sköta uppdraget och där vi inte kan gå in och göra det privat är anslagen otillräckliga. Det var också anledningen till min motion.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

9 § Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2003/04:SoU2
Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken
(skr. 2002/03:25).

Anf. 49 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Herr talman! Våren 2000 beslutade riksdagen om en nationell handlingsplan för handikappolitiken – *Från patient till medborgare*. Den sträcker sig fram till år 2010 och spänner över alla samhällsområden. Med det tar handlingsplanen en viktig utgångspunkt, att handikappolitiken är allas ansvar. Personer med funktionshinder ska inte diskrimineras i något sammanhang. De ska ha samma rätt som alla andra att delta i samhällslivet, få del av samma utbud av varor, tjänster, service och kultur.

I dag behandlar vi socialutskottets betänkande över den skrivelse från regeringen som utgör den första uppföljningen av den nationella handlingsplanen. I betänkandet behandlas också 48 motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen och totalt 99 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 och 2003.

I skrivelsen redogör regeringen för hur arbetet med att genomföra handlingsplanen har utvecklats sedan maj 2000 då riksdagen beslutade om den. Här beskrivs åtgärder som framför allt regeringen, men också statliga myndigheter och andra aktörer, har gjort och gör för att aktivt driva utvecklingen inom politikområdet framåt.

Det framgår också vilka insatser som regeringen avser att prioritera de närmaste åren dels genom fortsatt reformarbete, dels genom styrning av statliga myndigheter. Många utredningar pågår, och många reformer har nyligen inletts.

Regeringen anför i sin skrivelse att betydande insatser har gjorts under de två senaste åren för att förverkliga den nationella handlingsplanen. De problembilder som finns måste regeringen, tillsammans med alla

andra inblandade, analysera och arbeta vidare med. Alla goda förslag på förbättringsområden ska nog beredas och prövas. Lagändringar behöver följas upp och nya uppdrag ges.

Yttranden över skrivelsen och över motionsyrkandena har lämnats av konstitutionsutskottet, utbildningsutskottet och trafikutskottet.

Som ett underlag i beredningen av skrivelsen anordnade utskottet den 20 maj en offentlig utfrågning med fokus på frågor i vardagslivet för barn och unga med funktionshinder.

Utskottet gör i betänkandet ett uttalande angående personer i små och ovanliga handikappgrupper. Inom ramen för den kommande slutrapporten angående den högspecialiserade vården kommer även behovet av tillgång till specialistvård för personer i små och ovanliga handikappgrupper att beaktas och förslag lämnas.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete. Till betänkandet har fogats 49 reservationer och 16 särskilda yttranden.

Jag tackar för att jag har fått inleda och lämnar över till debattörerna.

Anf. 50 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! En viktig faktor som gör det möjligt för personer med funktionshinder att leva ett självständigt liv är tillgång till personliga assistenter.

I dag betalar kommunerna för de första 20 timmarna i veckan, men finns det behov av fler timmar är det staten, genom försäkringskassan, som står för denna kostnad. När staten i slutet på 90-talet övertalade kommunerna att överta kostnaderna för de första 20 timmarna kompenserade man visserligen kommunerna ekonomiskt, men alltid på ett för staten mycket gynnsamt sätt. Man har vältrat över ansvaret på kommunerna utan att skicka med tillräckligt med pengar. Kvar står kommunpolitikerna med två ganska tomma händer och ska försöka att leva upp till alla fagra löften som staten tar åt sig äran för. Ekvationen går inte ihop.

Därför sitter nu många funktionshindrade där med alla rättighetslagar och fagra löften och undrar om man verkligen menar vad man har sagt. Besvikelsen och uppgivenheten är stor hos kommunföreträdare, de som behöver stöd och hjälp och deras anhöriga.

Man måste kämpa för det stöd man har rätt till, tyckte 80 % av de 5 000 funktionshindrade som svarade på en av Riksförsäkringsverkets enkäter.

Dubbla huvudmannaskap gör inte heller saken lättare. Gråzonen där både stat och kommun slåss för att slippa kostnaden har resulterat i många överklaganden ända upp i Regeringsrätten. Inte sällan handlar det om barn som har tvingats överklaga därför att de har velat ha med sin personliga assistent till skolan eftersom den personen är den enda som förstår hur de talar och kan kommunicera med dem. Det har gjort att väldigt många av de funktionshindrade kommit i kläm mellan systemen, staten å ena sidan och kommunen å andra sidan. Det kan ta årtal innan det kommer till en lösning.

Det är en labyrinth. Man går vilse och ger upp, säger en annan person i samma enkät. Man måste ta reda på allting själv. Man orkar inte alltid. Är det det som är meningen?

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

Tillsammans med övriga borgerliga partier har vi länge arbetat för en bred översyn av handikappreformen. Vi hälsar därför utskottets initiativ från i våras med glädje. Vi förutsätter att denna breda översyn också kommer att innefatta huvudmannaskapsfrågan, förutom den långsiktiga finansieringen för funktionshindrade.

Herr talman! Funktionshindrades individuella rättigheter och makten över det egna livet måste garanteras i lag, och kännbara sanktioner måste införas. Vi hade önskat att utskottet hade följt vår linje och velat utreda möjligheten att införa en sådan rättighetslagstiftning som bland annat finns i USA och Sydafrika. Men utskottet hänvisar i stället till texten i betänkandet. Där står: Handikappolitik är ytterst en fråga om demokrati. Vidare står det: Alla människor är lika mycket värda och har samma grundläggande behov.

Jag tycker inte att det är svar på frågan varför man inte vill införa en rättighetslagstiftning för funktionshindrade. Vårt förslag handlar om ytterligare en rättighet för alla. Vad skulle det vara för odemokratiskt med att införa en rättighetslagstiftning och ytterligare förstärka den för funktionshindrade? Hur vet majoriteten att man har samma grundläggande behov? Har majoriteten frågat de funktionshindrade? Detta kräver en förklaring.

Herr talman! Möjligheten att välja skola är också viktig för elever, men alldeles särskilt för de elever som är funktionshindrade. De behöver ha en frihet att kunna välja en skola som är specialiserad för att undvika att man inte får den hjälp man har rätt till. Man är inte integrerad bara för att man går i skolan hemma.

Staten måste, menar vi, ha ett särskilt ansvar för skolgång för elever med funktionshinder. Beslutet att avveckla specialskolorna Ekeskolan, där elever med synskada och ytterligare funktionshinder gick, och Hällsboskolan för elever med grava tal- och språkstörningar måste därför upphävas.

Vi moderater föreslår en nationell skolpeng. En nationell skolpeng innebär att eleverna kan välja vilken skola de vill gå i, oavsett om skolan ligger i den egna kommunen eller i någon annan kommun. Skolpengen ska enligt vårt förslag också anpassas efter vars och ens behov.

Herr talman! Vi anser slutligen att en hjälpmedelsgaranti ska införas och att hjälpmedelsmarknaden måste öppnas upp för konkurrens. Det skulle leda till kortare köer, större utbud av hjälpmedel och en större valfrihet för den enskilde.

Tillsammans med de andra borgerliga har vi också föreslagit en vårdgaranti, det vill säga att man ska få vård i tid. Särskilt viktigt är det för dessa personer. Därför blir jag lite förvånad när jag i texten i dagens betänkande läser att majoriteten hänvisar frågan om en vårdgaranti till en diskussion vid annat tillfälle. Dessutom står det att frågan om en *eventuell* vårdgaranti ska diskuteras. Jag frågar: Har majoriteten nu tagit tillbaka löftet om att införa en vårdgaranti, eftersom man skriver om en *eventuell* vårdgaranti?

Tillsammans med vård i tid, en fungerande rehabilitering och en bra samverkan mellan olika berörda myndigheter finns det förutsättningar för att också funktionshindrade ska kunna leva ett någotsånär normalt liv.

För tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 1 men står självklart bakom övriga reservationer och särskilda yttranden.

Anf. 51 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Det här betänkandet är en hopsamling av motioner från förra allmänna motionstiden, den här motionstiden och även vad gäller uppföljningen av den nationella handlingsplanen. Det är väldigt mycket som har kommit in. Vissa saker är aktuella, och andra är mindre aktuella eftersom det har hänt lite grann på ett år, även om det inte har hänt så där förfärligt mycket. De motioner som vi har lämnat har ju avslagits, så vi får återkomma och återkomma.

Det finns ändå i betänkandet ett uttalande om personer i små och ovanliga handikappgrupper, och det gläder naturligtvis oss i Folkpartiet eftersom det är ett krav vi har fört fram flera gånger.

Herr talman! Det finns personer med ovanliga handikapp som inte får vård och behandling på grund av att kompetens saknas. Det kan vara inom det egna landstinget, men det kan också vara så att det inte finns nationellt. Dessa personer får i dag ingen vård. Det händer också att vård finns inom ett annat landsting, men det egna landstinget anser inte att man har råd att skicka patienten dit eftersom det kan behövas behandlingar under en längre tid. Det är därför vi från Folkpartiet anser att staten bör ta ett speciellt ansvar för de här människorna så att de kan garanteras den vård de behöver.

Majoriteten hänvisar till översynen av den högspecialiserade vården och att förslag torde komma där. Vad jag har förstått lämnas den över till ministern i dag, så vi får ju ganska snart se om just den här frågan kommer upp. Utskottet har ju ett tillägg där man säger att man mycket noga kommer att följa frågan, och om inget sker utgår jag ifrån att utskottet kommer att vara berett att ta ett utskottsinitiativ.

Det andra som jag tycker är positivt är det utskottsinitiativ som togs tidigare i år om en utredning av handikappreformens del vad gäller personliga assistenter. Det är också något vi länge har efterlyst. Det har ju gjorts massor av utredningar och utvärderingar, och inte minst har från brukarsidan påpekats de fel och brister som finns. Förändringar – jag vill kalla det försämringar – har också gjorts, men egentligen har ingenting hänt för att förbättra och förändra någonting.

Nu ser vi fram emot en ordentlig utredning, som kan lämna förslag som vi också kan fatta beslut om här i riksdagen så att vi kan nå det som vi i Folkpartiet vill, nämligen att värna och utveckla handikappreformen. Det tillägg som de borgerliga partierna gjorde när utskottsinitiativet behandlades är att utredningen också ska utreda ett statligt finansieringsansvar för reformen, och det kravet kvarstår från vår sida.

Herr talman! Uppföljningen av den nationella handlingsplanen anser vi vara alltför glättad. Den visar på risken att felaktigt brukad målstyrning blir en ordning för att urholka riksdagens inflytande. Kommande uppföljningar av den nationella handlingsplanen behöver vara mer inriktade på att redovisa brister och på hur brister konkret ska kunna åtgärdas, och det framgår av vår reservation nr 6.

Jag går över till tillgänglighetsreformen. Verkligheten är att ganska lite händer när det gäller att nå målet om en genomförd handikappanpassning till år 2010. Regeringen hade inga nämnvärda framsteg att visa varken i skrivelsen 2002/03:25 eller i propositionen 2003/04:1. Av den praktiska verkligheten borde man ha lärt sig att alltför många beslutsfattare ofta behöver både morot och piska för att sådant som är angeläget

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

ska bli verklighet. Trots detta har ansvars- och finansieringsprincipen fått stelna från en tumregel till en dogm. Folkpartiets bedömning kvarstår. Utifrån de beräkningar Boverket tidigare utfört kan konstateras att det stimulansbidrag som vi från Folkpartiet har föreslagit behövs. 5 miljarder behövs enligt Boverket. Vi har avsatt pengar i vår budget ända sedan handikappplanen antogs, och vi fortsätter att avsätta 1 miljard om året för att förverkliga det här.

Åren går, och jag tycker att regeringen bör ta sig en funderare på det här så att man slipper stå år 2010 och erkänna att av tillgänglighetsreformen har det kanske blivit något mer än en tumme – kanske en vante – men inte mer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 10.

För dem som omfattas av LSS är möjligheten till arbete i regel mycket begränsad. Av resursskäl som var mycket påtagliga under 90-talskrisen kom personkrets 3 inte att omfattas av det som kallas daglig verksamhet. Vi anser att det är starkt önskvärt att handikappreformen fullföljs även på den här punkten så att den så kallade sysselsättningsgarantin också kommer att omfatta psykiskt sjuka. Därför anser vi, vilket framgår av reservation nr 37, att regeringen bör se över möjligheten att ge personer som ingår i den tredje personkretsen rätt till daglig verksamhet.

Herr talman! Många funktionshindrade är sårbara och utlämnade om de utsätts för våld eller om de blir utnyttjade ekonomiskt eller på annat sätt av närstående eller andra. Det är angeläget att övergreppen stoppas eller ännu hellre förebyggs. För det behövs större uppmärksamhet både inom vården och från rättsväsendets sida. Det finns tyvärr exempel på att personer med psykiska funktionshinder inte blir trodda när de gör en anmälan om ett övergrepp, och ärendet avskrivs. Vi anser därför att uppmärksamheten måste gälla alla former av sådana handlingar, oavsett om vårdpersonal eller motsvarande är inblandade eller inte.

Herr talman! Enligt hälso- och sjukvårdslagen har landstingen skyldighet att tillhandahålla habilitering, rehabilitering och hjälpmedel samt tolktjänst för hörselskadade. För detta krävs inte bara utprovning av hörapparat utan också andra insatser som till exempel psykosocial rehabilitering. Den hörselvårdande verksamheten är ojämnt uppbyggd över landet, och det är ett fåtal som får någon rehabiliteringsinsats alls. En liten grupp hörselskadade har så komplicerade skador att de inte är betjänta av hörapparat. De behöver lära sig visuella kommunikationssätt som stöd till det svenska språket och lära sig teckenspråk. Denna möjlighet finns i begränsad omfattning inom landstingens rehabilitering. Det finns ett stort dolt behov av vuxentolkning, som det är dags att göra något åt.

Utbildningsfrågorna är också ett eftersatt område. Vuxna utvecklingsstördas rätt till särvux måste snarast genomföras. Tillgängligheten på högskolorna brister, och funktionshindrades val av vuxenutbildning, där kommunerna inte alltid betalar för de här eleverna, är ett sådant problem. Valfriheten måste gälla även för elever med funktionshinder. Det här är bara några exempel på brister inom utbildningsområdet. Det finns många fler, inte minst tillgänglighetsproblemen.

Det finns väldigt mycket kvar att göra inom handikappområdet, men jag har begränsat mig till några av de förslag som vi har lagt från Folkpartiet och som framgår av våra reservationer. Som jag har sagt tidigare yrkar jag bifall till reservation nr 10 men står naturligtvis bakom samtliga

reservationer som Folkpartiet har lagt i det här betänkandet. Jag vill också hänvisa till vårt särskilda yttrande vad gäller bilstödet, där Folkpartiet i sitt budgetförslag har avsatt 70 miljoner mer än regeringen, men detta kommer ju att behandlas senare i samband med budgetdebatten.

Anf. 52 ULRIK LINDGREN (kd):

Herr talman! Jag står händelsevis bakom alla Kristdemokraternas förslag i betänkandet men begränsar mig till att yrka bifall till reservation nr 7 om mätbara mål.

Herr talman! Den givna frågan i den här debatten, när vi nu behandlar socialutskottets betänkande om uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken, är förstås hur det står till. Hur är trenden? Vart är vi på väg med handikappfrågorna i Sverige inför 2010? Har vi någon känsla av att vi kommer att uppfylla handlingsplanens mål? Eller är vi på väg att inte göra det, så att vi måste revidera tidsplanen? Går det rentav bakåt på vissa områden? Uppnås ett likvärdigt medborgarskap för alla 2010? Om inte, vilka åtgärder är majoriteten beredd att anvisa för att vi ska rätta upp utvecklingen mot dessa mål?

Om man ser att vi inte klarar målen, finns då ärligheten hos majoriteten att anvisa någon form av revidering av handlingsplanen för att vi öppet och tydligt ska kunna kommunicera med medborgarna om att målen kanske inte uppnås? Ärlighet på området är centralt för att inte skapa oerhört mycket frustration och misstroende bland de berörda.

Vi säger i alla sammanhang – även i dag, förstås – att handikapperspektivet ska genomsyra alla samhällssektorer. Det säger vår handlingsplan. Det säger regeringens skrivelse. Det säger vi, alla andra. Det innebär att vi ska lägga på ett raster på alla frågor och fråga oss hur besluten påverkar personer med funktionshinder, precis som vi försöker ha ett barnperspektiv, jämställdhetsperspektiv med mera på frågorna.

Man kan ta arbetsmarknaden som exempel. Hur påverkas besluten på arbetsmarknaden av att vi har ett handikapperspektiv på frågorna? Samtidigt som vi har den ambitionen går en annan del av politiken käpprätt åt fel håll. Riksdagsmajoriteten struntar helt i handikapperspektivet i och med beslutet om att utvidga sjuklöneansvaret med en tredje vecka. På vilket sätt underlättar det funktionshindrades inträde på arbetsmarknaden? Svaret är givetvis: Inte alls. Utvecklingen går där snarare bakåt. Det blir ännu kärvare och tuffare för funktionshindrade att uppnå så kallad normalisering.

Vi ställer oss liknande frågor vad gäller tillgängligheten till det fysiska rummet. Känner någon trygghet inför 2010, då målet om allas tillgänglighet till allmänna platser och lokaler ska vara uppnått? Är vi säkra på att vi kommer dit? Om vi tänker efter, hur ser det ut på respektive hemort i olika delar av landet där vi brukar befinna oss? Är vi på rätt väg?

Handikappombudsmannen har tagit fram en rapport som visar att 93 % av de statliga myndigheterna inte ens har tagit fram en handlingsplan för hur lokaler, verksamhet och information ska bli tillgängliga. Än mindre är de framme vid verkstad, det vill säga att göra verklighet av en handlingsplan.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

Ordföranden i Handikappförbundens samarbetsorgan Berndt Nilsson noterade i Dagens Nyheter i förra veckan att nästan allt arbete återstår, tre och ett halvt år efter antagandet av handlingsplanen i maj 2000.

Vad anser majoriteten, socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister? Har vi trygghet inför 2010? Känner ni någon som helst ängslan för att vi måste sätta in extra resurser eller öppet och naket deklarera att vi måste backa, skriva fram tiden eller någon annan åtgärd?

Herr talman! Kristdemokraterna har med tanke på detta ett klokt förslag i reservation nr 7. Där skriver vi att för att verkliga förbättringar ska åstadkommas måste dagens generaliserande handikappolitiska mål kompletteras med mer mätbara och precisa delmål. Vi vet alla att en handlingsplan värd namnet måste innehålla uppgifter om tiden när åtgärden ska ske och vem som är ansvarig för åtgärden. Det måste också finnas en medelstillsdelning, och efteråt måste man utvärdera. Man måste komma fram till om åtgärderna var träffande, om man har kommit en bit på väg.

Till målet att människor med funktionshinder ska bli fullt delaktiga hör naturligtvis att de ska kunna ta sig någonstans. Annars är man inte delaktig. Vi vet att villkoren för färdtjänsten försämrats runtom i landet. Kommunerna står inför sina budgetbeslut och det blir begränsningar av olika slag. I en mängd kommuner blir det ytterligare begränsningar: Avgifterna går upp, antalet resor begränsas och så vidare. Stämmer det med målen för 2010? Går vi därmed åt rätt håll? Nej, knappast.

Beträffande bilstödet har regeringen till slut denna höst tillsatt en särskild utredare som ska göra en översyn av regler för och tillämpning av bilstödet, efter sju år av väntan sedan 1997 och ett antal tillkännagivanden från riksdagen om att det måste hända någonting. Reglerna säger att man, efter vissa kriterier, ska få bilstöd. Men eftersom pengarna inte har räckt blir det inte verklighet av det som faktiskt är regler. I år tog pengarna slut i september.

Handikapporganisationerna och de flesta andra har noterat att pengarna faktiskt tar slut varje år. Därför fungerar inte bilstödet som det är tänkt. Men regeringen väljer att utreda. Nu kommer i alla fall en utredning med en översyn. Allt sammantaget: Pekar det på att vi går åt rätt håll?

I detta sammanhang vill jag peka på en idé från vår motion om bilstödet, om ackreditering. Den innebär att man skulle ge möjlighet för ett antal bilanpassare att få granskas och godkännas. Därmed skulle man komma fram till att vissa firmor klarar ett antal åtgärder för bilanpassning för funktionshindrade. I dag kan vem som helst göra det. Vinnare i sammanhanget skulle vara den enskilde. Det blir färre besök på bilprovningen, eftersom varje åtgärd i dag måste granskas av en bilprovning. Staten skulle definitivt vinna på det i form av lägre kostnader för verksamheten, om ett antal firmor blev ackrediterade.

Utskottet har över huvud taget inte brytt sig om att reflektera över en sådan idé i majoritetsskrivningen utan bara avspisat den. Förhoppningsvis kan den återkomma i utredningens fortsatta arbete. Men den borde ha funnits med redan i direktiven. Det kan säkert majoriteten ge besked om i dagens debatt och säga att man naturligtvis ska beakta den i det framtida utredandet.

Herr talman! Ytterligare en fråga vi måste ställa oss angående om vi når målen om tillgänglighet till 2010 är hur det står till med den enskilda

personens ekonomi. Hur utvecklar sig ekonomin för den som har funktionshinder? Det är naturligtvis olika. Generellt sett vet vi att personer med funktionshinder har lägre inkomster och högre kostnader. Vi vet att kommunalskatten och diverse andra utgifter går upp. Vi vet också att många handikappade drabbas av olika instansers olika högkostnads-skydd. De drabbas på det sättet att det summa summarum blir väldigt mycket pengar i avgifter. Sammantaget: Går det åt rätt håll vad gäller den enskildes ekonomi? Nej, knappast. Därför föreslår vi att man utreder om det är möjligt att konstruera ett samordnat högkostnadsskydd för att om möjligt skydda den enskildes ekonomi något, också som en del i att nå de goda målen till 2010.

Herr talman! Centralt för handikappolitiken är hur det går för handikappreformen, LSS och LASS. Vi välkomnar att majoriteten till slut accepterat att göra en översyn med tanke på den nervositet som finns i reformen – nervositet för personalförsörjningen och den långsiktiga finansieringen. I reservation 36 framför oppositionen tillsammans att vi vill ha en breddad utredning där man också beaktar det långsiktiga finansieringsansvaret. Är staten, ytterst sett, beredd att ta ett ytterligare kostnadsansvar för LASS, för att bistå kommunerna att vidmakthålla kvaliteten och uthålligheten i reformen? Får vi något besked i dag månтро från majoriteten om direktiven på något sätt kommer att tillmötesgå oppositionen i detta avseende? Vi emotser naturligtvis med spänning vad majoriteten kommer att presentera om detta.

Herr talman! Barnperspektivet är naturligtvis centralt i alla sammanhang, men ibland kan vi notera att det åsidosätts för annat. Den gällande socialdemokratiska ideologin är ju att alla barn ska integreras i den vanliga skolan. Jag är med på vägen. Kristdemokraterna anser också att det är rätt princip. Bara för att man är avvikande i något avseende ska man naturligtvis inte vara utestängd från skolan. Alla ska i princip kunna vara med i skolan.

Men det kan inte upphöjas till en dogm som ska gälla över allt annat; oavsett om det är bra för barnen eller inte ska de till den vanliga skolan. Då kan det faktiskt bli käpprätt fel. Det måste vara så att barnen ska ha en rättighet och inte en skyldighet att integreras i den vanliga kommunala skolan, som vi skriver i reservation 17.

Vi har, herr talman, haft det europeiska handikappåret i år – det är inte riktigt slut än – med en rad goda aktiviteter för att uppmärksamma och få ett genombrott i attityder, behandling och integration av personer med funktionshinder. Det är nu bara ett år. Den centrala frågan är ju: Vad händer sedan? Man kan inte stanna vid detta. I reservation 31 har vi talat om vikten av att så många som möjligt får kunskap om de funktionshindrades situation och om de dolda funktionshindren i synnerhet.

Man brukar tala om två viktiga möjligheter att nå en förändring. Det är dels kunskap, dels att bli berörd. En sådan kampanj ser vi fram emot att regeringen är med på. Det är det vi talar om i den här reservation, en nationell utbildningskampanj om de dolda funktionshindren för att få en bra fortsättning på det europeiska handikappåret.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta så länge.

Anf. 53 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det är självklart att jag står bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer, men jag vill här yrka bifall till reservationerna 9 och 38.

Det här året är Europeiska handikappåret och det är endast några veckor kvar av det. Visst har det gjorts många insatser för handikappfrågorna under året, och visst har frågorna lyfts fram en del, men det kvarstår mycket att göra innan handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer och innan vi har skapat ett tillgängligt samhälle för alla.

Det finns också en del att göra för att förbättra bemötandet av människor med funktionshinder. Det är inte bara 2003 som vi ska kalla handikappår, låt oss kalla vartenda år framöver för handikappår tills vi har nått upp till den nationella handlingsplanens mål.

Vänsterpartiets politik har som mål att ge alla människor möjlighet att ingå i samhällsgemenskapen med samma rättigheter. Den grundläggande tanken är att alla människor är jämlika, har rätt till sina liv, sin personlighet, individuell frihet och integritet. Vänsterpartiet anser därför att handikappolitiken ska utgå från ett medborgarperspektiv. I FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna finns det inskrivet att alla människor har lika värde och samma rätt. För människor med funktionshinder utvecklas detta i FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet. Vi vet att i vårt samhälle och på andra håll uppfylls inte rättigheterna för dem som har ett funktionshinder. Grunden för ett fullvärdigt liv är rätten att själv bestämma över sitt liv, och människor med funktionshinder vill precis som alla andra ha makt över sina liv.

Herr talman! Hitintills har jag talat generellt om funktionshindrades rättigheter som mänskliga rättigheter. Jag vill nu lyfta fram några konkreta frågor ur betänkandet. Först vill jag säga att det är glädjande att vi i utskottet enats om ett uttalande angående personer i små och ovanliga handikappgrupper.

Herr talman! Riksdagen lämnade under hösten 2000 till regeringen ett tillkännagivande som har att göra med en översyn av de funktionshindrades ekonomiska situation. Det är mycket angeläget att den nu aviserade undersökningen fullföljs och att regeringen så snart som möjligt återkommer. Enligt Kommittén Välfärdsboksluts delbetänkande *Funktionshinder och välfärd* har människor med funktionshinder större ekonomiska svårigheter än befolkningen i övrigt. Det verkar som om funktionshinder i sig medför ökade kostnader. I rapporten konstateras också att det kommunala stödet har minskat under 1990-talet bland alla grupper av yngre och medelålders med funktionshinder. Vi antar också att kostnader för läkarvård, läkemedel, kommunal service samt mer indirekta kostnader påverkar funktionshindrades ekonomi negativt. Det är viktigt att funktionshindrades ekonomiska situation redovisas.

I detta sammanhang kan jag inte låta bli att nämna att det finns skillnader bland grupper av funktionshindrade när vi talar om den ekonomiska situationen. Jag vill speciellt lyfta fram människor med utländsk bakgrund och funktionshinder. Enligt undersökningar är funktionshindrades förvärvsgrad betydligt lägre än bland dem som inte har funktionshinder, detta även med hänsyn taget till nedsättningar i arbetsförmåga. Jag vågar påstå att människor med funktionshinder och utländsk härkomst har ännu svårare att få arbete. Dessa människor känner sig dubbelt

utsatta. Min förhoppning är att regeringen också undersöker närmare hur den ekonomiska situationen ser ut för människor med utländsk bakgrund och funktionshinder.

Herr talman! Vänsterpartiet har under flera år motionerat om att få till stånd en bred undersökning för att utreda våld som begås mot funktionshindrade kvinnor. Vi anser att det råder en stor tystnad kring våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Frågan är i det närmaste tabubelagd. Det finns en norsk undersökning i vilken 22 funktionshindrade kvinnor har intervjuats om sina liv. Då har de berättat om sexövergrepp. Sex av kvinnorna hade varit utsatta för sexuella övergrepp och några för "nästanvåldtäkter" och otillbörlig beröring. Övergreppen utfördes nästan alltid av män som kvinnorna var beroende av. Våld mot kvinnor med funktionshinder måste synliggöras så att politiker, myndigheter, handikapprörelsen med flera ska kunna arbeta mot våldet.

Vänsterpartiet anser att en undersökning bör genomföras för att kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Huvudansvaret för en sådan undersökning bör läggas på Handikappombudsmannen; representanter för handikapprörelsen, Brottsförebyggande rådet, kvinnojourerna och Rikskvinnocentrum vore självklara experter i en sådan utredning.

Herr talman! Det finns sju motioner i betänkandet som tar upp frågor kring lex Sarah. Som bekant ger lex Sarah, § 71 a i socialtjänstlagen, personal som är verksam inom äldreomsorgen och arbetar med människor med olika funktionshinder skyldighet att anmäla allvarliga missförhållanden. Lagen om särskilt stöd, LSS, omfattas inte av lex Sarah. Det innebär att de som arbetar med de allra mest utsatta – förståndshandikappade i gruppboheter, korttidshem och daglig verksamhet – inte har denna anmälningsplikt. Vissa kommuner tillämpar ändå lex Sarah för LSS-verksamhet. Det är bra.

Vänsterpartiet anser att lex Sarah borde föras in i LSS eller att § 71 a i socialtjänstlagen formuleras om. Regeringen säger att bestämmelsen om anmälningsplikt bereds för närvarande. Vi anser att det är hög tid att lex Sarah också ska omfatta LSS-verksamhet. Vi kommer att bevaka frågan.

Herr talman! Det är bra att uppföljningen av Nationella handlingsplanen för handikappolitiken – Från patient till medborgare – har gjorts och debatterats. Det behövs. Nu är det viktigt att vi politiskt aktiva, myndigheter och organisationer, tar vårt ansvar och arbetar för att Sverige ska vara ett samhälle tillgängligt för alla senast 2010 och att handikappolitiken ska genomsyra alla samhällssektorer. Tiden går fort, och det finns mycket kvar att göra.

Anf. 54 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Jag blev lite nyfiken, och jag vill ha ett klarläggande av Elina Linna. Elina Linna sade i sitt anförande vackra ord om självbestämmande över sitt liv. Där är vi helt överens. Hur långt menar Elina Linna att hon kan gå? Menar Elina Linna att hon går på vår linje, det vill säga att låta pengarna gå direkt till de funktionshindrade och inte via kommunens stora säck med pengar? Det kallar jag att få makt över sitt liv.

För att få verklig makt över sitt liv handlar det om att göra LSS till en statlig angelägenhet, så att de funktionshindrade slipper stå mellan två

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

huvudmän. Kan Elina Linna tänka sig utreda möjligheten att återigen förstatliga LSS så att vi får en huvudman? Det skulle göra det mycket enklare för de funktionshindrade.

Anf. 55 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Cristina Husmark Pehrsson tar upp frågan om självbestämmande. Det är riktigt att jag tycker att det är viktigt för en människa att kunna bestämma över sitt liv. Men jag ser ingen koppling mellan självbestämmande och handikappengen, som Moderaterna förespråkar. Vänsterpartiet försvarar den generella välfärden. De handikappade finns med som vilka medborgare som helst i kommunerna och i Sverige. Vi har ett välfärdssystem som ger stöd till personer som behöver stöd.

Anf. 56 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Här skulle vi behöva många minuter för att utveckla denna fråga.

Elina Linna började med att säga att självbestämmandet för dessa personer är jätteviktigt. Jag frågade då om vi ska ge makten och självbestämmandet till dessa människor. Nej, svarade då Elina Linna. Hon anser att det är jätteviktigt med generella bidrag och stöd, det vill säga att pengarna skickas till kommunerna.

Vad blir då kvar av de funktionshindrades självbestämmande och makt över sina liv? Jag väntar fortfarande på att Elina Linna ska förklara vad som menas med självbestämmande och makt för de funktionshindrade när hon säger att de är som vilka medborgare som helst. Men vi kan konstatera att det inte är så. De har vissa problem och hinder som vi ska försöka undanröja på deras väg till att bli som vilka medborgare som helst.

Ge mig några förslag, Elina Linna, de behöver inte vara många, på hur vi ger makt och möjlighet för de funktionshindrade att kunna bli fullvärdiga medborgare.

Anf. 57 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Här skiljer sig våra ideologier åt. Cristina Husmark Pehrsson menar att köp av tjänster med hjälp av handikappeng ger självbestämmande. För Vänsterpartiet är det viktigt att ha ett samhälle som garanterar att jag, oberoende av mitt funktionshinder eller oberoende av min ekonomiska situation, har garantier i samhället som ser till att jag också är deltagare i välfärdssystemet.

Anf. 58 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Elina Linna avslutade sitt anförande med att säga att mycket återstår att göra. Det var jag också inne på i mitt anförande. Jag berättade bland annat om att 93 % av alla statliga myndigheter inte ens har en handlingsplan för att göra lokaler, verksamheter och information tillgängliga. En av 14 så kallade sektorsmyndigheter har en egen handlingsplan.

Jag citerade också Berndt Nilsson, ordförande för Handikappförbunden, som sade i Dagens Nyheter att tre och ett halvt år efter beslutet om den nationella handlingsplanen återstår det mesta att göra.

Om du ska vara mer precis i fråga om att mycket återstår att göra, vilken är din bedömning av vart vi är på väg vad gäller tillgänglighet, integration och normalisering till 2010?

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

Anf. 59 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Jag har också läst Berndt Nilssons artikel. Det var intressant att läsa den. Jag blev också intresserad av vad Ulrik Lindgren frågade i sitt anförande om revidering av handlingsplan. Jag kände en viss uppgivenhet i Ulrik Lindgrens anförande. Det känner inte jag. Jag tycker att det är viktigt att vi lyfter upp handikappfrågorna. Det har hänt mycket.

Både Ulrik Lindgren och jag har en bakgrund i den kommunala verksamheten. Jag kan i alla fall berätta av mina erfarenheter att det har hänt otroligt mycket i min hemkommun när det gäller tillgänglighetsfrågor.

Visst finns det mycket att göra. Nu har vi haft Handikappåret 2003, men vi ska inte ge upp handikappfrågorna bara för att året tar slut. Handikappfrågorna ska vi lyfta fram så länge att vi når upp till målen. Jag ger inte upp hoppet. Jag tror att vi kommer att nå målen till 2010.

Anf. 60 ULRİK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Jag frågade Elina Linna vilken hennes bedömning var av nuläget. Hur mycket har vi gjort, och vilken trovärdighet finns för att vi har nått målen fram till 2010? Det är gott och väl att vi inte känner uppgivenhet. Jag känner inte heller uppgivenhet, men man måste kritiskt granska vart vi är på väg. Har vi trovärdighet i det vi föreslår?

Det är mycket trovärdighetskapt på spel för den majoritet som säger att vi ska nå ett antal mål 2010 när samtidigt Berndt Nilsson, ordförande för Handikappförbunden, starkt ifrågasätter att vi kommer att nå målen till 2010. När mycket trovärdighetskapt på detta sätt står på spel gäller det för en majoritet att välja att upprätthålla antingen ett sken av att vi når målen 2010 eller öppet och naket redovisar att vi av det eller det skälet måste prioritera, omändra, revidera och flytta fram målen. Kommer ni att välja eller kommer ni att upprätthålla ett sken av att allt nås till 2010 och att allt kommer att bli bra?

Frågan är alltså: Vilket är ditt val efter din bedömning? Vad ska du välja, att upprätthålla ett sken av att ni kommer att ordna allting till 2010 eller att öppet redovisa att det blir de här bristerna och att ni var tvungna att göra den här revideringen?

Anf. 61 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Om jag ska välja mellan att upprätthålla ett sken och att öppet redovisa vilka mål vi kommer att nå till 2010 – det kan jag inte göra. Men jag kan välja bort att upprätthålla ett sken – det gör jag direkt.

Vänsterpartiet arbetar aktivt för att genomföra intentionerna i handikapplanen. Det är självklart att det finns kritik, och att den är befogad, för att vi inte har råd längre. Men det finns också goda krafter som arbetar för det.

Jag tror att det är väldigt viktigt att flera sektorer i samhället, inte enbart sektorer som arbetar med handikappfrågor, lyfter upp till exempel handikapptillgänglighetsfrågor. Det är viktigt att kommunernas nämnder, kommunstyrelser och de myndigheter som inte arbetar med handikapp-

frågorna gör det. Det syns tydligt i den artikel som Ulrik Lindgren refererar till att myndigheter som inte har ansvar för handikappfrågorna ännu inte har tagit till sig tillgänglighetsfrågorna. Där drar jag paralleller med jämställdhetsfrågor och med barnfrågor. Det tar tid att få det här tänket.

Men jag har inte gett upp hoppet. Det är inget sken Vänsterpartiet upprätthåller, utan vi tror att det här är genomförbart.

Anf. 62 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! "Handikappade nonchaleras" – även jag har läst rubriken och artikeln i Dagens Nyheter förra onsdagen. Även jag har tagit del av ordföranden i Handikappförbundens synpunkter och reflexioner över Handikappombudsmannens senaste rapport. Även jag upprörs över de redovisningar som görs där, att 93 % av de statliga myndigheterna inte har någon handlingsplan för att göra lokaler, verksamhet och information tillgängliga för funktionshindrade – statliga myndigheter som ytterst regeringen har möjlighet att påverka och styra.

Riksdagen var tydlig: År 2010 ska samhället vara tillgängligt för alla. Stora myndigheter med många besökare ska klara detta till år 2005. Och dessutom var riksdagen tydlig om att staten ska vara ett föredöme. Den oro som Handikappförbunden känner för myndigheternas passivitet är vi många som delar. Händer det inget snabbt är det skandal.

Min fråga till Catherine Persson, som får vara regeringens och riksdagsmajoritetens företrädare, är: Så här kan vi inte ha det – vad ska vi göra? Vilka förslag lägger ni som majoritetsföreträdare fram för att vi inte ska stå i en skandalsituation 2005 i vissa delar och 2010 i andra delar? Det är ett krav att vi får ett besked i den här debatten.

Människor med funktionshinder möter i varierande grad svårigheter vid sitt deltagande i samhällslivet. Dessa svårigheter kan reduceras genom att samhällets olika arenor anpassas efter funktionshindrades förutsättningar. Målet bör, enligt min och Centerpartiets uppfattning, vara ett värdigt liv och ett fullgott medborgarskap åt alla samt ett samhälle som är tillgängligt för alla. Vi vill ytterligare i målbeskrivningen lyfta fram betydelsen av att individen har makten över sitt eget liv, vilket framgår av reservation nr 1.

Vi vill från Centerpartiet tillsammans med övriga borgerliga partier utreda ett system för individuellt utkrävbara sociala förmåner – något av en svensk ADA-lagstiftning – för att stärka den enskildes rättigheter. Här har vi enats i reservation nr 4.

Människor med psykiskt eller dolt funktionshinder möts ofta med fördomar och har andra svårigheter som inte syns, men barriärerna kan vara lika stora som vid ett fysiskt funktionshinder. Centerpartiet anser att regeringen ska ta fram en sammanhållen politik för människor med psykiska och dolda funktionshinder. Tyvärr har det kravet inte fått något gehör.

Fortfarande – vilket är upprörande – framförs från funktionshindrade och anhöriga att det brister i bemötandet från myndighetsföreträdare. Tänk att det ska vara så svårt att leva efter "bemöta andra som du själv vill bli bemött". Det krävs ytterligare insatser – det är helt uppenbart!

Centerpartiet vill bland annat stärka förvaltningslagstiftningen. Vi anser att det behövs utbildnings- och attitydarbete inom myndigheterna i ännu större utsträckning. Vi ser värdet av samråd med handikapporgani-

sationernas företrädare. Det behövs även enligt vår uppfattning lagåtgärder och andra åtgärder mot diskriminering.

Vad skulle ni politiker tycka om ni själva inte kunde gå på toa på grund av att larm saknas? Hur kul är det att ha morsan med på disko? Ska vi behöva vänta ett år på punktskriftsboken?

Det är tre frågor från den mycket viktiga hearing som socialutskottet hade i maj månad. Det var avslöjande frågor som ställdes från ungdomarna och som etsades fast hos mig.

FN:s barnkonvention om barnens rättigheter och huvudprinciperna i LSS – att få växa upp i hemmet, att hela familjen ska leva normalt, att förebygga och minska följderna av funktionshinder så långt det på något vis går – måste leda till handling. Önskemål om och behov av skraddarsydda skollösningar kan dock vara rätt för till exempel elever med svåra funktionshinder. De statliga specialskolorna Ekeskolan och Hällsboskolan bör därför även i framtiden ha en viktig uppgift.

Föräldrar till funktionshindrade barn och unga måste ges ökat stöd, avlastning/avlösning samt bättre ekonomisk kompensation än i dag för de merkostnader funktionshindret medför. Riksdagen har beställt de här förslagen beträffande merkostnader för funktionshindrade och anhöriga. Men vi har inte fått några förslag. Det besked vi har fått är att SCB:s statistik ska kompletteras.

Jag och Centerpartiet säger: Låt oss börja med föräldrarna! Låt oss börja med barnen och de unga! Det kravet återfinns i reservation 34.

För övrigt anser jag att vi ska ha råd till larm på toa, att man ska kunna åka färdtjänst till diskot och att vi ska ha råd med hjälpmedel och pedagogiskt material och att det ska kunna erhållas inom rimlig tid.

För att sätta press på att hjälpmedel och för övrigt vårdinsatser ska erhållas i rimlig tid föreslår de fyra borgerliga partierna, även här gemensamt, en hjälpmedelsgaranti och en vårdgaranti.

Assistansreformen har inneburit ökat självbestämmande och verklig livskvalitet för många människor – det är ingen tvekan om det – samt en större trygghet och framför allt avlastning för anhöriga. Vi vill värna och utveckla reformen. Det är bra med den parlamentariska översynen.

Av reservation 36 framgår att vi vill att utredningen även ska utreda ett statligt kostnadsansvar. Dagens system är sårbart framför allt i mindre kommuner. Kommunerna kan i praktiken inte påverka besluten, inte heller finansieringsansvaret. Assistansreformen står och faller med tillgången på bra personliga assistenter. Och här har vi sedan lång tid förslag från Riksförsäkringsverket. Det är förslag som skulle underlätta rekryteringen av personliga assistenter, förslag som har debatterats i den här kammaren för inte så länge sedan, förslag som man har aviserat ska komma om åtgärder, men de lyser med sin frånvaro.

Här kommer min andra, direkta, fråga till Catherine Persson: När ser vi konkreta förslag för att underlätta rekrytering av personliga assistenter? De konkreta förslagen finns hos Riksförsäkringsverket.

Till sist, herr talman, vill jag säga att vi från Centerpartiet tycker att det är jätteviktigt att vi får en annan tingens ordning när det gäller sysselsättning för psykiskt funktionshindrade. Vi anser att personkrets 3 även ska ha tillgång till daglig verksamhet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 36 men står självfallet bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

Anf. 63 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Ärade kamrater och åhörare, som går just nu! Det är, som sagt, det europeiska handikappåret. Jag håller med Elina om att det vore bra om vi hade fler sådana år, ända tills vi har nått dit vi ska.

Det här håller kanske också på att bli ett tomtebloss, som jag brukar säga när jag pratar om barn och ungdomar. Det är *en* dag som man bara pratar om det här. Sedan är det bortglömt dagen därpå. Det får inte bli så.

Det finns en stor oro och rädsla bland handikapporganisationer nu. Det är rädsla för neddragningar. Man hör om listor på sjukhus. Man ska prioritera vissa sjukdomar och operationer och sortera bort annat. Då är det många funktionshindrade som tänker: Oj, ska de sortera bort mig också. Jag hör också viskningar om LSS: Vad ska vi göra med LSS? Det blir så dyrt. Det här har vi inte råd med.

Vi behöver verkligen göra saker så att vi minskar den här oron och visar att vi menar allvar med vår politik.

År 2000 skrev Miljöpartiet en motion om den nationella handlingsplanen för handikappolitik. Det betydde inte att vi inte tyckte att planen var bra. Den var i varje fall inte direkt dålig. Den var ett steg på vägen, men vi ville visa brister och att vi hade andra förslag som skulle kunna vara till hjälp.

Jag har också skrivit en motion med anledning av skrivelsen. Det brukar sägas att man inte ska göra det, för skrivelser är bara en berättelse om vad regeringen har gjort och vill göra. Men jag menar att berättelsen till en viss del var en skönmålning. Det saknades många konkreta förslag. Därför valde jag att skriva en motion.

Massor av utredningar är på gång, ibland sådana som Miljöpartiet gillar. Men allt sådant tar tid, alldeles för lång tid. Under tiden händer det saker.

I motionen gav jag exempel på Västanviks folkhögskola – den ligger i Dalarna där jag kommer ifrån. Den hänger mer eller mindre på gårdsgården. Det är en väldigt fin folkhögskola som utbildar teckenspråkslärare och teckenspråkstolkar. De vet inte riktigt hur lång tid de får vara kvar. De har en uppbyggd IT-, radio- och TV-verksamhet. Om man ska skära ned på sådant är det väldigt allvarligt och kortsiktigt. Jag gav också exempel som jag hade fått från IFA, intressegruppen för assistentberättigade. De menade att det, när man pratar om ökade möjligheter till assistans, ibland betyder precis tvärtom, att det är minskade möjligheter.

Nu vill jag framhålla barn och unga, som sig bör, och levnadsvillkor för olika grupper av barn och unga.

Funktionshinder bland barn och unga ökar utsattheten, och besparingar och indragningar ökar klyftorna. Min mening, som jag har upprepat många gånger, är att en barnbilaga till budgetarna skulle kunna råda bot på det här. Då ser man väldigt tydligt vad varje besparing och åtgärd på alla områden betyder just för barn.

En fredag för ett par veckor sedan hade jag en interpellationsdebatt med barn- och familjeministern, som glädjande nog sade att vi skulle få barnbilaga 2004. Jag tog fasta på det och vill verkligen kolla upp att det kommer att bli så.

Många föräldrar upplever att de får strida sig blodiga för att få de rättigheter som deras barn har enligt lagen. Joakim Palme sade redan i väl-

färdsbokslutet häromåret att människor alltmör hade tappat orken att slåss för sina och barnens rättigheter.

Beträffande vårdnadsbidrag har jag ett litet förslag. Om man får ett barn som är funktionshindrat eller som så småningom blir det får man en chock. Man får massor av papper som man ska fylla i. Man kanske inte ens vet att man kan söka vårdnadsbidrag, och börjar man ana det blir det väldigt krångligt. Jag föreslår att det ska finnas något slags standarddiagnos, så att det blir lätt. Man får då ett vårdnadsbidrag, och man får viss ersättning. Sedan, när man har hämtat sig lite, kan man kanske ha ytterligare samtal med försäkringskassan och fylla i mer papper så att det blir rätt. Då drabbas man inte av den här jättekrångliga labyrinten, som någon pratade om, redan från början.

Den 16 augusti i år var jag med om något spännande. Då var det nämligen tillgänglighetsmarsch här i Stockholm. Alla funktionshindrades organisationer var med. Vi tog upp halva Sveavägens bredd, och vi gick från Wenner-Gren Center runt Kungsträdgården och till riksdagen. Det var en upplevelse, måste jag säga. Den förstärktes av att det hällregnade, inte riktigt hela tiden men av och till.

Alla ropade hela tiden så här: Vad vill vi ha? Tillgänglighet! När? Nu!

Det var en upplevelse att känna att vi gick där och att alla bilar och bussar fick stanna. Alla fick stanna utom de handikappade som fick gå mitt i gatan. Jag tror att det var det som gjorde att de orkade, trots regnet och blötan. Den här promenaden var alltså en halv mil lång, och det var ett jättelångt tåg.

Det finns en diskrimineringskommitté som jobbar med det här. Det behövs diskrimineringslagar. Vi måste förmodligen komma därhän, och det måste också komma till sanktioner för att vi ska kunna nå målet. Jag tror inte att vi gör det till 2010 men kanske så småningom.

Unga rörelsehindrade var glada ett litet tag över att de inte skulle behöva beställa färdtjänst i förväg utan taxi som alla andra. Men glädjen blev kort därför att ganska snart skulle man höja priset, och så har man hotat med att synskadade inte skulle få ha med sig ledsagare i bilen. Men i utredningen om färdtjänsten sägs det nu att de får det. Det är bra. Men finns inte tillgängligheten är det diskriminering.

Jag kan passa på att påminna om att vi inte kan ha någon riksdagsledamot som sitter i rullstol, för då kan vi inte vara här i kammaren. Det är väldigt allvarligt att vi har en sådan diskriminering till och med i riksdagen.

Jag har en reservation, 11, som handlar om ”hela resan” – det är punkt 12 i betänkandet. Namnet talar om vad det handlar om. Det handlar om att man ska kunna resa eller ta sig fram hela vägen. Jag tycker att man har glömt lite grann. Visserligen har kommunikationen blivit bättre, och vissa tågagnar kan man åka med. Man kan få hjälp med rullstol på bussar, och bussarna kan sänkas och höjas. Det är jag väldigt glad för. Men man glömmer bort att det hänger ihop med andra funktioner.

Jag träffade en flicka. Ibland var det så krångligt och besvärligt för henne, speciellt om vädret var dåligt, att hon inte kunde ta sig till skolan. Är man borta från skolan för många gånger kanske man till slut inte får fortsätta, och man mister bidrag och så vidare. Det ena hänger hela tiden ihop med det andra.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

Apropå helhet och hur saker och ting hänger ihop har jag träffat en rörelsehindrad flicka. Hon har ett vanligt jobb och assistent. Hon vill så gärna ha lite förbättring av sin bostad. Då kan jag ha mycket mindre assistans, säger hon. Jag kanske inte behöver assistent alls. Hon får svaret från kommunen: Det är bättre att du har assistent. Vi gör inget åt bostaden. Jag menar att man behöver se helheten mera, vara lite mer flexibel och lyssna på den funktionshindrade.

När det gäller tillgänglighet har jag råkat på ett bra arbete i Östersund. Där har Lions jobbat hårt med att få parkeringsplatserna att användas endast av dem som ska ha parkeringsplatser för funktionshindrade. Det har inte hjälpt med små papper, lappar, foldrar eller reklam. Man har gått runt och pratat med bilägarna som står på parkeringsplatserna. Man har pratat med kommunfolk, poliser och alla. Med dialog har man fått bort alla som obehörigt står på sådana platser. Man har också jobbat mycket med att få bort stora, breda och höga skyltar som står utanför affärerna och som de synskadade går på. Man behöver inte sätta ut dem så långt ut i trottoaren. Man behöver inte heller ha brinnande marschaller ute på trottoarerna. Med en mängd sådana saker har man visat att samtal hjälper, att det hjälper med att aktivt föra dialog.

Tillgänglighet och bemötande handlar det om. Det var fler än jag som var med på mötet med trafik- och polioskadade här i riksdagen. Fyra satt i rullstol. En person berättade att det inte var alldeles roligt att komma hit till riksdagen. De blev bemötta med orden: Oj, var ni så många som hade rullstol! Det skulle vi ha fått veta från början.

Fyra personer är väl inte så himla många? Vi har väldigt mycket att lära. Det behövs kunskaper och inlevelse. Kanske vi alla som jobbar med de här sakerna skulle behöva träna och få vara i den här situationen, inte bara tio minuter eller en timme utan kanske mycket längre. Det kanske är det som behövs.

Jag talade lite kort om labyrinter. Någon annan talade också om det. På möte i Handikappforum häromdagen berättade en man i rullstol att han en dag behövde en ny rullstol. Hans gamla var väldigt sliten, gick tungt och tokigt. Då ringde han till Hjälpmedelscentralen. Där säger man: Hit ska du inte ringa. Varför det? frågade han. Det har vi ändrat, svarade man. Nu ska du ringa till din distriktsläkare.

Sådana saker som information behövs också. Om man har ringt till Hjälpmedelscentralen förut kanske man tror att det är dit man ska ringa.

Är det 1.50 kvar?

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Nej, det betyder att 11 minuter och 50 sekunder har använts.)

Jag har alltså pratat för länge?

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: I princip finns det ingen begränsning för huvudanförande.)

Jag ska sluta det här strax.

Lättare blir det inte om handikappet är dolt, det vill säga om det inte syns utanpå att man har en funktionsstörning. Man kan vara psykiskt funktionsstörd, allergisk, ha språkliga handikapp och många andra saker.

På punkt 43 i betänkandet finns en reservation som heter ”Elöverkänslighet m.m.”. Det är lite missvisande. Egentligen hade jag varit mer nöjd om det hade stått ”Dolda handikapp”. Men det är bra att elöverkänsligheten lyftes upp också.

Med tanke på att jag är i sådan tidsnöd nu – jag ber så fruktansvärt mycket om ursäkt – vill jag bara avsluta med att säga att vi ska vara väldigt stolta över de rättighetslagar som vi har, LSS och LASS. Vi ska absolut inte tulla på dem. Det får vi hjälpas åt att se till.

Jag hade en reservation till. Det var om barn, reservation 2.

Anf. 64 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ska nöja mig med att ställa en fråga till Kerstin-Maria Stalin. Det är om den fråga som redovisas i reservation 4 om funktionshindrades individuella rättigheter i lag. Vi vill från fyra partier utreda någon form av svensk ADA-lagstiftning för att garantera rättigheterna för enskilda individer.

Jag konstaterar att det i motionslistan finns en enskild miljöpartimotion av Gustav Fridolin som i princip har samma yrkanden. Jag skulle vilja fråga Kerstin-Maria Stalin vad det är som gör att hon i utskottet inte kan ställa sig bakom reservation 4. Det skulle innebära att den utredning som vi efterfrågar skulle kunna bli verklighet. Det skulle vara intressant att få ett klarläggande av vilken Miljöpartiets uppfattning egentligen är när det gäller frågan om individuella utkrävbara rättigheter och någon form av anpassad svensk ADA-lagstiftning.

Anf. 65 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag borde ha varit förberedd på det här, men jag hade så ont om tid ändå. Jag förstod att jag skulle få frågan. Det var den utredning om diskriminering som pågår som gjorde att vi väntar med det.

Anf. 66 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är definitivt inget svar på min fråga. Det är väldigt konkret. Det finns i ett annat land i väster en lagstiftning som har visat sig fungera mycket bra. I det arbete om diskriminering som Kerstin-Maria Stalin tar upp finns det vad jag vet inga som helst idéer och tankar om att införa någon form av svensk ADA-lagstiftning. Jag skulle vilja ha ett svar. Jag upprepar frågan. Vilken är Miljöpartiets uppfattning angående en anpassad svensk lagstiftning som motsvarar den lagstiftning på tillgänglighetsområdet som finns i USA? Det är en tydlig fråga. Det behövs inte några kommentarer om vad som är på gång. Vilken är Miljöpartiets uppfattning? Varför kan inte Kerstin-Maria Stalin ställa sig bakom att den mycket konkreta frågan ges möjligheter att utredas?

Anf. 67 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiets uppfattning är att det är en väldigt stor fråga. Jag vet inte riktigt vad du menar med att anpassa lagstiftningen. Den stora skadeståndslagstiftningen man har i USA är inte alldeles lätt att kopiera. Det behöver verkligen diskuteras. Vi är inte alldeles klara med den saken. Men vi är klara med att vi så småningom vill ha en lag om diskriminering så att man inte ska kunna diskrimineras.

Anf. 68 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Jag uppfattar Kerstin-Maria Stalin som starkt kritisk till hur det står till med handikappolitiken i dag och vad vi skulle kunna uppnå till 2010. Kerstin-Maria Stalin vädrade i sitt anförande mycket oro för utvecklingen. Hon sade faktiskt rent ut att hon inte trodde att vi når målen till 2010.

Det är ändå så att Miljöpartiet deltar i ett majoritetssamarbete med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och har därmed ett delat ansvar för hur det står till och vart vi är på väg. Jag skulle vilja ställa samma fråga till dig som till Elina Linna. Vilken är din bedömning? Vi når inte med era insatser målen till 2010. Det har Kerstin-Maria Stalin själv sagt. Hur blir det annars, om det inte blir 2010? När blir det i stället?

Anf. 69 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag önskar 2010. Men jag blir lite orolig att vi inte gör det eftersom allt går så långsamt. Jag önskar naturligtvis det. Jag vill att vi ska jobba för diskrimineringslagar, och sanktioner också. Vi har en reservation om det. Jag har inte sagt att det inte går. Jag önskar det, men jag hyser oro. Jag vill att vi ska hjälpas åt så att vi kommer framåt.

Anf. 70 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Det är gott och väl att önska en utveckling. Det är något helt annat att göra verkstad av det och verkligen vara på väg. Det är givet att vi ska hjälpas åt. Jag tycker att alla partier deltar med goda insatser i socialutskottets arbete för att lägga fram kloka förslag och komma fram till någonting som leder till någonting positivt för dem som berörs.

Nu finns det väldigt mycket positiv förväntan uppbyggd med den nationella handlingsplanen som ska vara i process fram till 2010 för att nå viktiga mål. Kanske skulle man alltså kunna säga att det ändå inte är så få som tror på politiker.

Nu vill du inte upprätthålla ett sken av att vi når målen till 2010. Ni miljöpartister, vänsterpartister och socialdemokrater riskerar oerhört mycket förtroendekapital när en av era företrädare säger att ni inte når målen till 2010 utan att ni bara önskar att nå målen. Betyder det, herr talman, att Kerstin-Maria Stalin nu också kommer att verka för någon form av revidering av målen, att ni helt enkelt skriver om delar av handlingsplanen?

Anf. 71 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Nu frågar Ulrik Lindgren så dumt att jag blir alldeles matt. Det är klart att jag inte kan säga: Nej, jag tycker att vi ska ta 2012 i stället. Det går ju inte!

Man kan hysa oro för 2010. Det är ju ganska snart. Om vi inte gör någonting åt det här så går det inte – det var ungefär det jag ville säga. Det är klart att jag inte skulle ha skrivit en motion om jag hade varit alldeles nöjd. Jag var kritisk, och det var därför jag skrev en motion. Jag vill genom detta säga att jag är rädd att vi inte klarar det till 2010. Det är ett slags brandfackla att säga det.

Vi hade häromdagen ett seminarium i vårt parti som handlade om utredningen Senior 2005. Vår ledamot i den utredningen sade då: Vi har tio år på oss. Klarar vi inte det här inom tio år går välfärden åt skogen.

Vi *måste* försöka klara detta till 2010. Men ska det gå i den takt det nu går i klarar vi det inte. Alltså får vi snabba på.

Det är ett roligt utskott jag sitter i, måste jag säga. Det är roligt därför att vi har saker och ting – och det har jag aldrig varit med om, inte för att jag varit med om så hemskt mycket – som vi tillsammans ger tillkännagivanden om. Det har glatt mig mycket, och det är väl därför jag säger att vi ska hjälpas åt. Jag tycker att vi kan hjälpas åt även om vi är olika partier.

Anf. 72 CATHERINE PERSSON (s):

Herr talman! Uppföljningen av den nationella handlingsplanen är egentligen ett mått på hur demokratiskt vårt samhälle egentligen är. Jag brukar säga att det är en demokratisk skyldighet för samhället att eftersträva ett tillgängligt samhälle men också en demokratisk rättighet att som medborgare kräva det.

Jag vill i det här sammanhanget betona, liksom jag gjort i tidigare debatter, att vi fortsätter att satsa på ett generellt välfärdssamhälle som bygger på att vi bidrar efter förmåga och får efter behov. Detta innebär att vi när det gäller insatser för personer med funktionshinder precis som på många andra områden har lämnat välgörenhetstiden bakom oss. Jag tycker att det finns skäl att säga det.

Jag tänker inte gå in närmare på målen. Det finns talare som tidigare har gjort detta, och jag kommer därför att göra en del kommentarer direkt.

Hur har vi då lyckats, cirka tre år efter det att den nationella handlingsplanen för handikappolitiken antogs här i riksdagen? Enkelt uttryckt skulle jag vilja säga så här: Det görs oerhört mycket, och det återstår oerhört mycket att göra. Det är den utgångspunkt vi har och de utmaningar vi har framför oss.

Men jag vill också betona att jag upplever att det är en oerhörd rörelse i gång, en rörelse där många människor och många myndigheter, branscher, sektorer eller vad vi nu väljer att kalla dem deltar i ett arbete som går ut på att sätta i gång generella åtgärder och inte bara, som vi i oerhört stor utsträckning gjorde tidigare, arbeta med individuellt riktade insatser. Detta tror jag är den viktigaste rörelsen som är i gång: att vi inte bara vänder oss till individen, att vi vill förändra samhället, inte den person som har någon form av funktionshinder.

Sedan är det möjligt att det hör till relationen opposition–majoritet, men jag blir lite bekymrad när jag bara hör eländesbeskrivning från talarstolen. Det är faktiskt inte den beskrivning jag får när jag träffar personer med funktionshinder, och det gör jag i princip varje dag. Visst beskrivs det många olika problem, men det beskrivs också hur oerhört mycket går framåt och blir bättre.

Eftersom ingen annan har gjort det får väl jag dra lite exempel på vad som faktiskt händer och sker.

Vi har gjort förändringar i plan- och bygglagen som lett till att Boverket kommit med föreskrifter som innebär att man har skyldighet att avhjälpa enkelt åtgärdade hinder. Visst, allt detta är inte gjort. Men för några år sedan hade vi inga föreskrifter. För några år sedan hade vi inte ambitionen. Därför påbörjades heller inte något arbete.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

I övrigt när det gäller tillgängligheten har det gjorts omfattande analyser på transportområdet. Någon har beskrivit hela resan. Det var heller ingenting som skedde för tio år sedan eller ens för fem år sedan.

Det finns föreskrifter om vilka funktionskrav på transportområdet som ska gälla vid upphandling. Det var heller ingenting som fanns för tio år sedan.

Det har nyligen skett en översyn av färdtjänstlagen, och vi har på gång en bilstödsöversyn.

Sedan kan jag bli lite irriterad när jag ser en del av reservationerna, för de är att slå in fullständigt öppna dörrar. En hel del av er har reserverat er mot saker som antingen är mycket nära i tid eller som ni faktiskt inte har några pengar till. Det tycker jag är lite "skämmigt" för utskottets vidkommande.

Det har också tillförts medel för ökade anslag till elektronisk kommunikation. Utskottets ledamöter vet att det finns en utredare, nämligen undertecknad, som tittar på hur vi ska få den tekniska utvecklingen att komma fler människor till del. Ändå finns det reservationer om det.

Vi tittar också på tjänster och på hjälpmedelsfrågorna. Ändå finns det reservationer om det.

Jag tycker att det är lite pinsamt att det finns reservationer om hjälpmedelsgarantier. Det är ett parti som har avsatt pengar till hjälpmedelsgarantier, men det finns reservationer från fyra partier. Moderaternas pengar räcker ju inte till bilstöd eller elektronisk kommunikation. Hur ska de då räkna till en hjälpmedelsgaranti som man inte ens beskriver vad det är?

När det gäller skolan, som också har varit uppe till diskussion här tidigare, har vi i dag en lagstiftning som innebär att det inte är tillåtet att diskriminera studenter i högskolan. Det hade vi inte för inte särskilt många år sedan.

Det satsas medel på forskning inom området elever med funktionshinder. Det tillförs pengar till kommunerna för att kunna öka personaltäteten i skolan, vilket naturligtvis kommer personer med funktionshinder till del i större utsträckning än om vi inte hade tillfört de här pengarna.

Det är också så, apropå det som tidigare sagts om Ekeskolan och Hällsboskolan, att det nyligen har kommit en utredning om visstidsplaceringar som visar hur man tänker sig en omstrukturering av och en fortsatt framtid för de här skolorna. Regeringen har för avsikt att komma med förslag 2004.

Jag delar den uppfattning som förs fram i någon reservation, eller om det var ett särskilt yttrande, att utbudet av utbildning för vuxna med någon form av utvecklingsstörning är för litet. Här finns det ett förslag från Carlbeckkommittén som handlar om studier på särvux, och man ska komma tillbaka med ett betänkande i oktober 2004.

Det stämmer att inte tillräckligt många får möjlighet att studera i högskolan. Men låt oss titta på hur det har varit. För knappt tio år sedan fanns det 500 funktionshindrade som studerade i högskolan, och år 2001 fanns det 2 200. Visst är det en underrepresentation mot befolkningen i övrigt, men det har faktiskt gått framåt. Det är fler med funktionshinder som studerar i dag än det var tidigare.

Också när det gäller arbetslivet är det i dag fler med någon form av funktionshinder som får möjlighet att förvärvsarbeta, även om det natur-

ligtvis där också finns en underrepresentation som inte är bra. Men jag kan inte se hur den politik som de borgerliga partierna för fram i till exempel arbetsmarknadsutskottet med kraftigt försämrade medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle underlätta för den här gruppen att få möjlighet att få fäste på arbetsmarknaden.

Det finns oerhört mycket att kommentera i handlingsplanen, och det finns många motioner. Tiden medger inte att jag tar upp allt.

Någon frågade: Kommer ni att gömma er bakom någonting? Kommer ni att hålla någon fasad? Tror ni att vi klarar målen? 2010 står fast – självklart!

Men om vi, när vi får del av olika rapporter, upptäcker att det inte går måste vi vara beredda att omvärdera och sätta tryck från regeringens eller majoritetspartiernas sida på olika sätt för att få till stånd förändringar på det här området. Vi har gjort en del tillkännagivanden tillsammans när vi har sett att det hela behöver snabbas på.

Vi har ett gemensamt ansvar för att fostra andra utskott i riksdagen. Jag är väldigt glad över att vi till exempel på kulturområdet tydligt visade att vi inte skulle ta över ansvaret från kulturutskottet och göra tillkännagivanden om TV-sändningar som inte är teckentolkade eller textade. Där skriver vi tydligt att vi tycker att detta är angeläget, men att det är de olika sektorernas ansvar att uppfylla kraven. På det området har utskottet gjort en gemensam insats som innebär att vi kan verka för ett mer jämställt samhälle.

Slutligen vill jag säga att jag är bekymrad över att det inte är fler myndigheter som har uppfyllt ambitionen att ha planer för sin verksamhet. Jag konstaterar också att det i dag pågår ett stort arbete ute på de olika myndigheterna som sätter i gång en rörelse och leder till en kunskap och eftertanke som gör att det sprids en attityd hos de olika myndigheterna som innebär att de måste börja tänka på att det finns personer med funktionshinder. Det existerade inte heller i särskilt stor utsträckning för fem år sedan.

Jag yrkar bifall till förslagen i socialutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 73 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Catherine Persson tycker att det finns en massa onödiga reservationer i betänkandet. Det kan ju vara så att både Folkpartiet och andra partier vill skynda på arbetet lite grann och inte bara förlita sig på att de utredningar som arbetar kommer att lägga fram de förslag som vi tycker är lämpliga.

Jag vill fråga Catherine Persson om detta med tillgänglighetsreformen. Vi i Folkpartiet vill se till att målet nås 2010, det är väldigt viktigt för oss. Men som jag sade i mitt anförande tror vi att det behövs både piska och morot. Det behövs alltså ett tryck på de olika aktörerna och det behöver tillskjutas pengar för att få fart på detta. Därför vill jag fråga Catherine Persson: Är ansvars- och finansieringsprincipen så helig att man hellre riskerar att inte uppnå de uppsatta målen för tillgänglighet 2004?

Anf. 74 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det som jag först och främst tycker är viktigt är att vi bestämmer oss för att målen ska uppnås 2010. Det blir naturligtvis inte bättre om vi i socialutskottet andas tvivel. Vi kan vara oroliga, men vi måste hålla fast vid målsättningen 2010.

Jag tycker att det är viktigt att hålla fast vid ansvars- och finansieringsprincipen. Men det kan ibland finnas skäl att på olika sätt ge stimulansbidrag. Men attityden är viktig. Man måste visa att man tycker att alla har ett ansvar för att genomföra de olika typer av insatser som behövs på det här området.

Sedan kan jag bara konstatera att Folkpartiet har ändrat sig. Från att tidigare ha anslagit 1 miljon kronor per år anslår ni nu ½ miljon kronor. Ni har prutat på kraven, men vi har gjort andra prioriteringar. Vi är inte beredda att ta så mycket pengar som Folkpartiet är när det till exempel gäller de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Anf. 75 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Att vi nu vill anslå ½ miljard beror på att vi anser att om det skulle bli ett riksdagsbeslut nu skulle man hinna att sätta i gång bara under halva året. Men längre fram anslår vi 1 miljard per år. Det är alltså inte fråga om en ambitionssänkning, men man måste ju komma i gång med det hela.

Också Folkpartiet tycker att ansvars- och finansieringsprincipen är viktig. Men här gäller det att människor ska kunna ta sig fram. Jag träffar ofta funktionshindrade, och jag är ute och rör mig på gator och torg. Då upptäcker jag hela tiden att dessa saker inte är åtgärdade. Det gäller till exempel dessa eländiga trottoarkanter som inte har slipats ned.

I min hemstad har man byggt om en hel gata. Den är jättefin och ser tjusig ut. Men tidigare fanns det nedslipade trottoarkanter, det finns det inte nu. Varken rullatorer eller rullstolar kan komma fram på ett enkelt sätt. Trots att detta är beslutat sedan tre år tillbaka händer det inte tillräckligt. Därför tycker vi från Folkpartiet att man ska göra ett undantag från ansvars- och finansieringsprincipen för att se till att människor ska kunna röra sig på ett någotsånär hyfsat sätt även om de är rullstolsburna eller har något annat handikapp. De ska också kunna vara delaktiga till exempel i skolor, i fullmäktigeförsamlingar och mycket annat.

När vi nu ser att detta inte håller hoppas jag att Catherine Persson kan tänka sig ett stimulansbidrag för att få fart på det hela.

Anf. 76 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! I det exempel som Kerstin Heinemann tog upp rörde det sig inte om brist på pengar utan snarare om brist på kunskap. När man byggde om i den kommun som Kerstin Heinemann beskrev visste man inte hur man skulle göra. Det var också av den orsaken som regeringen tidigare avsatte medel för kompetenshöjande åtgärder för att utbilda de tjänstemän som har att arbeta med dessa frågor. Det tror jag är en betydligt bättre väg för att nå framgång.

Det är många människor som är inblandade i vårt samhällsbygge, men finns det inte kunskaper spelar det ingen roll om man får lite extra stimulanspengar. Visst kan jag erkänna att stimulanspengar ibland kan

vara bra, men används de på fel sätt, så att man inte får ned trottoarkanterna, är inte särskilt mycket vunnet.

Prot. 2003/04:36
26 november

Anf. 77 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Catherine Persson säger att det händer mycket, att attityder förändras. Det är en bild. En annan bild är att 93 % av de statliga myndigheterna står utan handlingsplan tre och ett halvt år efter beslutet om de åtgärder som ska ha vidtagits 2005 vid större myndigheter. Det är två bilder.

Jag skulle vara betydligt mera orolig om jag vore Catherine Persson och ville uppfylla kravet om ett och ett halvt år. Jag skulle vara betydligt mera på hugget, mera ambitiös och ställa större krav på att åtgärderna ska vidtas. Jag hörde inte att Catherine Persson framförde något krav på att dessa åtgärder skulle vidtas.

Det var detta som jag efterlyste i mitt anförande. Och jag upprepar: Vad är det för idéer? Vad har majoriteten för förslag? Vad är det för krav som majoriteten ställer på myndigheterna för att de ska uppnå målet till 2005?

Jag kan erkänna att det är svårare när man pratar om det övriga civila samhället, kommuner och landsting, eftersom det där är andra som fattar beslut. Men vi och framför allt regeringen styr ju över statens myndigheter och till exempel tingsätterna, så dem kan vi påverka.

Min andra fråga handlar om personliga assistenter och de problem som redovisas. Assistansreformen står och faller med huruvida det finns assistenter i verksamheten. Där har Riksförsäkringsverket preciserat konkreta förslag, och handikappministern har sagt i en debatt att de ska komma, men det kommer ingenting. Nu är min fråga: När kommer förslagen, Catherine Persson?

Anf. 78 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket kan jag tro om Kenneth Johansson, men jag tror inte att han riktigt vet hur orolig jag är och vilka känslor jag bär på. Jag vill återigen upprepa det jag sade i inledningen av mitt anförande: Mycket är gjort, men det finns också mycket kvar att göra.

Det är naturligtvis så att de myndigheter som har till uppgift att vara klara med sitt arbete till 2005 ska vara det. Jag kan se att det inte finns särskilt mycket tid kvar. Nu är det inte riksdagen som är den verkställande makten, men jag förutsätter att regeringen och myndigheterna gör det som behövs för att få till stånd det som de har till uppdrag att verkställa. Om nu inte regeringen gör det, vilket jag skulle betvivla, får väl i så fall riksdagen agera utifrån det. Men målet står fast även i det avseendet.

Det är klart att jag tycker att det är beklagligt att en del av de här myndigheterna inte har kommit längre, samtidigt som jag ser att det finns en rörelse i gång på de här myndigheterna som var totalt frånvarande för några år sedan.

Anf. 79 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Chatrine Persson förutsätter att regeringen ska komma med förslag. Till den redovisning som vi har fått tycker jag att hon borde lägga till att man, utöver att man förutsätter, ska ställa krav och begära

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

besked. Jag befarar, utan att på något vis vilja vara någon dysterkvist, att vi kommer att stå här år 2005 och konstatera: Ja, vi förutsatte besked, men det blev tyvärr inte så. Jag tycker att det ska ställas krav på mer åtgärder. Det borde vara en viktig uppgift för, utöver för oss i riksdagen, alldeles specifikt er som har nära kontakter med regeringen att se till att så också blir fallet.

Jag tycker helt enkelt, även om metoden kanske inte är så väldigt bra alla gånger, att näven bord slås i bordet. Vi har en handikappminister som borde slå näven i bordet, och vi har Chatrine Persson och hennes kontakter som faktiskt borde hjälpa till att slå näven i bordet och markera allvaret så att vi får fram de konkreta förslagen.

Sedan ska jag upprepa min fråga. Jag har respekt för att det inte går att hinna med att svara på allt, men nu har Chatrine Persson tid på sig att svara på frågan om Riksförsäkringsverkets förslag när det gäller assistansreformen. Att låta assistenter behålla ersättningen i 30 dagar om uppdragsgivaren går med på det och att ersättning ska betalas ut även till funktionshindrade som vårdas på sjukhus har Riksförsäkringsverket preciserat i konkreta förslag. Det gjorde man för länge sedan. Vi har fått besked av handikappministern här i kammaren om att det ska komma sådana åtgärder, men fortfarande finns problemen kvar. I alla fall har inte jag sett åtgärderna. När kommer de, Chatrine Persson?

Anf. 80 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska först säga till Kenneth Johansson att jag vet att det pågår ett arbete med anledning av behovet av att rekrytera assistenter. Men jag vet faktiskt inte när förslaget kommer, utan den frågan får Kenneth Johansson ställa till ansvarig minister på området.

När det sedan gäller näven i bordet-principen använder vi ibland lite olika metoder för att få till stånd det vi vill. Jag lovar att jag ska göra vad jag kan på området. Jag hoppas verkligen att vi inte står här 2005 och upptäcker att det finns en del myndigheter som inte har fullgjort sina åtaganden. Sedan vill jag i och för sig att vi sansar oss lite, för vi har ganska nyligen fått rapporter som visar i rätt riktning. Nu får vi fundera över det som är problemen ute på myndigheterna och sedan utifrån det lägga fram vettiga förslag.

Jag hann inte kommentera Kenneth Johanssons frågor tidigare – jag vet att Kenneth Johansson inte har rätt till ytterligare replik – om till exempel sysselsättning för psykiskt funktionshindrade. Vi har gjort ett gemensamt tillkännagivande från socialutskottet, som vi har lämnat till regeringen, där vi har sagt att vi ska kartlägga och analysera behovet av sysselsättning.

Jag vill också passa på att säga när det gäller översynen av funktionshindrades ekonomi att det inte är så som det står i Centerns reservation, att vi från riksdagens sida har lovat att vi ska återkomma till frågan om försörjningsmöjligheterna utan att göra en utredning. Med tanke på tidigare reservationer känns det som att man slår in öppna dörrar här.

Anf. 81 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Vi ska inte diskutera budgeten här i dag. Den återkommer vi till nästa vecka. Då har vi möjlighet att presentera det moderata

alternativet när det gäller personlig assistans, bilstöd, boendekostnader, rekreation med mera.

Men jag ska ändå återkomma till pengar. Det har fattats ett beslut i finansutskottet ganska nyligen om ett skatteutjämningsystem. Det gäller LSS och Sveriges kommuner. Pengarna togs där och beslutet togs där, men konsekvenserna för de funktionshindrade finns hos oss. Därför tillåter jag mig att ta upp den här frågan.

Det har alltså tagits ett beslut som 96 % av kommunerna protesterar mot. Chatrine Persson var ju med när vi i utskottet var på Kommunförbundet, där Ilmar Reepalu sade att det är hans största misslyckande någonsin att han inte lyckats förmå regeringen att inse hur fel det här blir. Kommunerna Finspång, Vingåker, Osby, Hedemora – Chatrine Persson vet kanske vad man i hennes hemkommun Trelleborg säger om det här – alla säger: Det är inte möjligt att ha en sådan här skatteutjämningsmodell. Den är bara komplicerad. Och Kommunförbundet säger: Låt pengarna följa med den enskilde i stället. Men det ville inte regeringen.

Min fråga till Chatrine Persson är: Varför går ni så käpprätt emot de 96 % av Sveriges kommuner som säger att detta inte är lösningen?

Jag skulle vilja ställa en andra fråga till Chatrine Persson. När det gäller vårt borgerliga förslag om en vårdgaranti som skulle underlätta för funktionshindrade att garanterat få vård i tid säger ni säger att en eventuell vårdgaranti ska vi diskutera vid ett annat tillfälle. Min fråga är: Kommer det en vårdgaranti?

Anf. 82 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi skulle inte diskutera budget nu, men vi gör det i alla fall. När jag tittar på den budget som Moderaterna har lagt fram ser jag att det finns en ökning med 1,9 miljarder av anslaget för assistansersättningen. Men det är ju ingen förstärkning utan bara en förflyttning av pengar som i dag betraktas vara en del av den kommunala kostnaden. Jag tycker att Moderaterna i det avseendet lurar kommunerna genom att säga att genom det här förslaget får kommunerna mer pengar. Så är inte fallet, utan ni flyttar pengar mellan olika konton. De ligger annars på utgiftsområde 25.

Sedan tycker jag att principen fortfarande är giltig att man är medborgare i sin kommun. Nu vet jag att Moderaterna är emot ett utjämningsystem. Men jag tror att det är en förutsättning, för om vi ska skapa likvärdiga möjligheter för våra medborgare i det här landet behöver vi olika utjämningsystem för skola, äldreomsorg och i det här fallet för personer med funktionshinder, vilket vi hittills inte har haft.

När jag satt i utredningen för kostnadsutjämnning tittade jag inte först på Trelleborg, därför att jag var inte Trelleborgs representant i utredningen utan jag representerade alla kommuner. Jag kan också konstatera att min egen kommun, Trelleborg, under flera år faktiskt har åkt snålskjuts på andra kommuner som har haft väldigt höga kostnader, vilket Trelleborg inte haft. Av det skälet är det inte besvärande att jag bor i Trelleborg, utan jag försöker se till alla medborgares väl och ve.

Moderaterna föreslår någon form av handikappeng och pratar om fri etablering. Fri etablering av vadå? Jag kan inte heller riktigt förstå vem som ska ta ansvar för planering och tillhandahållande, för det är inte så att marknaden står och skriker att man vill ordna tio olika typer av boen-

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

den för funktionshindrade när det kanske finns ett fåtal personer med vissa specifika diagnoser. Om det inte är lönsamt att driva verksamheter, vem ska då ta ansvar? Det är inte särskilt lyckosamt att vara funktionshindrad och ha en pott pengar men inte ha någonting att köpa.

Anf. 83 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Vårdgarantin fick vi fortfarande inte höra talas om. Chatrine Persson har en replik till där hon kan tala om i fall det kommer en vårdgaranti eller inte. 1,9 miljarder till assistansen, ja, men 1 miljard helt nya pengar hoppas jag också att Chatrine Persson har hittat.

Vi vill ha ett skatteutjämningssystem, men inte det som Socialdemokraterna står för. Vi vill ha ett statligt ansvarstagande för det.

Vi vill att det ska vara fler som ska ha möjlighet att starta vårdboenden, skolor och så vidare i landet än vad som är i dag. I dag har vi en alldeles för smal tillgänglighet, och med den kostnadsutjämning vad gäller LSS som hon nu har varit med och beslutat kan Catherine Persson se hur kommuner stänger skolor och avdelningar och drar ned på antalet. Man är rädd för att personer ska flytta in i kommunen.

Man kommer att få ett generellt kostnadsbidrag på 1 800 kr när kostnaden för vården och omsorgen kanske ligger på 3 000 om dagen. Därför stänger man i kommunerna. Jag har en rad exempel på det.

Jag vill ta upp en fråga till. Den handlar om den bristande verkställigheten ute i kommunerna. Vi kan nog vara överens om att det inte är acceptabelt, men vi har olika lösningar. Catherine Perssons och majoritetens förslag handlar om att man kan döma en kommun till vite om den inte ställer upp med det som den av en domstol blivit dömd att ge en funktionshindrad. Men vad säger Catherine Persson och Socialdemokraterna om vart vitespengarna ska ta vägen? Jo, staten bestämmer att de skattepengar som kommunen betalar i vite ska gå tillbaka till staten och hamna i länsstyrelsens ficka. Varför vill inte Catherine Persson låta vitespengarna gå direkt till den funktionshindrade, så att man äntligen kan köpa den hjälp man vill ha eller bygga om sitt boende?

De pengar som Catherine Persson och Socialdemokraterna har sagt ska kallas för vitespengar, för de är ett straff för kommunerna, ska gå tillbaka till staten. Jag finner detta helt orimligt. Tycker inte Catherine Persson själv att det är orimligt?

Anf. 84 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är orimligt om personer med funktionshinder inte får sina behov tillgodosedda. Därför tycker jag att det är rimligt att vi har sanktionsavgifter. Jag delar inte uppfattningen att det är individen som ska ha skadestånd, för det är ju egentligen ett skadestånd det skulle bli i sådana fall. Jag menar att kommunen eller den som är huvudman i stället ska verkställa detta så att personen får sina behov tillgodosedda.

Det framstår som om Moderaterna skulle ha en väldigt generös politik som i alla avseenden skulle vilja gynna de funktionshindrade. Jag kan inte se hur man med en karensdag extra och med en sjukpenning som beräknas fyra månader tillbaka i tiden skulle gynna personer med funktionshinder. Tvärtom. Det drabbar personer med kroniska funktionshinder i väldigt hög grad.

Anf. 85 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att Catherine Persson uppvisar ett beundransvärt lugn inför målgången 2010. Koalitionskollegerna i Vänsterpartiet och Miljöpartiet har visat betydligt mer av nervositet.

Jag tänkte inte ta upp den stora frågan utan en delfråga inom detta, som berör målen inför 2010 och det statliga ansvaret för att målen kan nås då. Alla partier har bejakat en lagstiftning på handikappområdet som slår fast rättigheter. Det gäller LSS och LASS. Vi anser att det även är rätt med sanktioner mot de kommuner som inte uppfyller rättighetslagstiftningen. Det går inte för en kommun att i september säga nej med hänvisning till pengabrist.

Med staten är det tvärtom. Lagstiftningen om bilstödet kan liknas vid en rättighetslagstiftning. När ett antal behovskriterier är uppfyllda ska det bli bilstöd. Men majoriteten har ordnat en utgång ur detta. Det gäller nämligen bara om det finns pengar.

Hur ser Catherine Persson på denna dubbla moral? Det är en rättighet i kommunerna när det gäller handikapplagstiftningen oavsett om det finns pengar eller inte, men i staten är det en rättighet bara om det finns pengar. Avser regeringen att göra något åt detta i den sittande utredningen, eller hur blir det?

Anf. 86 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Man kan beskriva känslor på olika sätt – lugn eller beslutsamhet. Jag är fast besluten att vi ska klara målet 2010. Vi har också sagt att om det finns behov så måste vi på vägen komplettera eller revidera för att kunna uppfylla målen.

Apropå bilstödet och Ulrik Lindgrens fråga till mig om det blir en utväg eller utgång med en utredning. Ja, när det gäller regeln så är det så, men inte när det gäller finansieringen. Jag vill fråga Ulrik Lindgren: Hur tänker Kristdemokraterna finansiera detta? Kristdemokraterna pratar om ackreditering men har inte en enda spänn mer i budgeten.

Anf. 87 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Det är gott och väl att vara besluten om att uppnå målen. Den fråga jag har ställt till de andra kollegerna i dag är: Vilken är bedömningen – kommer målen att nås till 2010 eller inte? Jag kan upprepa den frågan även till Catherine Persson.

Det stämmer att Kristdemokraterna inte har mer pengar i budgeten för 2004 i vårt förslag för bilstödet. Men oavsett vem som har pengar eller inte gäller det att förhålla sig till en pengabrist. Frågan till den sittande majoriteten är: Ska ni fortsätta med en dold prioritering på bilstödsområdet, eller kommer ni att stå för en öppen prioritering? En öppen prioritering är att man i något avseende försnävar villkoren eller begränsar stödet till en mindre grupp. Det som nu är en frustration och har varit det i många år är att man gör en dold prioritering. Plötsligt meddelar man att pengarna är slut, och då blir det egentligen slumpen som avgör vem som får bilstöd. Det är ingen genomtänkt politisk motivering som ligger bakom.

Vi håller med om svårigheterna på pengasidan. Frågan för en ansvarig regering är: Ska vi fortsätta att stå för en dold prioritering, ska vi öppet göra en försnävning eller ska vi göra något annat för att åtgärda

problemet? Eller ska man anamma den rättighetslagstiftning som gäller i kommunerna och säga att om man uppfyller behovskriterierna ska man också få del av bilstödet?

Jag vill gärna också skicka med en fråga om ackreditering av bilanpassade med det som man har presenterat i dag och som vi också har visat upp i en motion tidigare för att göra det smidigare för den enskilde och förmodligen också höja kvaliteten i bilanpassningen. Varför viftar majoriteten bort den idén? Finns det något hopp om att detta kommer att beaktas av den tillsatta utredningen?

Anf. 88 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skulle egentligen kunna bolla tillbaka frågan till Ulrik Lindgren. Ni har precis samma förutsättningar som den sittande regeringen i det avseendet.

Vi måste lösa det på två sätt. Dels måste vi lösa finansieringen på kort sikt. Det försöker vi göra, och det innebär också att människor ska få sina beslut om bilstöd och verkställighet. Dels måste det lösas på lång eller medellång sikt, och det innebär att utredningen måste titta på vilka olika regler som behöver ses över. Det är meningen med utredningen.

Det kan naturligtvis finnas ett behov av att se över finansieringen. I den mån det finns behov av att titta på någon form av ackreditering får utredningen naturligtvis göra det, om direktiven ger den möjligheten.

I sammanhanget vill jag säga att det i dag är ganska få bilfirmor som ägnar sig åt bilanpassning, för det är rätt komplicerat. Det är inte vem som helst som kan göra en sådan här anpassning, utan det krävs en gedigen kunskap. Det är möjligt att det också kan behövas bevis på att de är godkända, men hittills har det visat sig fungera ganska väl. Men det kräver att vi löser finansieringen, annars finns det risk att det inte längre finns några bilfirmor som gör sådana här jobb. Min ambition är att tillsammans med de andra partierna i vårt samarbete lösa finansieringsfrågorna.

Anf. 89 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Man kan säga att det finns två hållpunkter för den debatt som vi för här i dag. Den ena är den nu drygt tre år gamla nationella handlingsplanen för handikappolitiken, och den andra är att det år som nu snart är till ända har uppmärksamats som det europeiska handikappåret. Båda dessa saker har skapat stora förväntningar hos alla berörda.

Den skrivelse som vi i dag debatterar är den första avstämning som görs av den nationella handlingsplanen. Med tanke på att det var stora åtaganden som riksdagen ålade regeringen i maj 2000 och att det nu har gått en tredjedel av den tid som planen omfattar borde åtskilliga förändringar ha märkts. Regeringen beskriver själv att betydande insatser har gjorts.

Jag påstår inte att det som beskrivs inte är sant. Men jag påstår att ganska få av de förväntningar som fanns för tre och ett halvt år sedan har infriats.

”Betydande insatser” kan tolkas olika beroende på vem som utvärderar. Och när jag lyssnade på Catherine Persson konstaterade jag att ett antal återblickar tio år tillbaka var jämförelsen. Jag kan inte låta bli att då

fråga varför hon inte går tillbaka till 60-talet före omsorgslagens tillkomst. Då hade ni ju kunnat framstå som riktigt framgångsrika.

Europeiska handikappåret och dess svenska tema Mänskliga rättigheter hade varit en ypperlig möjlighet att få saker gjorda som en del av förverkligandet av handlingsplanen. Man kan läsa i utskottsbetänkandet att året har använts till erfarenhetsutbyten, informationsinsatser av olika slag etcetera. Det är säkert i sig viktiga inslag i handikappolitiken. Men i fråga om de mera handfasta vardagsförbättringar som skulle leda till att uppnå målen om delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor har kraftfullheten inte varit särskilt synlig.

Inte ens på områden där staten kan styra förändringsarbetet och där riksdagen faktiskt har slagit fast att staten ska föregå med gott exempel har det som borde göras gjorts. Jag tänker då på den rapport som har diskuterats här tidigare om hur de statliga myndigheterna har hanterat frågan. Jag noterar utöver det eländiga resultatet att alla myndigheter inte ens svarade på förfrågan. Men behoven är stora, och tiden går. Människor diskrimineras varje dag.

Begreppet tillgänglighet har många dimensioner. En är tillgänglighet till offentliga lokaler. Vid Birgittajubileet i Vadstena i somras fanns det ett fantastiskt kulturutbud som många människor tog del av och gladdes åt. Men det blev inte fullt ut ett utbud för alla. Jag ska nämna bara ett exempel. Det fanns en mycket uppskattad glasutställning i slottet. En man med funktionshinder berättade att han och hustrun åkte dit, men eftersom han är rullstolsburen fick han vänta utanför och fick sedan ett referat av utställningen av sin hustru. Hur många av oss icke funktionshindrade skulle acceptera detta?

Ganska nyligen presenterade Riksförsäkringsverket en studie kring levnadsvillkor för människor med funktionshinder. Man har undersökt områdena utbildning, arbete, ekonomi, politiskt deltagande, sociala relationer, fritid och den enskildes bedömning av sin allmänna livssituation. På punkt efter punkt innebär resultatet att funktionshindrade har sämre villkor än befolkningen i stort. Riksförsäkringsverket konstaterar att målen för den svenska handikappolitiken är långt ifrån uppfyllda. Handikappombudsmannens kommentar är att vi gärna vill intala oss att Sverige är ett land där människor med funktionshinder kan leva och verka på lika villkor. Men så är det inte. Nej, minsann.

Fru talman! Efter årtionden av socialdemokratiskt styre och med mycket vackert tal om delaktighet och jämlikhet har inte resurser för att förverkliga målen prioriterats. Handikappreformen som infördes under folkpartistisk ledning av Socialdepartementet har urholkats. Förverkligandet av den nationella handlingsplanen dras i långbänk.

Ytterligare exempel på nonchalant beteende gentemot människor med funktionshinder är regeringens hantering av bilstödet som har diskuterats här tidigare. Människor får vänta halvårsvis på att få sin bil i ett för den funktionshindrade funktionsdugligt skick, trots att man har fått beslut om att få det.

Det är flera år sedan riksdagen gav regeringen i uppdrag att se över bilstödet. Först nu för någon månad sedan har den begärda utredningen påbörjats.

Fru talman! Låt det nu inte bli likadant med den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Låt inte alla de människor som i maj 2000

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

fick ett hopp om att samhället om tio år skulle vara mer tillgängligt bli besvikna igen. Kanske skulle det gå snabbare att fylla de vackra målen med innehåll och göra de rätta prioriteringarna om vi alla betänker att det i morgon kan vara du eller jag som sitter där i rullstolen utanför utställningslokalen och får beskedet: Tyvärr, du kan inte se den här utställningen. Här är det inte handikappanpassat.

Anf. 90 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Handikappombudsmannens undersökning visar på stora brister på Högskolan i Kristianstad. Rubriken "Dålig handikappanpassning" fanns i en skånsk lokaltidning. I artikeln redovisas hur flera nödutgångar är omöjliga att använda för rullstolsburna. Vidare redovisas att högskolans toaletter inte är fullt ut handikappanpassade. Hus 16 saknar helt handikapptolett, och det hänvisas till hus 14.

Detta tidningsnedslag i den bistra verkligheten är tyvärr inget unikt inslag i ett land som i år firar europeiska handikappåret, och där det har fattats beslut om att statliga myndigheter ska vara ett föredöme i arbetet med att förbättra tillgängligheten i lokaler, verksamhet och information för människor med funktionshinder. Myndigheter ska göra inventeringar och upprätta handlingsplaner. Högskolan i Kristianstad har inte påbörjat arbetet med att ta fram en handlingsplan och inte etablerat någon kontakt med handikapprörelsen. Detta är allvarligt, och tänk om det som inte får hända ändå händer. Vad gör egentligen regeringen och stödpartierna för att påskynda tillgänglighetsplanerna?

Fru talman! Centerpartiet anser att kulturen är en viktig bestämningssfaktor för folkhälsan. För oss är det självklart att människor med funktionshinder ska ha tillgång till olika former av kulturevenemang. Det handlar till exempel om att lokaler ska göras mer tillgängliga. Vi vill ge extra bidrag till allmänna samlingslokaler, medel som kan användas för handikapptoaletter, hörselslingor, rullstolsramper och så vidare.

I flera år har vi genom motioner uppmärksammat bristen på teckentolkade och textade program i TV. Vi har också uppmärksammat problemet med störande bakgrundsljud. I Norge, vårt grannland, sänder TV varje dag teckentolkade program mellan kl. 18 och 22. Det är både barnprogram och vuxenprogram. Därutöver sänds teckenspråksnyheter under fem minuter varje dag måndag till fredag. Hur är det i Sverige? Det är bara några timmars sändning per vecka. Men döva och hörselskadade betalar faktiskt samma TV-avgift som hörande, men de får tillgång till bara en liten del av det totala TV-utbudet och stängs därmed ute från viktig samhällsinformation, debatter, nyheter, underhållning och kultur.

Miljöpartiet har nu uppmärksammat detta problem, och jag skulle önska att även övriga partier inte bara hänvisar till att det är omöjligt att göra något innan nuvarande tillståndperiod för TV går ut.

Vi har i dag ca 30 000 döva i vårt land. Och just i dag pågår det i Skandiasalen en visning av hjälpmedel för de döva och för de dövblinda. Jag rekommenderar utskottets ledamöter att göra ett besök där.

De döva har det inte lätt i dagens Sverige. Teckenspråkstolkarna räcker inte till, och beslutet som fattades den 22 februari 2001 i fullständig politisk enighet om att teckenspråkets ställning skulle stärkas har efter mer än två år ännu inte nått så långt att direktiven för utredningen

har kunnat formuleras. Jag tycker att det är en märklig tidtabell i ett mycket angeläget ärende.

Jag har i en interpellationsdebatt med statsrådet Berit Andnor i förra veckan påtalat detta. Och i sitt slutanförande i den debatten sade hon att det är oerhört viktigt att med gemensamma krafter flytta fram positionerna och se till att öka tillgängligheten i samhället så att vi får ett samhälle som präglas av full delaktighet och jämlikhet. Det budskapen bör hon sprida bland kollegerna i regeringen.

Fru talman! År 2010 ska samhället vara tillgängligt för alla. Centerpartiet kommer att bevaka de funktionshindrades rättigheter och stödja dem i deras önskan om att kunna leva ett aktivt och oberoende liv. Vi menar att mycket kan göras i ett betydligt kortare tidsperspektiv.

Anf. 91 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag blev så till mig att jag talade för länge och glömde mitt yrkande. Därför yrkar jag nu bifall till reservationerna 2, 11 och 46.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2003/04:SoU3

Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.
(prop. 2002/03:136).

Anf. 92 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Härmed inleder jag debatten om socialutskottets betänkande *Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.* med att kort redovisa innehållet i betänkandet.

Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder.

Det betänkande som vi nu ska debattera handlar om att stärka Arvsfondsdelegationens ställning som egen myndighet inom Regeringskansliet. Förslaget innebär bland annat att Arvsfondsdelegationen ska besluta om allt stöd ur Allmänna arvsfonden, oavsett storlek. Detta är en förändring jämfört med tidigare lag.

Om det finns särskilda skäl kan regeringen, på förslag från Arvsfondsdelegationen, besluta att en annan myndighet kan fördela stödet. Men detta ska vara under en begränsad tidsperiod. Det innebär att det är Arvsfondsdelegationen, inte regeringen, som har initiativrätten till ett sådant beslut.

Det ska också finnas ett särskilt, samlat kansli för Arvsfondsdelegationen som ska vara placerat inom Regeringskansliet. Ledamöterna i delegationen ska rekryteras från Regeringskansliet och bland personer utanför Regeringskansliet; majoriteten ska hämtas utanför Regerings-

Prot. 2003/04:36
26 november

*Uppföljning av
den nationella
handlingsplanen för
handikappolitiken*

*Allmänna arvsfonden
och Arvsfonds-
delegationens
organisation m.m.*

kansliet. Man säger också att de här ledamöterna ska ha god kunskap om barn, ungdomar eller personer med funktionshinder.

Det ska finnas en samlad strategi för uppföljning och utvärdering av beviljade beslut, och vid större utvärderingar ska vetenskaplig expertis anlitas.

Dessutom föreslås prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten i mål enligt lagen om Allmänna arvsfonden.

När det gäller redovisning och revision har utskottet ändrat något i det regeringsförslag som ligger till grund för betänkandet. Det har utskottet gjort för att undvika vissa tillämpningsproblem. Således förelås nu i betänkandet att Kammarkollegiet årligen ska lämna en redovisning till regeringen av förvaltningen av Allmänna arvsfonden och att Riksrevisionen ska granska redovisningen.

De i betänkandet föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

I betänkandet behandlas också fem motionsyrkanden som avser dels organisationen, dels redovisning och revision, dels hur stöd ur Allmänna arvsfonden beviljas. I betänkandet finns det också tre reservationer.

Detta, fru talman, är alltså i korthet vad betänkandet innehåller.

Anf. 93 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Betänkandet om Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationen höll på att hamna riktigt snett. Men utskottet, som Ingrid Burman nyss redogjorde för, fick upp ögonen för att vissa förändringar måste göras vad gäller lagtexten för att säkerställa revisionen och redovisningen, vilket nu sker. Detta är vi naturligtvis mycket nöjda med.

Moderaterna har i betänkandet lämnat synpunkter på Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens placering. Regeringen föreslår nämligen i sin proposition att Arvsfondsdelegationen ska stärkas genom att denna ska vara en egen nämndmyndighet. Det kan vi ställa upp på. Däremot finner vi det anmärkningsvärt att ha denna nämndorganisation inom Regeringskansliet och att en majoritet av ledamöterna ska bestå av folk från Regeringskansliet, liksom att ordföranden ska hämtas därifrån.

I stället föreslår vi att fördelningen av arvsfondsmedel flyttas från Regeringskansliet. Risken finns nämligen att det blir en för tydlig koppling mellan Arvsfondsdelegationen och regeringen om de sitter så nära varandra. Därmed minskar man förtroendet för Arvsfondsdelegationen, tycker vi.

Vi anser att handläggningen till fullo bör ske utanför Regeringskansliet och uppmanar regeringen att snarast återkomma med ett sådant förslag. Med denna nära koppling mellan regeringen och Arvsfondsdelegationen är nämligen risken uppenbar att de organisationer som får stöd blir alltför beroende av regeringen och att man när det gäller ansökningarna kanske tar hänsyn till regeringens förda politik.

Fru talman! Vad gäller stöd ur Allmänna arvsfonden ska medlen stimulera till verksamhet som, som man säger, innebär utveckling och att nya idéer prövas. Dessutom ska stödet i första hand gå till organisationer som bedriver ideell verksamhet.

Dock finns risken att man från regeringens sida använder delar av arvsfondsmedel för egen räkning, att man initierar nya verksamheter och tankar och tar, som vi ser det, pengar från Arvsfonden för att kanske

stärka sin egen budget och sitt goda rykte. Vi ifrågasätter detta. För att undvika en sådan här negativ reaktion hos befolkningen är det vår uppfattning att staten, regeringen, inte alls borde få ta del av arvsfondsmedlen.

Jag har också tittat närmare på vilka medel som regeringen tar ur Arvsfonden. För förra året handlade det om drygt 50 miljoner kronor. När jag studerar detta ser jag att det handlar om barn, ungdomar och funktionshindrade. Men fortfarande tycker jag att det är anmärkningsvärt att regeringen tar medel från Arvsfondens pengar – pengar som man fått genom arv för att starta och driva verksamheter och som egentligen skulle gå till ideella organisationer.

Jag och Moderaterna tycker alltså inte att detta är riktigt. Arvsfonden är till just för ideella organisationer. Regeringen har pengar att ta från andra budgetposter. Vi anser således att det här tränger ut de ideella organisationernas behov.

Fru talman! Jag nöjer mig med detta och avslutar med att yrka bifall till reservation 1 men står självklart bakom också den andra reservationen som vi har i detta betänkande.

Anf. 94 ULRİK LINDGREN (kd):

Fru talman! Jag yrkar bifall till Kristdemokraternas reservation, som innebär att Arvsfondsdelegationens anknytning till Regeringskansliet upphör och att Kammarkollegiet bör vara värmyndighet för Arvsfondsdelegationen.

Allmänna arvsfonden fördelade 261 miljoner kronor år 2002 och har därmed en inte obetydlig roll som stödgivare till goda ändamål. Allmänna arvsfondens pengar kommer från arv som inte kunnat fördelas på annat sätt. Enligt lag har därmed helt riktigt bestämts att medlen ska gå tillbaka till folket till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Det är vidare stadgat att fonden inte får ge pengar till ändamål som regelmässigt ska tillgodoses genom anslag av allmänna medel.

Kristdemokraterna anser att det riktigaste, med tanke på var pengarna kommer ifrån och med tanke på vart pengarna ska, är att helt eliminera risken för en politisering av vart pengarna ska gå och därmed helt flytta ut den beslutande Arvsfondsdelegationen från Regeringskansliet och ge Arvsfondsdelegationen ett helt beslutsmandat. Bara misstanken att utdelningen av medel från fonden på något sätt är politiserad eller att medel används för att fylla allt större luckor i det ordinarie offentliga åtagandet borde få även sittande regering att frivilligt skilja sig från hanteringen.

Propositionen andas tydligt att regeringen egentligen förstår det principiellt oriktiga och föreslår därför vissa förändringar som

- att Arvsfondsdelegationen ges rätt att besluta om stöd ut Allmänna arvsfonden utan övre beloppsgräns mot att tidigare endast beslutat om stöd mindre än 300 000 kr,
- att den handläggande personalen samlas i ett särskilt kansli inom Regeringskansliet,
- att Arvsfondsdelegationens ledamöter kan anlitas även utanför Regeringskansliet.

Men likväl landar utskottet i att Arvsfondsdelegationen ska fortsätta att vara en myndighet underställd regeringen, med motivet att delegationen därmed kan dra nytta av effektiva beredningsprocesser och omvärldskontakter. Med ett sådant motiv dröjer naturligtvis misstanken kvar om att Allmänna arvsfondens medel blir en del i en politisk beslutsprocess i stället för en ren ärendehantering.

Effektivitet och omvärldsorientering kan naturligtvis uppnås även utanför Regeringskansliet. Det är inte så att regeringen har monopol på något sådant.

Kristdemokraterna föreslår att Kammarkollegiet kan vara en sådan lämplig värmyndighet utanför regeringen. Utskottet för i sitt ställningstagande inget som helst resonemang om principfrågan, det vill säga om det principiellt olämpliga i att ärendehanteringens riskerar politisering. Men det kanske vi får höra i dag av Kristina Zakrisson från Socialdemokraterna som är nästa talare.

Anf. 95 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Som sagts tidigare tycker majoriteten i socialutskottet att de förslag till förändringar som regeringen har lagt är bra. De innebär att de medel som Allmänna arvsfonden kan fördela även fortsättningsvis kommer att kunna fördelas på ett bra och ändamålsenligt sätt.

Tanken är att de här pengarna – och jag tror att alla vill och menar det – som har kommit från människor som det inte finns naturliga arvtagare till ska komma barn, ungdomar och funktionshindrade till del. Då tycker jag att det är väldigt bra att organisationen gör att en stor del av pengarna inte går till administration. Det händer tyvärr alltför ofta att just pengar som är menade för ideell verksamhet kostar så mycket att administrera att pengarna inte fullt kommer dem till del som de borde. Jag ser att det finns klara fördelar med att Arvsfondsdelegationen ligger inom Regeringskansliet. Ulrik Lindgren raljerar nästan om att det finns kunskaper utanför, och det finns det säkert. Men det finns sidor i det här. Dels finns det för Arvsfondsdelegationen möjlighet att få del av den kunskap som finns inom Regeringskansliet, dels får Regeringskansliet del av den kunskap som Arvsfondsdelegationen tar till sig. När man ska bedöma ansökningarna måste man ta in kunskap för att se om det är nytt, utvecklande och främjande för framtiden, om det är en bra verksamhet som inte drivits förut och om det är framåtsyftande. På det viset sprider man också kunskap i Regeringskansliet.

Det här visar sig vara väldigt kostnadseffektivt. Skulle det vara en egen myndighet som ligger helt fristående skulle kostnaderna vara helt annorlunda.

Sedan tycker jag att det är lite tråkigt att man alltid ska misstänka att pengar används på fel sätt. Det har inte varit några stora klagomål. Man menar att organisationerna ska vara rädda för att de blir beroende av regeringspartiet. Organisationerna har själva sagt att det här är bra. De har i remissvaren också sagt att de vill ha det på det här sättet. Möjligen sade Cristina Husmark Pehrsson fel. Det är alltså inte så att majoriteten i Arvsfondsdelegationen arbetar i Regeringskansliet. Det är en förändring. En del andra förändringar har gjorts, till exempel att delegationen nu ska ta beslut om alla ansökningar, även ansökningar om över 300 000 kr. I dag är det regeringen som beslutar om ansökningar om över 300 000 kr.

Utredningen föreslog att man skulle ta beslut om ansökningar om upp till 1 miljon, men regeringen föreslog att man ska ta alla besluten.

Jag tycker att de förslag som har lämnats tydliggör och stärker Arvsfondsdelegationens roll. De som ansöker om medel från delegationen, organisationer som har mycket kontakter, har tyckt att det här är bra och också tyckt att förändringen är bra.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till propositionen, med den ändring som Ingrid Burman redan har redogjort för, och avslag på motionerna.

Prot. 2003/04:36
26 november

*Allmänna arvsfonden
och Arvsfonds-
delegationens
organisation m.m.*

Anf. 96 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag begärde egentligen replik för att be om ursäkt för min felsägning. Det var ett "inte" som kom bort. Jag är klart medveten om att majoriteten ska hämtas utanför Regeringskansliet. Men fortfarande är vi kritiska till att ordföranden hämtas inom Regeringskansliet och att delegationen finner sig så nära regeringen. Jag ser den här kopplingen. När det gäller de 55 miljoner kronor som regeringen fördelar finns det ändå en stor risk att regeringen använder en del av de här medlen som en del av sin budget.

Anf. 97 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik:

Fru talman! Vi kanske kan ha den inställningen från och med nu att se vad det här leder till. Det är trots allt förändringar. Jag är kanske inte lika misstänksam som Cristina Husmark Pehrsson. Jag tror att det här blir ännu bättre än vad det har varit.

Anf. 98 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Då följer vi det här med intresse från båda håll.

Anf. 99 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har samarbetat med regeringen om propositionen och ställer sig också bakom utskottsbetänkandet, så jag vill redan nu yrka bifall till förslaget i socialutskottets betänkande SoU3.

Vi anser att det är bra att riksdagen nu tar ett beslut om Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens organisation. Det är positivt att lagen ändras så att rollerna renodlas och att Arvsfondsdelegationens ställning som egen myndighet stärks. Vänsterpartiet anser också att utskottets ändring, att Kammarkollegiet varje år till regeringen ska lämna en redovisning över förvaltningen av Allmänna arvsfonden, är ett steg i rätt riktning. Utskottet tydliggör möjlighet till revision och därmed insyn, och det är bra.

Det är en liten myndighet vi talar om. Det är viktigt att bibehålla kompetensen inom myndigheten, och därför är det också ett bra förslag att en annan myndighet ska kunna ge visst stöd under en bestämd tidsperiod om särskilda skäl finns.

Fru talman! Allmänna arvsfonden inrättades för 75 år sedan. Det är många projekt som genomförts under årens lopp med hjälp av pengarna. Fondens medel ska enligt lagen delas ut för att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och funktionshindrade. Ca 150–200 miljoner kronor per år delas ut till olika projekt. Det är viktigt

att redovisa hur medlen har använts, och inte bara det, utan det är också viktigt att det finns möjlighet att granska redovisningen ordentligt, som nu kommer att ske.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Jämställdhetspolitik

11 § Jämställdhetspolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04:AU2
Jämställdhetspolitik (skr. 2002/03:140)

Anf. 100 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den moderata reservationen nr 1 samt säga att vi för tids vinnande avstår från att yrka bifall till de övriga reservationerna även om vi naturligtvis står bakom dem i sin helhet.

Fru talman! Jämställdhet är i grunden avsaknad av diskriminering, ingenting mer och ingenting mindre. I ett samhälle där vi betraktar varandra som individer med respekt för olikheter med uppfattningen att var och en ska värderas utifrån sina erfarenheter och sina egenskaper kommer också människor att uppträda med respekt mot varandra.

Därför är det en självklar utgångspunkt för en god jämställdhetspolitik att varje människa har ett lika värde och att man därför ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Individens frihet är det som formar min syn på jämställdheten som moderat. När män och kvinnor får mer av denna frihet får de också resurser och en styrka att bryta könsstereotyperna mönster.

Med denna utgångspunkt är det därför naturligt att vi gör en klar skiljelinje mellan oss och andra partier i denna kammare. Det är en linje mellan oss som nämner politikens uppgifter med namn som flexibilitet, individualism och tron på medborgarnas fria val och dem som säger att politiken just ska styra och ställa i syfte att dirigera fram ett mer politiskt samhälle.

Därför finns det anledning till oro i fråga om statens och vår nuvarande regerings ambitioner att likrikta. Häromdagen framförde exempelvis statsrådet Lena Hallengren åsikten här i kammaren att varje kommun i landet borde ha en genuspedagog. Det skulle enligt henne ge förutsättningar att via förskolan skapa jämställdhet.

Helt bortsett från allt som kan sägas om det kommunala självstyrets roll och kommunernas rätt att själva besluta om de frågor som de har på sitt bord finns det också anledning att kommentera saken ur jämställdhetssynvinkel. Det gäller särskilt Lena Hallengrens övertro på exempel som daghemmet Tittmyran, som hon och andra företrädare för regeringen ständigt återkommer till som ett exempel på så kallad genuspedagogik.

Att påbjuda att metoderna från Tittmyran ska genomföras i hela landet är i vårt tycke farligt. Det finns först och främst ingen mer omfattande vetenskap som stöder Tittmyrans verksamhet. Inte heller finns det

ordentliga internationella jämförelser, vilket annars är ett rätt grundläggande när vi diskuterar pedagogiska förändringar i Sverige.

En annan aspekt som är av mer principiell karaktär är om det är statens uppgift att med pekpinna dirigera fram utvecklingen. Kommer inte kravet på att ha särskilt anställda med dessa kunskaper att ge samma utveckling som när det gäller de statliga ombudsmännen? Efter genuspedagogen kommer kanske mångfaldspedagogen, HBT-pedagogen eller någon annan pedagog som ska representera just de frågor som regeringen tycker är viktiga just vid det tillfället.

Denna fråga är relevant att ställa eftersom särslagstiftningar tycks vara Socialdemokraternas och regeringens stödpartiers recept på rätt mycket i vårt samhälle. Regeringen brukar för övrigt vara ganska så snabb att klappa sig på axeln i frågan om jämställdhet. Det får ibland konsekvenser som är lite märkliga.

Regeringens skrivelse om jämställdhetsinsatserna, med det talande namnet *Jämt och ständigt*, är ett bra exempel. Trots att handlingsplanen – för det ska ju avses vara en handlingsplan – kan anses vara ambitiös vid första ögonkastet kommer den i dagsläget på många områden att vara verkningslös. Skrivelsen är helt enkelt rätt ointressant.

Ofta är det oklart vilka åtgärder som regeringen tänker vidta. I de fall en åtgärd föreslås är tidsplan och metoder inte beskrivna i skrivelsen. Man vill ”uppmärksamma”, man ”överväger”, man ”följer noga” och man kommer att ”vara aktiv”. Särskilt det sista är på gränsen till skrattretande om det inte vore för allvaret i frågan.

Samtidigt är även regeringens tidigare försök att ändra maktstrukturerna missriktade. Lösningen är inte, som vi har sett prov på tidigare, en ännu starkare offentlig sektor och särslagstiftning för kvinnor. Att ensidigt inrikta arbetsmarknadspolitiken på lagstiftning riskerar tvärtom att förstärka problemet.

Att kollektivt peka ut kvinnor som en svag grupp gynnar inte debatten. Tvärtom riskerar alla dessa särregleringar att cementera problemet och permanenta en dålig kvinnosyn hos de människor som tyvärr redan har den i vårt land. Lagen är nämligen aldrig starkare än den tilltro som medborgarna har till den. För jämställdhetslagen är detta tydligare än på många andra ställen.

Anf. 101 TINA ACKETOFT (fp):

Fru talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom alla Folkpartiets reservationer. Men eftersom jag bör välja yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 4.

Jag vet inte hur det är med er, men jag börjar redan känna att vi som deltar i denna debatt i kammaren kan alla argumenten. De flesta av oss är rörande överens om att kvinnors som mäns förutsättningar till utveckling och ett gott och rikt liv inte är desamma eftersom vi lever i ett samhälle som fortfarande upprätthåller gamla strukturer.

Kvinnor har inte samma makt över sina liv som män har. De är ofta dessutom en utsatt grupp. Varenda dag ser vi bevis för det. Regeringen framhåller ofta att vi är bäst på jämställdhet. Vi lever i den bästa av alla världar. Men vad säger det egentligen? Om nivån hos dem man jämför sig med är usel betyder det bara att vi är bäst av de usla, inte att Sverige är bra på jämställdhet.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Vi kvinnor som finns här i denna sal är onekligen bland de lyckligt lottade. Vi har hela lönen. Vi har inte de 71–90 % av lönekakan som är normalt för kvinnor. Hur vi än rensar för olikheter kvarstår samma oför- glömliga och oförklarliga lönegap. År 1995 var faktiskt ett *all-time high*. Då hade vi bara 15 % löneskillnad. I dag har vi 17 %. Vi går alltså sakta bakåt.

Vi kvinnor som sitter här har förmodligen mer än hälften av förmö- genheten. Då menar jag inte att vi har hälften av familjeförmögenheten, utan vi har hälften av den andel som borde vara vår. Så ser normalbilden ut för svenska kvinnor. Svenska kvinnor äger hälften av sin rättmätiga del av förmögenheten. Det ger ofrihet, osäkerhet, låg status och liten makt.

Vi måste våga börja tala om den ojämställda fördelningen av kapital. Kapital är inget fult ord. Det är vad du gör med kapitalet eller inte gör med kapitalet som kan bli fult. Egentligen är kapitalet och förmögenhet- en väl så viktiga som att vi ska ha 100 % av lönen.

Vi tillhör de 10 % av den arbetande befolkningen som arbetar inom ett icke-segregerat yrke. Vi är så vana vid att ha både manliga och kvinn- liga kolleger att det är naturligt för oss. Men så ser det faktiskt inte ut.

90 % arbetar inom områden där det är en tydlig kvinnlig eller manlig dominans. Det gäller sjukvården, omsorgen, skolan, basindustri, trans- port och byggindustrin. Ni kan dem alla. Det är typiskt kvinnogöra och typiskt mansköra, med allt som där följer.

Om vi är lyckligt lottade har vi kvinnor som sitter här förmodligen män som axlar hemarbetet eller så kanske vi har råd att köpa hjälp för avlastning. Men vi vet också att det inte är så för majoriteten.

Huvudansvaret för arbetet i hemmet tas fortfarande av kvinnor. Det arbetet görs efter normal betald arbetstid. Köp av avlastning till hemmet är inte att tänka på med den skrala hushållsekonomi som de flesta har.

Vi kvinnor som sitter här är inte heller mer eller längre sjukskrivna än män. Utanför portarna har kvinnors psykiska ohälsa ökat lavinartat med långa sjukskrivningar som följd. Det är inte för att kvinnor psykiskt skulle vara mindre lämpade att tackla det moderna samhällets stress. Däremot visar forskningen tydligt att orsaken har att göra med makt- strukturer. Kvinnor och män på samma maktnivå inom företag känner inte av stressen på ett olik sätt. Makten är alltså mer avgörande än könet. Vi vet var makten brukar hamna.

De källor till stress som man ser tydligast finns inom de grupper där det är mycket omorganisationer och nedskärningar. Men konflikten mel- lan arbete, hem och fritid märks bara bland kvinnor, och då oftast kvinn- liga chefer. Sedan kan vi dra vilka slutsatser vi vill av detta.

Så kan upprepningen fortsätta i all evighet. Vi kan detta redan. Kvin- nor arbetar inom statliga och kommunala monopol. Kvinnor startar knappt hälften så många företag som män. Kvinnor tar ut 85 % av föräld- raledigheten. Kvinnors förmögenhet är knappt hälften av mäns. Vi ska inte ens börja tala om sexualbrott eller våld, för då räcker dagen inte till. Vi kan det, och vi vet det. Ändå händer så förtvivlat lite.

Jag har blivit beskylld för att vara otålig, raljant, argstint och till och med lättsinnig när det gäller jämställdhet. Visst är jag otålig. Regeringens proposition *Jämt och ständigt* visar att regeringen inte har några konkreta förslag till hur löneskillnaderna mellan könen ska bekämpas.

Man pekar på utredningar som pågår, ska påbörjas eller där man eventuellt ska utreda om det ska utredas. Då är det i sakens natur lätt att bli raljant.

Med Gudrun Schymans ord från den förra debatten om att hon är villig att ta till alla medel för att åstadkomma jämställdhet, notiser i medierna om fackliga sponsorpengar till kampanjer och feministparti och som kronan på verket 25 utlånade miljoner skattekröner från före detta jämställdhetsministern till en enskild riksdagsledamot så tycker jag att det är tillåtet att bli arg. Alldeles oavsett vad man kan tycka om sättet som pengarna äskades och utlovades på – svägerskepolitik om jag någonsin har hört talas om det – är detta väl ändå inte det bästa sättet att arbeta brett för jämställdhet på. Är det här att förvalta våra skattepengar väl? Uppenbarligen delade tack och lov vår nuvarande jämställdhetsminister mina åsikter, eftersom pengarna stoppades. Men det skulle vara mycket intressant att höra vad hon tycker om saken som sådan.

Det finns alltså pengar för jämställdhetsarbetet, och jag ser fram emot att få höra vilka planer regeringen har för att äntligen få fart på det arbete som kan leda till konkret jämställdhet och inte bara den vackra pappersversionen som vi vet finns på de flesta kontor.

I stället för prat om talibaner och kvoterings hoppas jag att vi kan få se mer av möjligheter för kvinnor att starta eget på sina egna villkor. Jag hoppas att man öppnar för konkurrens inom kommuner och landsting, att vi får en mer flexibel arbetstidslagstiftning och att man stimulerar pappor att ta en större del av föräldraledigheten och hemarbetet.

Kvinnor ska inte behandlas annorlunda än män av rättsväsendet när det gäller rätten till våra egna kroppar.

Kanske kan regeringen äntligen våga vara så djärv att den inser att en sänkt skatt på hushållsnära tjänster skulle innebära mer frihet för familjer och dessutom mer pengar till statskassan. Vi vet ju alla att arbetet utförs i dag, det är bara det att det går omvägen förbi statskassan.

Vi behöver en komplett åtgärdsplan för alla system som låser in oss i könsroller och som sträcker sig via barnkammaren till köket, skolan, arbetsplatsen och fritiden. Vi måste förändra synen på kvinnor som andra klassens medborgare, för det är vi ofta – vare sig vi vill erkänna det eller ej. Om några socialdemokratiska kor får offras på vägen så måste väl ändå jämställdheten vara värd det.

Fru talman! Jag må vara otålig, raljant och argsint. Men lättsinnigt kan ingen socialliberal ta på situationen som den ser ut nu.

Anf. 102 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Min fråga går till Tina Acketoft och Folkpartiet. Ni har lämnat in en reservation i arbetsmarknadsutskottet till förmån för att jämställdhetsmärka varor i enlighet med den politik som tidigare har drivits framför allt från statsrådet Margareta Winberg. Detta är naturligtvis ganska anmärkningsvärt för att komma från ett parti som åtminstone kallar sig för liberalt.

Många organisationer, till exempel Svensk Handel, har avfärdat förslaget. Det har gått så långt att regeringen till och med har tvingats upplösa den referensgrupp med representanter för företagare och näringslivsorganisationer som har funnits på grund av deras skarpa kritik mot den bristfälliga utredningen.

Folkpartiet brukar vara ett parti som tror på marknaden. I ett flertal av de andra reservationerna i arbetsmarknadsutskottet så hävdar man i alla fall det. Varför åker plötsligt skygglapparna fram när det gäller jämställdhetsmärkningen? Märker inte Folkpartiet hur argumentationen brister i det här fallet? En frivillig jämställdhetsmärkning hade varit någonting att satsa på – *fine*. Men att tvinga företagen – för det är faktiskt det som utredningen antyder att man vill göra – med en lag vore fullständigt felaktigt.

Folkpartiet hävdar att det i övrigt behövs färre regler för småföretagarna och för företagarna rent allmänt i Sverige. Min fråga är: Är ni då inte med på vagnen när det gäller att minska företagens totala regelbörda?

Anf. 103 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Detta var en väntad fråga eftersom det var precis samma fråga som vi fick förra året. Tobias Billström hittar tydligen inget annat att hänga upp sig på än jämställdhetsmärkningen.

Jag ska lugna dig. Det är inte så att vi bara kallar oss för liberala, utan vi *är* liberala. Folkpartiet är ett liberalt parti – om Tobias inte visste om det så vet han det nu i alla fall – till skillnad från andra som helt plötsligt har tagit epitetet liberala.

Som jag sade så är de flesta av oss i denna kammare ganska överens om att vi har ett ojämnt samhälle. Det finns ett parti som ofta avviker. Där vägrar man att se strukturer och man vägrar att se att det ibland kan behövas lagstiftning, till exempel för en öronmärkt pappamånad. Det är inte heller populärt bland vissa partier.

Jämställdhetsmärkningen kan hjälpa oss en bit på vägen. Det gäller kanske mer köparen som sådan är någonting annat. Det gäller för köparen att få upp ögonen för de strukturer som råder. På det här sättet kan man hjälpa folk att välja och ta ställning.

Anf. 104 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Bra argument tål att upprepas och droppen urholkar stenen, är det sagt. Moderaterna, mitt parti, tror inte att det går att jämställdhetsmärka ett företag på samma sätt som man kan mäta ett utsläpp eller energiåtgång och därmed miljömärka. Det är visserligen mätbart hur många av varje kön som är anställda på en arbetsplats, Tina, men siffrorna säger ingenting om attityden på arbetsplatsen.

I den utredning som genomförts sägs att ett företag är mansdominerat eller kvinnodominerat om det ena könet utgör mer än hälften av företagets personal. Logiskt sett är då företag med exakt jämn könsfördelning idealet. Men vad händer om någon blir sjuk eller byter jobb, Tina? Blir företaget då direkt dominerat av ett annat kön och mister jämställdhetsmärkningen? Eller vad ska bli resultatet av de tankar som ni har fört fram i utredningen? Och hur blir det för ensamföretagen? Var hamnar de på skalan? Hur ska de få tillgång till märkningen? Det har ni inte sagt någonting om i er reservation i arbetsmarknadsutskottet.

Vår uppfattning från moderat sida är fullständigt klar. Detta är ren siffermagi, där talen är viktigare än effekten. Det är mycket beklagligt att Folkpartiet ställer upp på den här felaktiga politiken.

Anf. 105 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Enligt Tobias sätt att se det är det naturligtvis beklagligt.

Jag skulle vilja påpeka att miljömärkning också är en godtycklig märkning. Det kan man enbart använda utifrån de parametrar som vi gemensamt kom överens om var dem som vi kan och ska mäta. Det är därifrån vi kan ta ställning, och det är precis så man kan göra med jämställdhetsmärkning. Vi sätter parametrarna och vi bestämmer vilka utgångsvärden vi ska ha.

När det gäller enmansföretag så kan man ju säga att vi har transsexuella, så vi kan nog se till att vi får en jämställdhetsmärkning för dem också. Men detta är ju bara ett sätt att försöka göra en kvasidebatt av någonting som inte existerar.

Om man vill att vi ska ha ett jämställdhetsmärkningssystem så är det klart att vi kan sätta upp parametrar som är mätbara. Det är klart att vi kan få de sätten att fungera också. Jag säger inte att det förslag som föreligger är perfekt. Det behöver definitivt utforskas. Men tanken är riktig.

Anf. 106 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag står bakom alla våra reservationer, men väljer för tids vinnande att yrka bifall endast till reservation 14.

Jämställdhet är ett vitt begrepp, som omfattar många politikområden. Jämställdhetsfrågorna debatteras här, i arbetsmarknadsutskottet, men borde förstås om de "mainstreamades" debatteras i alla utskott. Jämställdhet ska ju som bekant genomsyra alla politikområden. Kanske kan det bli verklighet i nästa års budgetarbete, det vill säga att alla utskott granskar sina budgetförslag i ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsfrågan har också ett internationellt perspektiv när det gäller kvinnors utsatta situation i krig med exempelvis systematiska våldtäkter och kvinnor som utsätts för *trafficking* och hedersrelaterat våld. Våld mot kvinnor inom och utanför Sverige är ett problem som vi tillsammans måste bekämpa i det internationella samfundet.

Fru talman! Vi kristdemokrater har i år skrivit en jämställdhetsmotion med 32 yrkanden som kan förbättra jämställdheten mellan kvinnor och män. Tyvärr avslår s, v och mp våra förslag – till exempel vårt förslag om att skärpa jämställdhetslagen så att den blir ett användbart skydd för kvinnor och män som blir diskriminerade på något sätt under föräldradigheten. Vi vet ju att många, framför allt tjejer, har mist jobbet när de har varit barnlediga. Vi Kristdemokraterna tycker att man nu på allvar måste ta itu med sådan diskriminering. Det bör ske genom att i jämställdhetslagen 5 § skriva in någonting om sanktionsmöjligheter för de arbetsgivare som inte följer lagen. Det skulle vara intressant att få ett svar i dag från jämställdhetsministern om det förslaget.

Kvinnor är de som upprätthåller många av de funktioner vi räknar in som allra viktigast i välfärden, nämligen när det gäller att ta hand om våra barn och äldre. De gör det obetalt i hemmen eller som lågavlönade i den offentliga verksamheten runtom i vi våra kommuner. Den socialdemokratiska politiken har gått ut på att kvinnor ska delta fullt ut i arbetskraften – inte av jämställdhetsskäl i första hand utan därför att de har behövts i arbetskraftsutbudet. Maxtaxan sades till exempel rakt ut syfta till att få ut fler kvinnor på arbetsmarknaden.

Kvinnor slits i dag mellan arbete och familj. Kvinnor vill yrkesarbeta, men de vill också ha ett rikt liv utanför arbetet. Ohälsotalen ökar och är ett mått på ojämställdhet eftersom två tredjedelar av de sjukskrivna är kvinnor. Kvinnor får inte ihop arbetsliv och familjeliv med någon egen tid. Tiden på dygnet räcker inte till för att kvinnor ska hinna med. Naturligtvis bör män ta mer ansvar för hem och familj, men det räcker inte. Vi måste skapa ett mer hållbart arbets- och familjeliv för både kvinnor och män eftersom båda oftast arbetar.

I det socialdemokratiska Sverige ska kvinnor och män inte heller köpa det vi kallar hushållstjänster. För mig är det märkligt att man subventionerat exempelvis snickare i hemmet men inte kan tänka sig att subventionera någon som städar i hemmet. Båda sakerna behöver göras oavsett om det är en man eller en kvinna som utför dem. Det som många kvinnor drar nitlotten om, nämligen hemarbetet, ska man absolut inte subventionera. Återigen är det mannen och hans arbete som är normen för vad som ska subventioneras. Hellre ser man polska kvinnor svartjobba i hemmen utan att på något sätt få del av det sociala trygghetssystemet. För mig är det ingenting annat än dubbelmoral.

Fru talman! I stället måste vi uppvärdera det arbete som traditionellt utförs av kvinnor och avlöna det, precis som skrivs i betänkandet. Kvinnolönerna är fortfarande under all kritik.

I går kväll kunde vi på TV i Uppdrag granskning höra hur låglönesatsningen som skulle bli resultatet av Kommunals strejk i våras endast hade gett resultat för ett hundratal personer. Man antydde också att det var LO och regeringen som gav order till Kommunal att avsluta den behjärtansvärda strejken. Socialdemokrater och fack hade en pakt om att hålla tillbaka lönerna. Så har det kanske sett ut. Är det därför kvinnolönerna är så låga i dag? Hur ska det här förändras? Jag har en fråga till jämställdhetsministern: Hur ska ni få upp de låga kvinnolönerna? Ge ett konkret förslag i dag!

Fru talman! Vi tror också att en möjlighet är att öppna för fler aktörer när det gäller vårdtjänster, inte för att dessa i första hand ska generera vinster, utan för att kvinnor ska komma närmare dem som bestämmer om verksamheten och för att öka konkurrensen om kvinnors arbetskraft. I framtiden kommer dessa kvinnor att vara guld värda då det kommer att finnas många äldre att vårda och brist på personal. Med en enda "ägare" av dessa kvinnor, nämligen kommunerna eller det offentliga, allierar sig fack och makten, och då kommer lönerna att hållas i schack av Socialdemokraterna. Var så säker – löneskillnaderna kommer att bestå.

Fru talman! Jämställdhet handlar om strukturer, brukar man säga, och det håller vi med om. Men den socialistiska maktstrukturen verkar inte att ha lyckats med att frigöra kvinnorna och ge dem makt och inflytande. Arbetsliv och ägande är sådana områden där kvinnor tydligen inte ska ha makt över sina liv.

Ett område som ofta diskuteras är hur vi ska få männen att vilja stanna hemma och dela på föräldraledigheten. Själv är jag i dag här som ersättare för riksdagsledamot Stefan Attefall som är föräldraledig, men många män tar tyvärr inte chansen att vara föräldralediga. Vi kristdemokrater har i årets budget lagt ett förslag om att höja taken i föräldraförsäkringen till elva basbelopp så att männen åtminstone inte kan säga att de

förlorar på att stanna hemma med sina barn. Med det förslaget når vi ungefär 90 % av alla män.

Det är synd att majoritetspartierna väljer att avslå det här förslaget. Vi anser att det är ett sätt att använda morot i stället för piska, det vill säga kvotering. Kanske kan ministern här i dag ge ett svar på varför man tidigare har lovat att höja taken i föräldraförsäkringen men nu avslår vårt förslag i årets budgetbehandling.

Fru talman! På arbetsplatserna är det fortfarande många som inte följer den jämställdhetslag som vi har. Många struntar i att ta fram jämställdhetsplaner, och man gör inte lönekartläggningar, som lagen kräver.

Regeringen har ju också mycket kvar att göra i det arbete som berör de egna departementen och de statliga bolagen. Det är bra att man tar initiativ för att göra någonting åt det. FN har nämligen riktat kritik mot Sverige för att det finns så få kvinnor på höga poster såväl inom offentlig som privat sektor.

På JämO:s hemsida kan man läsa om ett EU-projekt, Women to the Top, där syftet är att få fler kvinnliga toppchefer i näringsliv och offentlig förvaltning. Projektet genomförs tillsammans med Danmark, Estland och Grekland. Man ska arbeta med kunskapsspridning och göra en checklista för könsneutral rekrytering. Jag hoppas att regeringen noga följer det här projektet. Det mest eftersträfvansvärda är naturligtvis att vi slipper kvotera in kvinnor i styrelser, eftersom kvinnor har god kompetens. Det gäller bara att upptäcka den.

Anf. 107 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Jag fick påpekat för mig att jag yrkade bifall till reservation 2 och 4. Det ska vara 2 och 5, så får vi det i protokollet också.

Jag vet inte om jag är den enda av oss här som har blivit ganska flitigt uppvaktad de senaste månaderna av kristdemokrater, eller gräsrötter som de ofta kallas. Av en händelse kommer de väldigt ofta från Kronobergs och Jönköpings län. De har pläderat väldigt starkt för ett vårdnadsbidrag. Man ska kunna stanna hemma och ta hand om sina barn och få en del av den kaka som det skulle ha kostat att ha dem i den ”vanliga, normala” omsorgen.

Jag vill ställa en väldigt enkel och rak fråga: Ser inte Kristdemokraterna en risk med detta? Ni säger att ni också ser en risk med de strukturer vi har i samhället där kvinnan är underordnad. Kan ni inte på något sätt se att ni, genom detta vårdnadsbidrag, också skulle hjälpa till att förstärka de här strukturerna som ni säger att ni vill motarbeta?

Anf. 108 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vårdnadsbidraget är ett förslag som flera partiet faktiskt gick med på under den borgerliga regeringsperioden 1991–1994, däribland Folkpartiet. Det vi gjorde då för att få någon form av motivation också för männen att stanna hemma var att vi samtidigt föreslog pappamånaden. Jag tror att det kan finnas risker med vårdnadsbidraget. Jag tror att man bör vara uppmärksam på dem. Samtidigt kan vi inte säga att vi ska uppvärdera kvinnors arbete om vi säger att det är något farligt och dåligt med att vara hemarbetande. Någonstans finns det en dubbelhet i den argumenteringen. Men visst är det kanske oftast kvinnorna som kommer att välja detta. Därför måste vi ha det som en abrovink.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Samtidigt måste jag säga att väldigt många kommuner nu har folkomröstat om just vårdnadsbidraget, och väldigt många vill ha det. Ni som är liberaler vill att människor ska ta mer initiativ och att människor ska få delta och ha inflytande över sin vardag. Om många nu vill ha vårdnadsbidraget, ska vi då säga nej till det? Jag tror att många inser att situationen i familjerna är ohållbar. Man orkar inte med den stress man har i dag. Därför tycker man att vårdnadsbidraget är den enda lösningen.

Anf. 109 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Jag tillhör dem som tror att som man frågar får man svar. De folkomröstningar som har varit i kommuner har just ställt frågan: Anser ni att ert hemförhållande är lösligt? Nej, det gör man inte. Man behöver hjälp.

Det var väldigt skönt att höra att Kristdemokraterna också inser riskerna bakom vårdnadsbidraget. Det kanske är strukturerna i samhället som man först behöver förändra. Sedan kan man börja diskutera om det finns möjligheter att stanna kvar i hemmet. Och då är kanske chansen också större att männen inser att detta är en rättighet som även kan gälla dem och att familjen kanske har den möjligheten. Det var skönt att höra att Kristdemokraterna också inser problemet med att vårdnadsbidraget kan ytterligare förstärka de strukturer som vi på alla andra sätt vill motarbeta genom vår jämställdhetspolitik.

Anf. 110 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Att folk ändå röstar för vårdnadsbidrag är ett tecken på att människor inte känner sig tillfreds med hur situationen ser ut i dag. Det tror jag att vi kan vara överens om. Därför tror jag att vi behöver sätta in flera olika åtgärder. Vi har ju blivit överens om ett annat alternativ än vårdnadsbidraget i den borgerliga gruppen, och det är barnomsorgskontot. Jag vet inte om det heller är den totala lösningen. Vi måste kanske hitta flera olika alternativ för olika människor. Risken är att vi här låser in oss för att det måste vara ett system. Jag skulle gärna vilja se flera system där människor har en valfrihet. Om vi hade ett vårdnadsbidrag där man fick 30 000 kr månaden om man var hemma, vilka skulle då välja det? Då har vi helt plötsligt uppvärderat det arbetet, och det är inte lika fult. Det handlar om hur vi värdesätter detta och vilken peng vi lägger på den här insatsen.

Anf. 111 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Det här betänkandet domineras ju av skrivelsen *Jämnt och ständigt*. Vänsterpartiet står bakom den, och vi har också deltagit i arbetet med att få fram delar av den här skrivelsen. Vi tycker att det här är ett viktigt dokument. Det visar på bredden i arbetet med jämställdhet och hur de här frågorna kommer in i en rad olika politikområden. Den siktar också framåt och innehåller konkreta handlingsplaner för mandatperioden, både för de olika politikområdena och för jämställdhetspolitiken i sig och hur det politikområdet ska kunna föras fram vidare och utvecklas. Det finns många viktiga punkter som man kan peka ut, och det är inte så lätt att välja, men vi har ändå valt att lyfta några punkter.

En punkt som vi tycker är lite intressant och lite nytänkande är punkten om det sexualiserade offentliga rummet. Där har vi stora förhopp-

ningar, och vi hoppas på en bred ansats i det arbete regeringen ska göra. Som feminister försöker vi synliggöra kön för att avslöja att det finns orättvisor och att det finns brister i jämställdhet, men det vi ser i det offentliga rummet är det motsatta, nämligen att man sexualiserar kön. Det handlar om rent fysiska uttryck som reklambilder och pornografi men också om mera subtila yttringar där vi kvinnor får lära oss att vi måste vara försiktiga när vi är ute i motionsspåret och att vi inte ska gå ensamma på platser som inte är ordentligt upplysta. Via domar i våldtäktsmål får vi lära oss att vi inte ska klä oss för utmanande och så vidare. Det blir alltmer sällan som vi kvinnor får vistas i miljöer där vi får vara mäniska i första hand eller där vi är den där motionären i springspåret. Ofta, ofta ses och betraktas vi som ett kön och ett objekt för sexualitet.

Den här sexualiseringen, som egentligen inte handlar om sexualitet i den bemärkelsen utan om just objekt för sexualitet, är ett uttryck för och en spegling av den könsmaktsordning vi har. Det är inte så att reklamen skapar den, utan reklamen är en bild av hur det ser ut i samhället. Det här är viktigt att komma ihåg när vi ska hitta verktyg för hur vi ska komma till rätta med det här. Som sagt tycker vi att regeringen här har hittat ett mycket viktigt område att jobba vidare med, och vi hoppas på den breda ansats som vi har utvecklat i en av våra reservationer som jag yrkar bifall till, reservation nr 13.

En annan punkt som kanske är lite mer praktisk och handfast är den som handlar om lönerna. Där drev vi i valrörelsen kravet på en nationell handlingsplan. Nu finns den med i regeringens handlingsplan. Den här tanken har också infiltrerat andra partier, och även i en borgerlig gemensam reservation skriver man att regeringen bör återkomma med en långsiktig plan för hur man uppvärderar kvinnodominerade yrken. Det är glädjande, tycker jag, med en sådan uppslutning. Där har nu arbetsmarknadens parter och de politiska partierna ett konkret projekt att faktiskt samlas kring och ta fram denna handlingsplan, och vi kan sätta en ytterst viktig jämställdhetsfråga på agendan, nämligen lönerna.

Vi vet ju att det är orättvist. Om ett barn föds med manligt kön kan den individen räkna med 8–9 % extra i lönepåslag direkt, bara därför att han råkar vara född till pojke, och det är ju inte särskilt rättvist.

En sådan här handlingsplan bör innehålla olika delar. Det handlar om parterna och lönebildningen. Det handlar om arbetstider, anställningsvillkor, föräldraansvar och så vidare, alltså en rad olika områden som griper in i lönefrågan.

Nu mera tycker jag att det blir alltmer tydligt hur barnafödandet påverkar villkoren för kvinnor respektive män. Kvinnor med barn halkar efter i förhållande till kvinnor som inte har barn, men när män får barn drar de ifrån andra män. Det här är en fråga som på allvar bör komma fram i debatten. Där menar vi att det handlar om att kvinnor och män inte bara ska ha samma rättigheter utan också samma skyldigheter. Utgångspunkten måste vara just ansvar.

Tänk er en broschyr från försäkringskassan som går ut till unga kvinnor: Tio skäl för dig att vara mammaledig. Det första skälet handlar om barnets behov, och sedan följer nio argument som talar om hur mycket du som mamma vinner på att vara hemma med barnet: Det ger dig social kompetens, du får närhet och kärlek och så vidare. Men ingenstans i

punkterna står det något om ansvar – att jag som mamma skulle ha ett ansvar för att vara hemma med barn.

Det låter ju absurt, men det är precis så vi argumenterar gentemot männen, och vi har hört det från talarstolen i dag också. Männen ska inte tvingas, utan de ska lockas. De ska utgå från sina behov och sina intressen, och så ska de komma fram till att de tjänar på att vara hemma. Ja, men om det inte är så då, förutom att man vinner i form av kärlek och närhet som inte kan mätas i pengar – det är vi överens om? Men om man inte vinner på det då, om man förlorar på det ekonomiskt och om det är så att man riskerar att få en svagare anknytning till arbetsmarknaden eftersom arbetsgivaren inte gillar att man är hemma med barn – ska inte männen vara hemma då? Jo, men det ska de väl? Kvinnor får ju det! Det ska män också! Kvinnor och män har samma ansvar, och detta ansvar måste delas.

Det är i den här diskussionen frågan också har väckts om hur vi ska forma föräldraförsäkringen. Där menar vi att målsättningen måste vara att föräldraförsäkringen är en individuell rättighet, precis som andra socialförsäkringar. Det är ingenting som man gör i en handvändning, utan det här måste vi diskutera och fundera över. Det kan ju till exempel inte vara rimligt att staten bestämmer hur länge ett barn ska kunna ammas. Man kanske måste fundera på möjligheten att båda föräldrarna ska kunna vara hemma, särskilt när barnet är litet.

Det finns alltså mycket att fundera på, och det finns säkert fallgropar i det här också, men målet, menar vi, måste vara en individuell föräldraförsäkring.

I Ordfront skriver Petra Ullmanen en mycket intressant artikel just om föräldraförsäkringen som jag rekommenderar alla att läsa. Hon skriver så här också: Mamma har gått ut men pappa har inte kommit hem. Han måste helt enkelt komma hem för att mamma ska orka.

Det tycker jag med enkla ord beskriver precis vad det här handlar om. Han måste också komma hem för att vi ska kunna skapa förutsättningar för ett någotsånär jämställt samhälle. Där, menar jag, har ni män en mycket konkret uppgift i jämställdhetsarbetet: att se till att kvinnor och män tar ett gemensamt ansvar för våra barn.

Anf. 112 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är jättebra att du tar upp det här om den sexuella exploateringen och det mediala rummet – det offentliga rummet tror jag du nämnde här. I Norge har det här arbetet faktiskt redan startat. Den kristdemokratiska jämställdhetsministern Laila Dåvøy har satt i gång ett arbete i april kring de här frågorna som man ju kan följa också, och jag tycker att det är väldigt bra om vi i Norden samarbetar kring de här frågorna.

Du har en reservation, nr 10, om hedersrelaterat våld, och jag tycker att den i princip är bra. Den säger att jämställdhetspolitiken ska omfatta invandrade kvinnor och män i samma utsträckning som svenskfödda kvinnor och män, och jag tycker att det är en självklarhet. Sedan kommer förslaget att hedersrelaterat våld ska bekämpas med jämställdhetspolitik, och då funderar jag lite hur du konkret tänker att det här ska gå till.

Anf. 113 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det var bra att den frågan kom upp. Vi har diskuterat den tidigare med representanter för Kristdemokraterna där vi inte har haft riktigt lika syn på den här problematiken.

I grunden handlar det om vikten av att man ser att det här handlar om ett könsrelaterat våld. Vi vill gärna prata om att det här är kulturrelaterat, och så flyttar vi det från vår egen kultur och betraktar det som någonting främmande i stället för att se att samma mekanism finns även hos oss. Svenska kvinnor mördas av svenska män. Det händer även i detta land.

När man pratar om de problemen vill man inte hantera dem inom jämställdhetens område utan man skjuter bort dem och pratar om dem som speciella problem när det gäller integration. Vi menar att det är en jämställdhetsfråga. Det betyder inte att vi inte ska ha kunskap om olika uttryck för mäns våld mot kvinnor. Den speciella kunskapen måste vi ha. Men vi ska inte exkludera kvinnor. Jämställdhetspolitik ska omfatta alla de olika yttringar som vi ser, som bygger på att kvinnor underordnas män och på den könsmaktordning vi har.

Anf. 114 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag håller med fullständigt. Det är maktfrågor, att män vill ta sig makt över kvinnors rättigheter och deras liv. Men jag har också en annan abrovink. Vänsterpartiet säger ofta att man vill ha död åt familjen. Många av de flickor som kommer har den enda tryggheten och styrkan i familjen.

När ni har beskrivit jämställdhetspolitiken kring hedersrelaterat våld har det handlat om att ta flickorna ur familjen. Min fråga är hur du ser på att man kan stödja hela familjen, från det att de kommer, och där ändra normer och värderingar utifrån det som vi tycker är rätt, hur man behandlar varandra i demokratiska former.

Anf. 115 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det är en ny vinkling för mig, att man beskriver problemen med att de här unga invandrartjejerna har sin trygghet i familjen. Det är precis tvärtom. Vi pratar om mäns våld mot kvinnor, att människor i en nära relation utsätter dem för ett förtryck, för våld och misshandel. Det är problematiken.

Självklart ska man jobba med attityder och värderingar. Det behöver vi göra hos alla människor i hela Sverige. Det är inte specifikt för några grupper. Den diskussionen behövs. Så länge även svenska kvinnor dödas och misshandlas av svenska män behöver vi alla jobba med de värderingarna och attityderna.

Det som förs fram är tanken att man exkluderar, att detta är problem som inte vi har. Ett stort arbete som gäller kvinnofrid handlar om just mäns våld mot kvinnor. Man försöker få till stånd myndighetssamverkan. Man försöker få polis, åklagare, kommun, landsting och så vidare att jobba med de här frågorna. Självklart måste de även jobba med invandrare. Det är samma problematik. Vi menar att det finns en risk om integrationspolitiken ska ta hand om det. Det som berör frågor om bristande jämställdhet, mäns överordning och så vidare menar vi ska hanteras inom politikområdet jämställdhet.

Anf. 116 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna nr 8 och 11.

Jämställdhetsdirektivet är något som Sveriges regering har skrivit. Jämställdhet diskuteras också runtom i Europa och världen. Jag hade förmånen att vara i Rom förra veckan och höra på vad som diskuterades i olika parlament, också i EU-parlamentet. Det är, som vi vet, val till EU-parlamentet i juni 2004. Det var en livlig diskussion om hur de olika länderna skulle kunna representeras av kvinnor och män i lika omfattning. Det fanns förslag på lagstiftning och alla möjliga saker för att man skulle uppnå det. Det ligger också ett ansvar i det, för att hänga upp det på något som Camilla Sköld Jansson tog upp. I det här fallet anser jag att det är ett ansvar för partierna, att se till att man nominerar kvinnor och män så att man får en jämställd representation även i EU-parlamentet.

I den svenska riksdagen har vi lyckats ganska hyggligt med det. Vi har numera inte världens mest jämställda parlament, för det har någon afrikansk stat som jag inte minns namnet på. Men bland de europeiska staterna har vi det mest jämställda parlamentet, med 47 % kvinnor.

Det finns så många andra frågor som kommer upp. I EU diskuterar man också jämställdhetsfrågorna. Kommissionären Anna Diamantopoulou, som har ansvaret för de frågorna, har kommit med ett förslag om att kön inte får utgöra grund för bedömning av försäkringspremier. Det låter, rakt upp och ned, som om det inte var någonting att ta upp. Men direktivet var ganska kontroversiellt och ingen i hennes direktorat trodde att man skulle kunna genomföra det.

Hon stod på sig och nu har det alltså gått igenom i kommissionen. Sedan kommer det att bearbetas vidare. Jag kan fråga jämställdhetsministern hur hon ser på det förslaget, som så småningom kommer upp i den svenska EU-nämnden och den svenska riksdagen för implementering, om det nu går igenom i den europeiska organisationen.

Jag fick i veckan som gick ett papper från mitt eget försäkringsbolag om att man skulle ändra försäkringsvillkoren för mig. Jag har en livförsäkring. Det är många andra som har också. Förut har jag betalat in en premie som har varit lika för alla. Nu skulle jag börja betala efter risk. Det är alltså en risk att vara kvinna! Det är en risk för försäkringsbolaget att de får betala ut pension lite längre tid än om jag hade varit man.

Det är väl snarare en chans för försäkringsbolaget att tjäna lite mer pengar på männen, eftersom de lever lite kortare tid, enligt den statistik som finns. Å andra sidan kan man ifrågasätta: Hur ser det ut om fem år? Som det ser ut i dag sjunker kvinnornas medellivslängd medan männens fortfarande stiger lite. Det kanske har utjämnats. Hur ska man då betala tillbaka detta? Eller ska det bli en vinst för försäkringsbolagen?

Tänk er tanken att man hade satt dit ordet ras i stället för kön. Bland annat i USA är det faktiskt så att svarta lever lite kortare tid än vita. Då hade det blivit ett fasligt väsen, åtminstone i den svenska riksdagen. Det är jag rätt övertygad om. Det som spelar roll för livslängden är utbildning, levnadssätt och så vidare. Det är alltså inte könet i första hand.

Man kan också fundera över om norrbottningar ska ha lägre premier, för de lever statistiskt sett lite kortare tid än de som bor i till exempel Halland. Ska man ha den riskspridningen också? Som sagt var: Solidari-

tet mellan kvinnor och män har man tydligen inte funderat så mycket över.

Samtidigt kan man fundera över varför företag alltid måste utmana det politiska systemet på det här sättet. Det här är någonting nytt, någonting man har kommit fram till nu. Jag blir ganska betryckt när jag hör sådana förslag.

Fru talman! Den svenska jämställdhetspolitiken och det som tas upp i regeringens skrivelse omfattar många viktiga frågor. Jag ska bara ta upp ett par. Det gäller framför allt familjen.

Det är när barnen kommer som skillnaderna börjar. Det är då de riktiga skillnaderna i löneförändringar börjar synas. Alltså måste vi på något sätt göra männen med barn. Vi kan inte göra det fysiskt. Men det gäller ansvaret för familjen, ansvaret för att både män och kvinnor har barn. När barnen är födda bör de ha två föräldrar på ett eller annat sätt. Papporna tar inte ut mer än ungefär 15 % av föräldraledigheten medan mammorna tar ut 85 %.

Man kan gå ett snäpp längre och titta på hur det ser ut för barnen, som inte knyter an till sin pappa på samma sätt som till sin mamma. Jag är rätt övertygad om att många pappor skulle uppleva en stor glädje. Det är vinsten för föräldrarna, för papporna. Jag tror också att barnen skulle må bättre om de hade en ordentlig anknytning även till sin far.

Från Centerpartiets sida är vi inte så förtjusta i att lagstifta om föräldraförsäkringar och annat, men vi vill öka möjligheterna och incitamenten för männen att vara hemma i mycket större utsträckning. Vi vill också att kvinnorna ska känna att det är viktigt att vara hemma tillsammans med sina barn. Vi vill höja taket i föräldraförsäkringen till elva basbelopp, för att man ska ha ekonomiska möjligheter att utnyttja den på ett bra sätt.

Ett barnvänligt arbetsliv har vi diskuterat i många sammanhang. Min företrädare på 1970-talet, Kersti Johansson, diskuterade frågan om barnvänligt arbetsliv. Det ska väl inte vara så att kvinnor ska behöva välja bort barn för att kunna göra karriär. Som det ser ut i dag är det nästan så. Det syns också i och med att kvinnor föder barn i allt högre ålder. Det är fler par som inte kan få barn på grund av det stressade samhället. Det leder till att det föds för få barn i landet Sverige.

Det barnvänliga arbetslivet bör kännetecknas av hög flexibilitet, tillåtande attityder och lika villkor för kvinnor och män att förena karriär med familjebildning. Det ska vi eftersträva. Men då måste det vara lika förutsättningar, att både mamman och pappan är föräldrar och har möjlighet att vara hemma med sina barn och att företagsledning och arbetsledare, oavsett var i organisationen man arbetar, ser till att man har möjligheterna att fungera likadant så att man inte får en släng av sin chef eller arbetsledare: Jaså, du ska vara pappaledig!

Sedan har vi den lilla detaljen med olika lön för lika och likvärdigt arbete. Kvinnor som är mammor tjänar mindre per arbetad timme än andra kvinnor. För män är det precis tvärtom. Pappor tjänar mer än män utan barn.

De här diskussionerna kan vi uppenbarligen föra hur länge som helst. Det är väl också så att detta att vara man är någonting som är en extra bonus när man söker ett jobb. Ibland känns det ganska hopplöst. Det blir ett moment 22. Att åstadkomma rättvisa löner mellan kvinnor och män är

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

faktiskt en nyckelfråga, förutom uppgiften att göra familjen jämställd för att vi ska uppnå en bra jämställdhet i hela landet.

Anf. 117 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tyckte om uttrycket att göra papporna med barn. Det ska jag ta med mig. Jag tror säkert att jag kommer att använda det, kanske inte alltid citera varifrån det kommer, men jag ska komma ihåg vem som introducerade det, för jag tyckte det var bra.

Jag håller också med om resonemanget att höja taket i socialförsäkringssystemet. Det vill även vi, även om vi i första hand kanske ser det som ett försvar av en generell välfärd. Men det finns också en jämställdhetsaspekt.

Vi är alltså överens om att göra papporna med barn och att det handlar om ansvar. Men jag förstår inte riktigt varför vi då inte skulle kunna ta steget mot en individuell föräldraförsäkring. Vi har ett socialförsäkringssystem som är individuellt och som bygger på att män och kvinnor så att säga är enastående individer. Visst är det väl rimligt att även föräldraförsäkringen är individuell.

Anf. 118 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, det är en möjlighet att föräldraförsäkringen kan vara individuell. Så långt vill vi från Centerpartiets sida inte gå. Vi vill att man ska uppmuntra och ge bonus till de pappor som är hemma och att man även skapar andra möjligheter för kvinnor i arbetslivet så att vi får ett mer jämställt arbetsliv. Det krävs också väldigt mycket opinionsbildning, att man snickrar ihop nya normer på det här området för att vi ska få den här jämställdheten utan att tvinga familjerna att sköta sin barnomsorg och ta hand om barnen på ett visst sätt.

Anf. 119 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är synd att Centern inte vågar ta det steget och att man resonerar i termer av att just männen ska uppmuntras, att just männen ska ha bonus, när det handlar om ett ansvar. Det är det som är problemet. Jag menar att hela det resonemanget, när man pratar om att män ska lockas till det hela, cementerar ett synsätt där man på något sätt legitimerar att männen kommer undan, att de inte tar sitt ansvar. Då kan ju männen hävda att de förlorar på det ekonomiskt, att de förlorar i möjligheter till avancemang på arbetsplatsen och så vidare. Även om det är så är det likafullt ett ansvar som vi måste dela.

Någonstans blir det ändå för mig en viss feghet kan jag kalla det, att inte våga ta steget fullt ut att faktiskt säga att nu individualiserar vi föräldraförsäkringen och ser till att kvinnor och män tar samma ansvar för sina barn.

Anf. 120 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! De här frågorna är ganska kontroversiella. Det är alltså ett problem att hitta rätt mix. Vi kan ju se att det fortfarande är en del pappor som inte ens tar ut den enda pappamånad som redan nu är lagstiftad. Det finns de som faktiskt avstår från den månaden, även om de inte

är så många. Dessutom är de i mindre utsträckning än mammorna hemma för att vårda sjuka barn.

Jag är inte säker på att vi skulle vinna så väldigt mycket på en individualisering. Här handlar det om opinionsbildning, om att skapa nya normer, om att se till att män och kvinnor känner sitt ansvar för barnen, för det uppväxande släktet.

Jag tror också att man kommer längre med en bättre utbildning, att man i hela samhället får större kunskaper om de här frågorna och ser att det finns behov av både manliga och kvinnliga förebilder för barnen som växer upp. Oavsett i vilken ålder de befinner sig har barnen det här behovet. På det sättet tror jag att man kommer längre än om man säger att nu måste ni dela tvärt av, x månader till män och lika många månader till kvinnor. Det kommer att innebära att människor känner ett tryck och ett tvång som inte medför några positiva saker för det lilla barn man ska vara hemma tillsammans med. Man kanske både känner oro för att man kommer efter och upplever att man inte vill ha det på det här sättet. Det tror vi inte är bra förutsättningar för det uppväxande barnet heller.

Men vi kan ta upp och diskutera de här frågorna, och det är en diskussion som förs i många olika sammanhang. Vi får väl se var vi hamnar någonstans.

Anf. 121 BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Kvinnors underordning begränsar och förminskar kvinnors liv. Bristen på jämlika villkor gör också Sverige och världen fattigare.

Många av de problem Sverige nu möter delar vi med övriga Europa. Hela Europa kämpar med en åldrande befolkning och med låga födelse-tal. Faktum är att stora europeiska nationer kommer att krympa; Tyskland väntas minska från 83 miljoner människor till 73, Italien från 57 till 41, Ryssland från 147 miljoner till 121. Effekterna av de här demografiska utmaningarna är inte bara att bördorna för dem i arbetsför ålder blir större och att de offentliga systemen riskerar en finansiell kollaps. Eftersom stora delar av Asien och även USA inte har samma problematiska befolkningsstruktur riskerar Europa dessutom att se sig omkullsprunget i tillväxtligan av dessa regioner. Demografin är central för den ekonomiska tillväxten.

Varför nämner jag den allestädes närvarande tillväxtfrågan och de demografiska problemen? Ämnet för dagen är väl jämställdhet? Jag gör det därför att jämställdhet och tillväxt hör ihop. Ska vi lösa vår tids utmaningar måste vi se världen utifrån ett feministiskt perspektiv.

Länge byggde tillväxten i industriländerna på att halva befolkningen, männen, förvärvsarbetade medan den andra halvan, kvinnorna, verkade i den oavlönade sektorn och tog hand om barn, män, hushåll och gamla. En sådan modell är dock inte möjlig längre eftersom inte alla accepterar den. Vi vill kunna leva hela liv. Kvinnor och män vill kunna arbeta på lika villkor. Vi vill kunna förena familjeliv och arbetsliv.

Men industrivärlden är inte byggd för detta. Resultatet har blivit de nedgångar i födelsetalen och de därmed sammanhängande demografiska problem som vi nu ser. Samhällen som diskriminerar människor, eller inte tar vara på befolkningens kompetens, har sämre förutsättningar till värdeskapande tillväxt. I länder där det är omöjligt att förena utbildning,

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

föräldraskap och yrkesliv tvingas ofta många unga kvinnor välja bort eller kraftigt skjuta upp föräldraskapet. I länder där invandrades kunskaper inte tas till vara på arbetsmarknaden hämmas tillväxten. I länder där arbetslivet i förtid bränner ut människor bromsas ekonomin.

Sverige och övriga Norden har hittills klarat utvecklingen hyggligt. Vi prioriterar jämställdhet. Vi har en utbyggd offentlig service med god barnomsorg. Vi har en lång föräldraledighet. Vi har en hälsovård som omfattar alla. Vi har vuxenutbildning. Vi strävar efter goda villkor på arbetsmarknaden.

Detta är viktiga delar av en solidarisk välfärdsmodell, men det är dessutom viktiga fundamenta för en långsiktigt god tillväxt.

Fru talman! Den bilden, som vi med rätta har varit stolta över, hotas nu. Arbetslösheten ökar återigen. Mer än en halv miljon människor har i dag tidsbegränsade anställningar. På tio år har 130 000 fler korta och otrygga jobb skapats. Främst är det unga kvinnor som tvingas leva under dessa villkor.

Nästan hälften av de kvinnor som är under 25 år har tillfälliga anställningar. Det handlar framför allt om hotell och restaurang, om städbranschen och om vården. De här människorna förvägras rätten till trygghet. De vet inte vilken inkomst de kommer att ha eller ens om de kommer att ha något jobb att gå till. De får inga lån till bostäder. Kort sagt: Deras möjligheter att själva planera och råda över sina liv är kraftigt beskurna.

Det här gäller framför allt kvinnor i LO-kollektivet och dem som inte är fackligt anslutna.

Det faktum att arbetslösheten har minskat på senare år har förbättrat situationen något. Till exempel minskade antalet vikariat med 20 000 bara mellan åren 1999 och 2000. Men nu ökar arbetslösheten igen, och med den de otrygga jobben. Det är ett kraftigt underbetyg till svensk arbetsmarknad.

Vem kan sedan vara förvånad över att vi har de ohälsotal vi har? Vi har en halv miljon förtidspensionerade, varav 59 % är kvinnor. Vi har 125 000 långtidssjukskrivna, varav 65 % är kvinnor.

Att i detta läge, som de borgerliga, föreslå stora skattesänkningar och därmed nedskärningar i den solidariska välfärden leder inte till förbättringar för kvinnorna. Att i det här läget, som de borgerliga, föreslå försämringar i anställningstrygghet och ökad arbetskraftsinvandring som lösningar på våra arbetsmarknadsproblem är inte särskilt relevant, i alla fall inte om man är ute efter att söka lösningar på de utmaningar jag nyss beskrivit.

Det är kanske däremot relevant om man av ideologiska skäl vill stärka arbetsgivarnas makt på arbetsmarknaden på bekostnad av arbetstagarnas trygghet och anställningsvillkor. Det är också relevant att lägga fram sådana förslag om man vill cementera ett låglöneproletariat på svensk arbetsmarknad.

Vill vi i stället göra någonting åt svenska kvinnors underordning är arbetsmarknaden en nyckel. Villkoren i arbetslivet sätter starka avtryck på vilket liv vi människor har möjlighet att leva även utanför jobbet. Det trygga, goda arbetet, som förutom en rimlig lön också ger möjlighet till inflytande, personlig utveckling och uppskattning, ger kraft, ork och förutsättningar för ett innehållsrikt och gott liv även utanför arbetet.

Det är mot den här bakgrunden som de åtgärder den svenska regeringen nu vidtar inom ramen för handlingsplanen är så angelägna. Regeringen har aviserat en utredning för att kunna införa en rätt till heltidsanställning. Man överväger olika förslag för att hejda explosionen av tidsbegränsade, otrygga jobb. Regeringen kommer också med förslag till riksdagen för att stärka anställningsskyddet för föräldralediga.

Åtgärder inom de här tre områdena är – till skillnad från borgerliga förslag – åtgärder som stärker kvinnornas ställning på arbetsmarknaden och i det svenska samhället. Det kommer att leda till verkligt ökad frihet för den enskilda kvinnan.

Fru talman! Innan jag yrkar bifall till utskottets förslag vill jag ge regeringen ytterligare en eloge. Under debatten i dag har flera av talarna citerat fakta hämtade ur bilagan till årets finansplan. Det är första gången vi har en sådan bilaga, som redovisar fördelningen av makt, inkomster och kapitalförmögenheter mellan kvinnor och män. Det är bra med tydlig kunskap för att kunna enas om gemensamma åtgärder för att förändra verkligheten. Det här särtrycket är ett stort bidrag till en klokare diskussion framöver.

Härmed vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 122 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jämställdhet och tillväxt hör ihop, säger Britta Lejon så vackert. Det kan man givetvis hålla med om. Men enligt vilka villkor är det som denna tillväxt ska skapas? Alla de förslag som har lagts fram här i kammaren om att förbättra villkoren för kvinnor som till exempel vill kombinera familj och karriär har ju du och ditt parti konsekvent motarbetat.

Ni har till exempel varit emot tanken att förändra inriktningen vad gäller skatterna på hushållsnära tjänster. En sådan åtgärd hade verkligen varit viktig för att skapa goda förutsättningar för de kvinnor som vill kombinera familj och karriär, men detta har ni varit emot. Jag tycker att det skulle vara intressant att höra dig utveckla det här.

Lyssnar man på Britta Lejon skulle man kunna tro att det är hon som är i opposition och de borgerliga partierna som sitter i majoritet, men så är det ju inte riktigt i den här kammaren.

Anf. 123 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Skattesubventioner för så kallade hushållsnära tjänster, den gamla tidens arbeten som bland andra min mormor ägnade sig åt, är ingenting som vi har prioriterat; det är alldeles riktigt. Det finns också mycket goda skäl till det. Jag noterade att flera av talarna i dagens debatt tog upp det här förslaget och såg det som en stor reform framåt. Jag kan inte för mitt liv se det på det sättet.

För det första kommer vi under överskådlig tid framöver att behöva pröva varje utgiftsökning mycket noggrant. Då ska vi väl ändå vara eniga om att de utgiftsökningar som vi faktiskt gemensamt beslutar om också ska leva upp till syftena. För det andra innebär en skattesubvention av så kallade hushållsnära tjänster, förutom att vi gör av med pengar, att vi låser in arbetskraft i en sektor i ett läge där vi har behov av att använda tillgänglig arbetskraft på den reguljära arbetsmarknaden.

Tobias Billström säger att jag lät som om jag var i opposition. Ja, jag är i opposition mot de orättvisor och den underordning som kvinnor möter i hela världen men också här i Sverige. Det tänker jag fortsätta att vara.

Anf. 124 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är ju bra att vara i opposition, men nu är det faktiskt Socialdemokraterna som styr det här landet och har regeringsmakten, om än med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Jag tycker inte att jag fick något riktigt svar på den fråga jag ställde om vad alternativet var. Det var en massa kritik mot vad jag sade, men vad är då alternativet? Vilka är de förbättringar som ska komma för att göra det enklare för kvinnor att kombinera familj och karriär? Nu har du en replik kvar, så vi kanske får höra någonting mer om detta.

Jag vill bestämt understryka att vi i vår budget har funnit pengarna för att kunna skapa ett större utrymme för det vi kallar hushållsnära tjänster än vad vi har i dag. Det är ju också så, vilket du kanske borde fundera över, att vi i dag har ett antal kvinnor som jobbar på den här marknaden med hushållsnära tjänster. Deras jobb är svarta i dag. Varför inte göra någonting åt detta och försöka få deras jobb att bli vita? Varför inte försöka få in dem på arbetsmarknaden? Du vill väl inte uppträda som om vi i dag inte hade ett antal människor som går runt och städar, som går runt och sysslar med trädgårdsarbete – det gör visserligen män också – och så vidare.

Detta är viktiga saker, men du bara viftar bort det och säger: Nej, vi har inte funnit några pengar, vi är inte intresserade av att låsa in arbetskraften och så vidare. Vad är alternativet, Britta Lejon?

Anf. 125 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Jag negligerar inte alls dessa problem. Jag ser precis som Tobias Billström att vi i dag har jättestora problem med svart och grådaskig arbetsmarknad. Det rör inte bara människor som städar i andras hem utan även framför allt byggbranschen, trädgårdsnäringen, transportsektorn och så vidare. I bransch efter bransch ser vi samma problem.

Om vi ska få till stånd en bättre tingens ordning på svensk arbetsmarknad tror jag att kampen mot ekobrottslighet i alla dess former måste intensifieras från den här kammaren och från regeringens sida. Vi behöver titta över sådant som handlar om på vilka villkor man får F-skattsedel, vilket ansvar en huvudentreprenör har för sina underentreprenörers göranden och låtanden, vilka möjligheter de fackliga organisationerna har att lägga sig i upphandlingen av entreprenörer och vilka möjligheter de svenska myndigheterna i dag har att kontrollera efterlevnaden av regelverket.

På punkt efter punkt finns det ett antal förslag som övervägs i våra systerutskott och som också regeringen tittar på. Det brådskar – det håller jag med om – men vi håller på att arbeta med de här frågorna. Det är ingenting som vi negligerar.

Anf. 126 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Ibland blir man lite bedrövad över diskussionen som förs i den här kammaren. En sak som har införts av den svenska regeringen

tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet är den tredje sjuklöneveckan. Den kommer att innebära att det blir svårare för bland annat kvinnor att få anställning. Det finns också andra grupper, till exempel invandrare och funktionshindrade, som kommer att få det ännu bökgigare att få en fast anställning.

Då undrar jag hur Britta Lejon ser på de här frågorna. Det här bidrar inte till jämställdheten. Man kommer att kunna välja vem man vill anställa. Då blir det fortsatt fler korta jobb och fler osäkra jobb för kvinnor, för de kan ju vara hemma med sjuka barn, bli gravida och så vidare. Hur tänker regeringen och Britta Lejon angripa det här problemet, som man tyvärr själv har skapat?

Anf. 127 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Den tredje sjuklöneveckan är problematisk – det är vi många som inser. Någoting måste däremot göras för att hejda den galopperande kostnadsutvecklingen. Det här förslaget är inte det enda som kommer från regeringen när det gäller att försöka hejda ohälsoutvecklingen. Det vore förödande om det skulle vara det enda förslaget. Det handlar om strukturerna på arbetsmarknaden, precis som jag sade i mitt inledningsanförande, som gör livet betydligt svårare för kvinnor än för män i dag.

Precis som Margareta Andersson säger riskerar den tredje sjuklöneveckan att göra det svårare för vissa grupper i samhället att bli anställda – det håller jag med om. De förslag som regeringen kommer med under nästa halvår kommer att vara betydligt viktigare. Det handlar om att, i stället för piskan på arbetsgivarna, se till att de har incitament för att skapa en god arbetsmiljö och ekonomiska incitament för att ge folk goda förutsättningar att verka i trygga och utvecklande arbeten.

Jag håller helt med om att det finns oönskade effekter av det förslaget. Däremot kan man säga att det förslag som Margareta Anderssons parti har tillsammans med en del andra borgerliga partier i kammaren åsamkar exakt samma bekymmer, nämligen förslaget om tvåpersonsundantaget i LAS. Det minskar verkligen kvinnors möjligheter till trygga och rättvisa villkor på arbetsmarknaden.

Anf. 128 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! De här frågorna är väldigt viktiga. En sak som jag upplever som extra viktig för att kvinnor och män ska ha en väl fungerande arbetsmarknad, och också kunna få ihop karriär och familj, är att man har tillräckligt flexibla möjligheter. Som det ser ut på arbetsmarknaden i dag blir man ofta ganska fastlåst. Man har inte stora möjligheter att vara med och påverka sin egen arbetsplats.

Där tycker jag att regeringen är ganska passiv. Man gör inte så förfärligt mycket för att uppmuntra arbetsgivarna att göra insatser för att få fler människor långtidsfriska i stället för att de i dag är långtidssjuka.

Vad gör man för att ta reda på vilka faktorer det är som gör att människor är långtidsfriska? Det ser väldigt olika ut i olika delar av landet. Det ser också olika ut på olika företag inom samma branscher. Jag tror att man från regeringspartiets sida skulle kunna göra betydligt mer.

Vi vill från Centerpartiet ta fram de här förslagen. Vi vill också se till att de kommer ut i allmän diskussion och att de kan föras vidare till före-

tag. Det blir utredningar, men sedan händer det inte så mycket mer på regeringssidan. Hur ser Britta Lejon på sådana här frågor?

Anf. 129 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det svenska arbetslivet i dag är alldeles för flexibelt, dock inte på arbetstagarnas villkor. Det är framför allt många kvinnor som sitter på otrygga anställningar som inte har möjlighet till inflytande vare sig över arbetstider eller över arbetets förläggning i överigt. Därav följer att ohälsan särskilt drabbar kvinnorna.

Jag tror att Margareta Andersson och jag kan vara fullkomligt överens om att det finns många möjligheter att sprida goda exempel, att använda sig av den kunskap som finns om vilka faktorer det är som gör att människor mår bra och trivs och går till jobbet med ett leende och vilka faktorer det är som gör att livet ser annorlunda ut.

Vi kan alla tillsammans, i arbetsmarknadsutskottet i riksdagen och regeringen samt de myndigheter som har ansvaret för det här, göra betydligt mer än vad vi hittills har gjort. Det är bland annat det vi ska ägna den kommande tiden åt.

Anf. 130 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! I regeringens skrivelse *Jämt och ständigt* nämns bland annat fem fokusområden som regeringspartierna ska jobba med under mandatperioden, och jag tycker att de är bra. Men när man sedan kommer till det betänkande som vi behandlar här i dag skriver majoriteten där när det gäller löneskillnaderna:

”Utskottet kan bara konstatera att löneskillnaderna mellan kvinnor och män består trots att frågan under lång tid haft hög politisk prioritet.”

Då undrar jag om Britta Lejon kanske har ett svar: Vad är det som gör att det under de senaste tio åren inte har hänt i stort sett någonting när det gäller löneskillnaderna?

Anf. 131 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag är mer kunnig om sådant än vad Désirée Pethrus Engström själv är. Vi vet ungefär vad det handlar om. Det handlar om attityder, om diskriminering och om ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män. Det handlar om så enkla saker som att det är män som sitter på ledande befattningar, framför allt i näringslivet men också i den offentliga världen. Man rekryterar och befördrar i stor utsträckning sådana som är lika en själv och vilkas erfarenheter och färdigheter man känner igen, alltså män.

Parterna på arbetsmarknaden har tidigare inte tillräckligt väl tagit sitt ansvar på det här området. Det har funnits alldeles för få kvinnor som har suttit med vid förhandlingsborden. Vi har den ojämlika fördelningen av ansvaret på hemmafronten som sätter sin prägel också på vilka möjligheter kvinnor har i arbetslivet, etcetera.

Jag noterade att Désirée Pethrus Engström tidigare i debatten tog upp löneskillnadsproblemen men särskilt pekade ut problemen i den offentliga sektorn. Låt oss se verkligheten som den är: Vi har de här problemen i alla sektorer på hela arbetsmarknaden, också den privata. Lösningarna handlar inte så ofta om att försöka göra det offentliga mer privat, ef-

Anf. 132 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Man kan i alla fall konstatera att det är fler män på den privata arbetsmarknaden, ungefär 80 %, och att lönerna är högre där. Det är möjligt att vi skulle kunna få högre löner om fler kvinnor fanns i den privata sektorn. Det tror jag.

Det är också frågan om det inte är så att Socialdemokraterna har deltagit i det som man i betänkandet betecknar värdediskriminering, som innebär att arbeten som utförs av kvinnor är kulturellt nedvärderade, vilket leder till lägre löner i kvinnodominerade yrken. Ibland kan jag känna det som att ni medverkar i det här, därför att ni nedvärderar alltid det arbete som kvinnor gör – det vill säga om det inte utförs i offentlig sektor.

Ni har också regerat i Sverige i flera decennier. Samtidigt talar du om arbetslöshet som ökar och ohälsa som ökar, och på slutet får du till det som att det är borgerlighetens fel.

Ni måste väl ändå på något sätt ha ett ansvar för sjukskrivningarna, till exempel, som har ökat dramatiskt sedan 1998. Jag tror att kostnaderna har ökat från 25–28 miljarder till 110–120 miljarder. Majoriteten är alltså kvinnor.

Elvapunktsprogrammet har i stort sett varit ett slag i luften. Vi kristdemokrater har ett förslag på en rehabiliteringsförsäkring som skulle göra att kvinnor snabbt får hjälp med rehabilitering. Jag har så svårt att förstå varför majoriteten inte väljer att gå med på det förslaget, som är remitterat. Alla – LO, SACO och TCO – tycker att det här förslaget är bra.

Det vore bra att höra om Britta Lejon kan ge något förslag när det gäller det ansvar som ni har men också förslag på åtgärder på ohälsoområdet.

Anf. 133 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Désirée Pethrus Engström talar om ansvar och frågar om inte vi socialdemokrater som har suttit vid makten ganska lång tid har något ansvar. Vi har inte suttit vid makten alla år under 90-talet men under några år i alla fall. Självklart har vi det.

Självklart är det viktigt vilka förslag och vilken lagstiftning vi trumfar igenom i den här kammaren. Det är också därför som man till exempel kan se effekter av en förändrad lagstiftning. Jag nämnde ett exempel förut. Vikariatet minskade mellan 1999 och 2000 med 20 000 därför att vi hade fått en lagstiftning, om Désirée Pethrus Engström minns den, som gjorde det möjligt för människor som hade gått länge på vikariat att få fast anställning.

Hela den minskningen av antalet vikariat skedde i den offentliga sektorn. Det hände ingenting i den privata. Lagstiftning är viktig, men det är också viktigt vad arbetsgivarna gör. Vi har all anledning att rikta en skarp uppmaning från den här kammaren till alla de arbetsgivare som i dag diskriminerar kvinnor och förminskar kvinnors liv när de inte ger kvinnor rätt till en så enkel sak som heltid och tillsvidareanställning.

Désirée Pethrus Engström nämnde tidigare en världsbild som är väldigt främmande för mig. Hon påstod att vi har en socialistisk maktstruk-

tur i Sverige. Det var en nyhet för mig, måste jag säga. Vi har nästan inga socialdemokratiska eller socialistiska tidningar i det här landet som kan bedriva lobbyarbete och diskussioner på ledarplats utifrån det perspektiv som jag bekänner mig till. Vi socialdemokrater tvingas tvärtom att leva i den borgerliga strukturer som vi har ärvt och som fortfarande genomsyrar större delen av det svenska samhället, Désirée Pethrus Engström. Den genomsyrar dock icke denna kammare, och det är jag oerhört tacksam för.

Anf. 134 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Britta Lejon för att hon tog upp diskussionen om feminism, jämställdhet och tillväxt. Det är en mycket viktig diskussion. Om man har ett samhälle som diskriminerar, som vi är överens om att vi har, handlar det rent konkret om att 50 %, halva mänskligheten, har hinder för att kunna utvecklas. Det handlar om att kunna ta till vara alla kunskaper och så vidare som kvinnor har.

När man lyssnar till debatten rent allmänt saknas det här perspektivet helt. Jag tänker bland annat på regeringsförklaringen. Statsministern pratade mer om bolagsskatt, och han vände sig till Svenskt Näringsliv och sådant. Då blir nästa fråga: Hur går det med *mainstreaming*? När får vi höra Göran Persson och regeringen prata om tillväxt och feminism?

Anf. 135 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Regeringen och Göran Persson har pratat både om tillväxt och om feminism. Jag vet naturligtvis inte vad statsrådet Mona Sahlin kommer att säga här i dag, men Socialdemokraterna är ett feministiskt parti, och det kommer att genomsyra också den här diskussionen. Själv arbetar jag som vanlig socialdemokratisk medlem för att se till att partiets program på tillväxtområdet kommer att genomsyras av dessa idéer. Jag är ganska övertygad om att Camilla Sköld Jansson kommer att få höra det som hon efterlyser i framtiden.

Anf. 136 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot det. Jag menar att det rent konkret handlar om ett helt annat tänkesätt än det som dominerar i debatten i dag. Man pratar gärna utifrån ett manligt borgerligt perspektiv om bolagsskatt, generationsskiften och så vidare. Man pratar väldigt lite om att det faktiskt är ett hinder för tillväxt om man har diskriminerande strukturer, oavsett om det gäller klass, kön eller etnicitet, eftersom det, som sagt, då finns hinder.

Jag menar också att det handlar om synen på offentlig sektor, som man ofta beskriver som lite tärande. Man ser alltså inte att kvinnors arbete på dagis med att förbereda den kommande arbetskraften – och arbetet med rehabilitering samt utbildning, forskning och så vidare – är en ytterst viktig drivkraft också i en tillväxtdiskussion.

Jag förstår fullt och fast att jag och Britta Lejon har ungefär samma ingång här, men jag är inte lika optimistisk när det gäller att vi ska få genomslag i den här diskussionen. Det handlar om att bryta ett traditionellt borgerligt tänkande och komma in mer med ett vänsterperspektiv, arbetarrörelseperspektiv. Men det handlar också om att bryta en manlig

Anf. 137 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Jag behöver egentligen inte tillägga någonting förutom på en punkt. Camilla Sköld Jansson nämnde någonting om att vi beskriver den offentliga sektorn som tärande. Jag tror att det är andra aktörer som gör det.

Anf. 138 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Jag kan inte annat än hålla med flera av de tidigare talarerna, som tycker att Britta Lejon har en mycket tydlig bild av tingens ordning, hur sorgligt det är ställt. Domedagsbilden över demografin och ekonomins utveckling stämmer väl med allas våra insikter.

Jag kan då inte heller låta bli att reflektera över att Britta inte sitter i opposition, utan hon är i regeringsställning. Man behöver kanske påminna om det, för det lät lite tveksamt ibland.

Vi får väldigt ofta anspelningar på den gamla goda, trygga tiden när allting var så väl, när kommunerna var stora och starka, hade gott om pengar och kunde anställa kvinnor. Anställningarna varade tills de fick en guldlocka eller motsvarande och så vidare. Vi vet alla att så är det inte i dag. Kommunerna lever ständigt under bilan.

I morgon har jag en budgetdebatt i kommunen. Jag vet att man har vänt på varenda sten. Varenda krona och vartenda öre har synats i sömmarna. Där har vi inte mycket att hoppas på. Vi vet också varför kommunerna har det så taskigt. De får ständigt nya pålagor från regeringen, och kostnader läggs då på dem. Vi har alltså inte mycket att hoppas på när det gäller att den kommunala sektorn ska kunna blomstra igen och anställa kvinnor.

Precis som föregående talare har sagt verkar det som att det är i den kommunala sektorn och i landstinget som kvinnorna ska hållas. Där är de trygga. Där kan vi få jämställdhet, bara de har en anställning där.

Men vi kan ju nu vara överens om att kommunerna inte är starka längre. Kommunerna har inte det kapitalet. Vilken lösning vill Britta Lejon se? Hur ska vi lösa kommunernas problem? Hur ska vi få kvinnorna att få anställning? Det är inte så att kommunerna inte vill ha heltidsanställda. De har inte råd.

Anf. 139 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Förra veckan hade jag en diskussion med LO-facken i Stockholmsregionen om just de problem som de ser med att få deras medlemmar att få heltidsanställningar och fasta jobb.

De säger att det många gånger är kortsiktigheten som driver kommunala arbetsgivare till att agera som de gör. Men de kan också visa på solskenshistorier när de har lyckats övertala kommunala arbetsgivare att se lite mer långsiktigt på ekonomin och fått dem att inse att de kostnader som de har för ohälsan minskar om de ger arbetstagarna trygga, goda och utvecklande arbetsförhållanden.

Jag kan ge ett exempel. Det gäller Tyresö kommun, strax utanför Stockholm. Man slänger 5 % av den kommunala budgeten i slasken därför att det handlar om kostnader för ohälsa hos den egna personalen.

Jämställdhetspolitik

Samtidigt har man en mängd människor som inte har trygga anställningar. Om man vänder på kuttingen kan man tänka så här: Okej, vi tar en något ökad kostnad för arbetskraften just nu, men vi hämtar hem det på längre sikt i form av minskade utgifter för sjukskrivningar.

Det kan vara ett sätt att få en bättre tingens ordning.

Anf. 140 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Jag är lite förundrad över att man tycker att lösningen kan vara så enkel, men om Britta Lejon tror det får det stå för henne.

Kommunerna är inte kortsiktiga för skojs skull. De har en budget som de är ålagda att ha i balans. De lever under trycket att deras budget ska vara i balans. De är inte kortsiktiga för att de tycker att det är kul.

Vi pratar ofta om jämställda löner som något väldigt viktigt. Det är det. Det vill jag på inget sätt förringa. Det slåss vi alla för. Men tänk om vi i stället skulle börja diskutera låga löner och hur vi ska höja de låga lönerna. Britta Lejon sade tidigare att det hade med attityder och värderingar att göra. Det är också så att det är män som förhandlar. LO är allra värst av fackförbunden. De har flest manliga chefer och avtalschefer. Det har förbättrats, men där kan man se något om man nu ska börja ana ugglor i mossen.

Låga löner måste väl också handla om yrkessektorer? Du sade tidigare att det bästa man kan göra är att välja att bli född till man. Då har man automatiskt ett 8-procentigt påslag. Det allra bästa du kan göra som kvinna är att aldrig ge dig in i ett kvinnoyrke över huvud taget. Lönemkillnaden mellan män och kvinnor i ett mansdominerat yrke är så mycket mindre än i ett typiskt kvinnodominerat yrke. Det skulle vara väldigt intressant att få höra Britta Lejons tankar kring det.

Hur ska vi se till att höja hela statusen på yrkeskåren kvinnor, om vi nu pratar om kvinnoyrkena? Kan det vara så att det är kommunernas betalningsmöjlighet som har tvingat kvinnolönerna att hållas på så låg nivå? Kan man inte se att monopolets upplösande skulle kunna ha en god effekt och få bättre betalningsmöjligheter för de traditionella kvinnoyrkena?

Anf. 141 BRITTA LEJON (s) replik:

Fru talman! Det enklaste vore väl om alla kvinnor genast slutade att ha män och barn och gjorde de val som Tina Acketoft efterlyser, om de bara gav sig in i branscher och yrken där det redan finns massor med män.

Varför är det alltid kvinnorna som ska ändra på sig? Varför är det alltid kvinnornas fel att saker och ting ser ut som de gör? Varför kan vi inte se att överallt, oavsett om det är offentligt eller privat och oavsett bransch, så värderas kvinnors arbete lägre? Det är som min kära riksdagskollega Laila Bjurling säger, att det kostar 4 100 kr i månaden att vara kvinna.

Jag tror tyvärr inte heller på kortsiktiga enkla lösningar. Exemplet med Tyresö var bara ett exempel. Jag tror att man ibland av kortsiktiga skäl, som jag också är medveten om är på grund av tvång och inte av vilja, gör felaktiga val.

Det gäller att luckra upp monopolen, säger Tina Acketoft, och det har ni ofta fört fram, att ge alternativa arbetsgivare i offentlig verksamhet.

Av det skäl som jag tidigare nämnde, att det ser lika illa ut i privat sektor, tror jag inte att det är vägen till framgång. Visst är det bra med alternativa arbetsgivare av många skäl, för den enskilde arbetstagaren och för branschen. Det håller jag med om. Men om de offentliga monopolen luckras upp och ger utrymme för firmor och entreprenörer att stoppa pengarna i egen ficka i form av övervinster tror jag inte att pengar blir över till att höja lönerna för de lågavlönade i Kommunal.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 142 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Skrivelsen *Jämt och ständigt* innefattar en handlingsplan för ökad jämställdhet som har utarbetats av regeringen, Miljöpartiet de gröna och Vänstern tillsammans. Jag har därför inte lämnat några reservationer utan yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Det kan tyckas vara en självklarhet, men så är det inte i dag tyvärr. För mig och Miljöpartiet handlar frågan ytterst om rättvisa och demokrati. Trots en lång historia av aktivt jämställdhetsarbete präglas vårt samhälle fortfarande av en skev könsmaktsordning. Det är mannens behov, perspektiv och värderingar som alltjämt sätter dagordningen och är styrande i samhället. Arbetet måste därför ges en mer feministisk riktning. Det innebär att vi måste medvetandegöras om att det alltjämt råder en könsmaktsordning, att kvinnor är underordnade och männen överordnade. Denna ordning gäller såväl i samhället som på det privata personliga planet i dag.

Det är denna utgångspunkt för arbetet som sätter dagordningen för den handlingsplan som Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern nu har lagt fram. Vi har gått igenom område för område, identifierat olika frågor och lagt förslag på vad som behöver göras under den här mandatperioden.

Såvitt jag vet har aldrig tidigare en så grundlig genomgång skett av alla politikområden. En framgångsrik jämställdhetspolitik måste vara integrerad i all politik och forma samhället och människors vardag. Det gäller allt från ekonomisk politik och utbildningspolitik till arbetsmarknadspolitik. Men vi måste prioritera. Så är det tyvärr. Därför har vi tre samarbetspartier lagt fram fem fokusområden. Jag tror att det var Britta Lejon som nämnde det tidigare. Jag tycker att det är viktigt att vi också nämner vilka fem det är. Jag tycker att de är väldigt bra och rätt prioriterade i den ordning som nu finns.

Det första handlar om representation, att det ska vara jämn fördelning av makt och inflytande. Det andra är lika lön för lika och likvärdigt arbete. Det tredje handlar om mäns våld mot kvinnor, prostitution och handel med kvinnor för sexuella ändamål. Det fjärde handlar om män och jämställdheten. Punkt nummer fem är sexualiseringen av det offentliga rummet.

Dessa fem områden är viktiga och sätter dagordningen för den mandatperiod som pågår just nu. Det är ett ganska omfattande arbete som ligger framför oss, men handlingsplanen ger en väldigt bra grund att stå på.

Det är några punkter som jag ytterligare vill trycka på utifrån mitt miljöpartistiska perspektiv. Det är ett faktum att vi män och kvinnor på grund av könsrollerna i samhället behandlas olika från den dag vi föds. I ett jämställt samhälle ska män och kvinnor i första hand ses som människor och i den meningen vara lika inför varandra. Vi anser att både kvinnor och män tjänar på ökad jämställdhet och att bristen på jämställdhet är ett resultat av den patriarkala struktur som format samhället.

Den mest användbara definitionen av feminism är att feminism är insikten om att patriarkatet är den rådande könsmaksordningen samt en vilja att förändra detta. I den bemärkelsen har Miljöpartiet alltid varit en del av den feministiska rörelsen.

Den i dag omfattande lagstiftning om jämställdhet som finns i Sverige kan ge sken av att det patriarkala förtrycket är borta. Så är det inte. Trots många goda lagar påverkar fortfarande könstillhörigheten våra möjligheter och val och det bemötande vi får i samhället. Arbetsmarknaden är ett bra exempel på detta. Den är fortfarande till stor del segregerad med kvinnor klart överrepresenterade i låglöneyrken. Samtidigt har lagens möjligheter inte utvecklats tillräckligt, trots att Sverige har anslutit sig till FN:s kvinnokonvention. Det måste vi givetvis ändra på.

Fru talman! Det är viktigt för mig och Miljöpartiet att jämställdhetsarbetet förs av både kvinnor och män. Under hela jämställdhetens historia har kampen för jämställdhet mellan könen förts nästan uteslutande av kvinnor. Männens deltagande i jämställdhetsarbetet har varit undantag snarare än regel. Ofta är det kvinnor som med kraft reagerar mot det tydliga uttrycket för kvinnoförtryck som våldspornografi, sexhandel och kvinnomisshandel. Men mäns våld mot kvinnor är inte enbart en kvinnofråga, utan i högsta grad en mansfråga.

Det räcker inte att kvinnor diskuterar jämställdhet och könsroller när det är mansrollen och dess schabloner som är det största problemet. Självfallet måste utgångspunkten för en debatt om mansrollen vara att vi alla är individer. Men vi är alla påverkade av schabloner, allt från att unga pojkar får en bild av den manliga rollen genom att läsa så kallade herrtidningar, där kvinnan är till för att köpas, utnyttjas och förnedras, över lumpartidens mer groteska jargong till den manliga vuxenvärldens acceptans, tystnad eller till och med medlöperi.

Män liksom kvinnor underställs föreskrivna normer om hur de ska bete sig som man respektive kvinna. Därför är det av största vikt att mannens roll undersöks, analyseras och förändras. En tvärpolitisk utredning bör tillsättas för att analysera en ny mansroll och hur det ska föras ut till allmänheten. Regeringen bör också ta initiativ till nationella manskonferenser, där frågan om mansrollen kan debatteras. Kring detta krav har jag lämnat ett särskilt yttrande med anledning av detta betänkande.

Anf. 143 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har en enkel och svårbesvarad fråga: Vilka konkreta åtgärder vill Miljöpartiet vidta för att man ska få förändringen av mansrollen att komma till stånd?

Anf. 144 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Det var en enkel fråga, men det är inte lika enkelt att svara.

Det krävs framför allt diskussioner. Det sades tidigare i debatten att man verkar utgå från att jämställdhetsdiskussionen är ett kvinnoproblem. Men det är lika mycket mannens problem.

Man pratar bland annat om våldtäkter. Nyligen var det en rättegång där det ifrågasattes hur kvinnan hade betett sig. Det är en fullständigt oacceptabel utgångspunkt för en sådan diskussion. Sådana frågor ställs aldrig till en man. Det är sådana punkter vi måste konkret förändra.

Det finns förslag i handlingsplanen som gäller dessa frågor och som vi måste arbeta med under mandatperioden. Det är inget kortsiktigt arbete utan tvärtom långsiktigt.

Anf. 145 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller med Ulf Holm om att det här måste bli ett långsiktigt arbete. Det har hållit på i något hundratal år. Visst har vi kommit en bit på väg, men det har varit kvinnornas ansvar. Männen har tyckt att nu har kvinnorna fått det lite bättre, så nu kan väl de acceptera att det är så.

Jag tror att Ulf Holm försöker ta sitt ansvar, men hur får vi andra män att också ta sitt ansvar för jämställdhetsfrågorna?

Jag tror inte att vi kvinnor kan komma så mycket längre. Det är klart att vi kan föra diskussioner, men ibland betraktas vi som tjatiga, det vill säga att vi har fått så mycket att vi inte behöver tjata längre.

Hur får man i gång diskussionen bland män?

Anf. 146 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Man måste våga ta diskussionerna på arbetsplatserna. Att införa att varje arbetsplats ska ha en jämställdhetsplan är ett utmärkt tillfälle att påbörja en diskussion där männen också måste vara med. De ska inte komma undan med ursäkter om att de måste gå på möte. Det är vanligt för oss män att säga att vi inte hinner eftersom vi måste i väg till ett viktigt möte. Det är ett konkret exempel, nämligen att delta i diskussioner och börja tänka efter själv hur saker och ting ska förändras.

Det går att lagstiftningsvägen tvinga fram en viss förändring. Kvoteringslag är ett vanligt exempel. Vi män ska tvingas bort från bolagsstyrelser, och i stället ska kvinnor in. Jag är beredd till detta. Den förändring som är på väg går så fruktansvärt sakta. Visst går den i rätt riktning. Sakta men säkert kommer fler kvinnor in i bolagsstyrelser också i de statligt ägda företagen. Det går sakta, och det måste snabbas på. Uppenbarligen vill inte vi män frivilligt lämna ifrån oss någonting. Det tror jag att vi tydligare måste göra. Annars blir det fråga om en lagstiftning. Vi i Miljöpartiet är beredda på att det kan komma en tvingande kvoteringslag.

Anf. 147 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag har lite funderingar. Jag har läst i utskottets betänkande och ert ställningstagande tillsammans med majoriteten när det gäller de strukturella löneskillnaderna. Det står att det finns strukturella löneskillnader mellan kvinnodominerade yrkesgrupper i den offentliga sektorn och mansdominerade grupper i den privata sektorn.

Men då tänker jag att Miljöpartiet i fråga om skolpolitiken har varit för friskolor, att öppna upp för initiativ från ideella organisationer och mångfald. Varför vill ni inte att detta ska gälla även i vården? Många gånger håller ni med majoriteten om att för den offentliga sektorn och vården, där kvinnorna ofta jobbar, ska man inte vara lika aktiv i fråga om mångfalden. I flera kommuner, bland annat Stockholm, återtänks flera verksamheter som har drivits av ideella organisationer i kommunal regi. Hur ser ni i Miljöpartiet på kvinnors inflytande över sitt arbete och hur det ska gå att förändra de strukturer som gör att kvinnor hamnar i låglönegrupper?

Anf. 148 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Om du menar att mångfald är detsamma som privata företag är jag inte beredd till detta inom vårddyrkena. Vi håller på med ett arbete att försöka ta fram en företagsform som inte är så kallat vinstgivande. Det är där jag har min stora invändning. Jag vill inte ha ett aktiebolag i vården som ska tjäna pengar på att människor är sjuka eller gamla.

Om vi kan hitta en företagsform som ger inflytande till dem som arbetar, som inte har som första fokus att tjäna pengar, kan det vara ett bra alternativ. Jag vet inte eftersom den företagsformen i dag inte finns i Sverige. Men det är någonting vi jobbar på. I England finns sådana företagsformer, som jag gärna plockar hit till Sverige.

Sedan var det frågan om inflytande över arbetet. Jag vet inte om det är en direkt kvinnofråga. Jag tror att det är ett allmänt problem i arbetslivet att varken män eller kvinnor har tillräckligt stort inflytande över sina arbeten. Det gäller att kunna sätta scheman som passar olika förutsättningar och så vidare. Där ska vi jobba betydligt mer, det vill säga ge större friheter att göra de olika valen. Men frågan är om det här är en fråga för mig som riksdagsledamot. Jag tror faktiskt att ett stort ansvar här ligger på arbetsmarknadens parter. Arbetsgivare och facken måste vara mer aktiva och se med nya ögon på det arbetsliv som finns i dag där arbete ska förenas med fritid och familj. Det är det systemet som inte finns i tillräckligt stor utsträckning i dag. Det finns alternativ. Jag tror att 3–3-systemet passar många människor. Det utvecklas mer och mer. Det finns säkert andra förslag också, men det kan arbetsmarknadens parter ta tag i själv. Alla beslut måste inte fattas i riksdagen.

Anf. 149 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Med mångfald menar vi kristdemokrater inte bara privat verksamhet. Jag tycker hellre att man kan ta över i egen regi, vilket sker på många förskolor. Även olika vårdteam tar över i egen regi. I bemanningsföretagen finns sjuksköterskor som ofta har jobbat länge i vården. De ser själva till att göra ett bra jobb med en bra bemanning. Det är kvinnor som får större inflytande över sin arbetstid och ofta högre löner.

Det här förändras när resurserna till kommuner och landsting dras in. Varför vill ni inte stötta utvecklingen så att kvinnor får flera alternativa arbetsgivare och kan få mer makt och inflytande över sin arbetssituation?

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 150 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Eftersom jag vill att den offentliga sektorn till överväganden delen ska vara offentligt finansierad undrar jag varför inte den ordningen kan gälla i den offentliga sektorn att man ska kunna ha större inflytande på sin arbetsplats. Det grundläggande felet är att den offentliga sektorn inte förmår att anpassa sig till dagens arbetsliv. Det är det som är det stora problemet, inte hur den är finansierad. Man försöker i olika landsting och kommuner att komma till rätta med detta. Det verkar vara ett trögt arbete. Det är någonting som sker på kommunal- och landstingsnivå.

Jag har inget konkret exempel på en bra kommun, men det måste finnas i hela detta stora land någon kommun som faktiskt har hittat nya arbetsformer även i den offentliga sektorn utan att behöva sälja av, skära ned och ta in bemanningsföretag. Jag är rent personligen mycket kritisk mot bemanningsföretag. Jag gillar dem inte alls, av flera orsaker som jag inte behöver gå in på här. Jag ser dem inte som ett verkligt alternativ. Men jag kan vara i minoritet i Miljöpartiet. Jag vet faktiskt inte. Vi ska inte gå in på den frågan.

Anf. 151 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Ulf Holm lyfter in männens ansvar i jämställdhetsarbetet, och Miljöpartiet gör ofta det. Det har självfallet en poäng. Visst har alla – kvinnor och män – ett ansvar för att vi ska komma till rätta med problemen. Men det är också viktigt att det görs en gränsdragning, att det är kvinnors organisering och erfarenhet som utgör grunden.

När jag lyssnar på Ulf Holm låter det så gemytligt. Män och kvinnor, sida vid sida – alla tjänar på jämställdhet. Något konfliktperspektiv kan jag inte ens skymta i Ulf Holms anförande. Jag ser en liten fara i det, och jag skulle vilja att Ulf Holm utvecklade detta. Är det verkligen så konfliktfritt? Om det nu är så gemytligt och att alla tjänar på jämställdhet, hur kommer det sig att vi inte har kommit längre än vad vi har gjort?

Anf. 152 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Ja, det var den bästa frågan i dag. Varför tar det så förbaskat lång tid? Det finns en lång historia bakom detta. Jag tycker rent allmänt att det pratas mycket, men det är lite handling. I det ingår det också en viss självkritik. Varför har vi inte kommit längre i riksdagen?

Det bästa exemplet är detta med kvotering till bolagsstyrelser som jag personligen gärna vill ska gå igenom, helst redan i morgon. Det finns ett motstånd framför allt från manliga kolleger, men en del kvinnor tycker också att det är fel väg. Jag vill snabba på processen. Om det innebär en konflikt eller om jag vill göra det på ett positivt sätt överlåter jag till dig att bedöma. Jag tycker inte att man måste skapa konflikter i onödan.

Miljöpartiet är ett relativt ungt parti. Redan när vi startade var jämställdheten viktig för oss. Det är därför som vi har två språkrör. Det är därför som vi från början med detsamma när vi startade partiet införde varannan kvinna, varannan man på valsedlarna. Det har aldrig varit nå-

gon sådan konfliktgrund i vårt parti, utan vi har sett det mer som en självklarhet. Det är kanske mysigt och gemytligt, men i så fall är det väl bra.

Anf. 153 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Nu känner jag Miljöpartiet rätt väl i dessa frågor eftersom Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet jobbar med dem inom ramen för samarbetet. Jag tycker att vi gör ett konstruktivt arbete och för frågor framåt, även om vi inte är överens på alla punkter. Jag är inte bekymrad över det.

Men det som gör mig lite bekymrad är när man inte låtsas om att det finns en konflikt. Jag är inte bekymrad över Socialdemokraterna och Miljöpartiet som vi samarbetar med. Däremot undrar jag hur överens vi egentligen är om vad det är vi pratar om i diskussionen i övrigt.

Min bild är att en av orsakerna till att vi inte har kommit längre är att det finns en konflikt, och den konflikten består i att hur man än vänder på det finns det en begränsad mängd makt och en begränsad mängd resurser. Ska kvinnor kunna komma fram och ta åt sig halva makten, halva lönen bygger det på att någon måste stå tillbaka. Det är där som jag menar att konfliktperspektivet finns.

Även när vi ska formulera de politiska verktygen måste vi se denna konflikt. Vi ska inte bara tro att alla tjänar på jämställdhet. Det gör vi i ett långt perspektiv, men innan vi når dit är det banne mig så att män får räkna med att avstå makt, avstå inflytande och avstå resurser. Det ska vi prata i klartext om. Är man inte beredd att ta denna konflikt, är man inte heller beredd att ta upp kampen för verklig jämställdhet.

Anf. 154 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om mycket av det som Camilla för fram. På det sättet är det en konflikt – svar: ja. Skillnaden är kanske att jag som man är beredd att göra den uppoffringen därför att jag tror att samhället totalt sett tjänar på det i det långa loppet. Det är kanske det som faller tillbaka på mig när jag uttrycker att jag personligen är beredd att ge ifrån mig makt så att det blir mer rättvist i samhället. Det är kanske där skiljelinjen mellan mig och Camilla går.

Visst är jag beredd att ta den konflikten också här i riksdagen. Det gäller till exempel förslaget som vi drev igenom i våras att företag ska redovisa könsfördelningen i styrelser. Det var de tre samarbetspartierna som förde fram den frågan. Men det gäller också på det personliga planet.

Vid de senaste budgetförhandlingarna mellan Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hade vi två kvinnor med småbarn som förhandlade. Det var inte helt lätt att få förhandlingarna att sluta i rimlig tid på kvällarna därför att våra förhandlare ville hem och ta hand om sina barn. Redan på det lilla planet där det borde vara självklart att sluta jobba vid 22.00–22.30-tiden fick man ta strid för detta. Det känns väldigt onödigt att även en sådan sak ska förstoras upp i det politiska livet och att det ska behöva bli konflikt kring den.

Det borde vara självklart i det svenska samhället att man slutar på normala tider. En kvinna ska inte behöva ta en konflikt om en så självklar sak som att ta hand om sina barn.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 155 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jämställdhetspolitik är mycket mer än avsaknad av diskriminering. Det är lite farligt och kan till och med vara mycket farligt. Det handlar om ett överordnat förhållningssätt för att synliggöra den könsmaktsordning som finns. Det handlar om att avslöja de fördomar som vi alla mer eller mindre bär på. Och det handlar om att ändra könsrollerna, eller kanske att befria både män och kvinnor från strukturella könsroller. Det här är ett ansvar som vi alla delar.

Om varje människa ska ha rätt att vara unik – vi säger ofta att varje människa är unik – måste vi erkänna att det finns strukturer som ligger över individen och som tvingar in oss i roller. Det är dessa vi måste se och försöka att bryta upp för att helt enkelt komma bortom normen.

Jämställdhetspolitiken har utvecklats och mognat väldigt mycket under de senaste åren. Från att ha varit en ganska sidoordnad aktivitet – som det delvis var för tio år sedan när jag var jämställdhetsminister förra gången – finns det nu mitt i politiken. Jämställdhetsintegrering talar vi om i dag, att jämställdhetsaspekter måste komma in överallt där människor berörs, på alla politikområden, hela tiden, jämt och ständigt. Det är viktigt att vi skaffar oss kunskap om hur politiska förändringar påverkar kvinnor och män, om politiska förändringar faktiskt förändrar eller konserverar skillnader.

En del människor har uppfattat det här som att jämställdhetspolitiken har förlorat fokus, att den har blivit otydlig eller förlorat sig i detaljer. Så tycker jag inte att det är – tvärtom. Jämställdhetspolitiken har i dag både riktning och bredd, och det tycker jag att debatten i dag på många sätt har visat. Det är också dess styrka. Det är endast så som människors vardag i grunden kan förändras, och det är endast så som könsmaktsordning och ojämställdhet verkligen kan bekämpas.

Det här synsättet påverkar självklart också min roll som minister med ansvar för samordningen av jämställdhetsfrågorna. Alla ministrar i regeringen ska vara jämställdhetsministrar inom sina områden. Det är min uppgift att se till att mina kolleger och deras departement verkligen lever upp till detta ansvar.

Den skrivelse om jämställdhetspolitiken som regeringen har lämnat till riksdagen och som vi nu diskuterar återspeglar precis det här breda synsättet, men det måste nu både utvecklas och fullföljas.

Vem är det som påstår att vi lever i den bästa av världar, som det sades här tidigare? Ja, inte jag och inte regeringen. Vi har påbörjat på ett på många sätt unikt och mycket ambitiöst arbete för att integrera jämställdheten överallt, men det är långt ifrån färdigt.

Redovisningen av genomförda insatser i handlingsplanen visar på många vis den bredd som jämställdhetspolitiken har i dag, att den på många sätt lever, bråkar och växer inom väldigt många politikområden, men det är mycket som återstår. Vi har tagit viktiga steg framåt, men det är väldigt mycket kvar.

Hur verkligheten ser ut i dag kan beskrivas på många sätt. Bara några nedslag i verkligheten: Medelåldern för förstföderskor har ökat och är i dag över 29 år. En majoritet av unga kvinnor har, precis som Britta Lejon sade, otrygga anställningar. Gymnasister på de tekniska linjerna är till 75 % män och 25 % kvinnor. På vård- och omsorgslinjerna är det 10 % män och 90 % kvinnor. Det obetalda arbetet för dem som är föräldrar till barn mellan 0 och 6 år är över 40 timmar i veckan för kvinnor och drygt 20 timmar i veckan för män. Föräldraförsäkringens uttag är fortfarande väldigt ojämnt. Ungefär 85 % tar kvinnorna ut och ungefär 15 % männen. Det är precis så som Birgitta Andersson formulerade så bra: Hur gör vi pappor till att bli med barn? Löneskillnaderna om de ungefär tio procenten kvarstår. Misshandel är ett stort problem för kvinnor, våld av män mot kvinnor. Riksdagen är på många vis jämställd i matematiken, men precis som någon talare sade: Nu är vi bara tvåa i världen. Det kan ju vara glädjande på många sätt att andra länder nu träder fram, och det är överraskande nog Rwanda som i dag är världens mest jämställda riksdag. I statliga styrelser och bolag är det någorlunda lika fördelat mellan kvinnor och män, i privata bolag absolut inte. Den här listan kan göras lång.

Handlingsplanen ska, vilket också framgår av skrivelsen, uppfattas som ett mycket levande dokument. Nya uppgifter kommer att föras till, och flera uppgifter som ingår i planen måste utvecklas och konkretiseras. Det är det som jämställdhetsarbetet handlar om nu.

Handlingsplanen har, precis som har nämnts, tagits fram i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Det har varit ett bra och konstruktivt samarbete. Det gläder mig mycket att kunna jobba vidare med det när vi nu ska genomföra och utveckla planen.

Jag skulle vilja att jämställdhetspolitiken framöver bedrevs med en ännu mer feministisk inriktning, att man verkligen vågade ta ut svängarna i politiken runt att det råder en könsmaktsordning i samhället, att män är överordnade, att kvinnor är underordnade och att det är denna struktur som måste bekämpas varhelst och närhelst vi möter den. Det här är ju både för kvinnors och för mäns skull, för båda blir vi inordnade i roller. Därför är arbetet med att synliggöra normerna, tycker jag, av strategisk betydelse.

Men det är inte bara, som har sagts i debatten, det här breda anslaget som är viktigt utan också att fokusera på några särskilda frågor där det är strategiskt viktigt att komma längre. I skrivelsen finns just fem sådana områden utpekade som jag bara kort vill nämna.

Det första handlar om representationen, om jämn fördelning av makt och inflytande varhelst den inte är jämn. Det handlar om att våga sätta upp mål, att våga utvärdera, att redovisa och också ställa krav. Det är ett spännande arbete, milt uttryckt, som pågår i diskussionen om kvotering när det gäller bolagsstyrelserna.

Den andra punkten handlar om den väldigt svåra men oerhört viktiga frågan om lika lön för lika och likvärdigt arbete. Där har lagen skärpts, men frågan har mycket riktigt ställts om det räcker, om vi har kommit tillräckligt långt med hur vi kan använda lagar och jämställdhetsplaner. Regeringen ska lämna en handlingsplan om hur vi ska komma åt de orättvisa, ojämlika och ojämställda lönerna. Vad jag vill betona, som också har nämnts i debatten, är att det är oerhört viktigt att stat, kommun, landsting och parterna på arbetsmarknaden formulerar denna handlings-

plan gemensamt, för jag tycker att parterna skulle kunna ta ett större ansvar än vad man har gjort i dag.

Den tredje punkten handlar om mäns våld mot kvinnor, om prostitution, om handel med kvinnor för sexuellt ändamål, om *trafficking*, om vårt nationella och internationella arbete för att synliggöra detta yttersta exempel på könsmaktsordning. Jag vill på denna punkt också föra in arbetet mot hedersvåldet och också att våga försvara aborträtten. Den debatten har varit lite slumrande under många år i Sverige. Jag tror att vi skulle tjäna på att lyfta upp frågeställningen om rätten till den fria aborten, för den hotas och diskuteras på många håll i världen i dag, också mitt i Europa.

Den fjärde punkten handlar om män och jämställdhet, som verkligen betonar att jämställdhet inte är en kvinnofråga utan handlar både om förhållandet mellan kvinnor och män och om ansvaret av männen, som inte minst Ulf Holm tog upp.

Den sista men mest intressanta frågan på många vis tycker jag är sexualiseringen av det offentliga rummet, som har gått väldigt långt, som Camilla Sköld Jansson beskrev. Det är svårt att värja sig för det som trycker in i varenda por i vårt medvetande i dag, i reklamen, i kommersialismen, i dataspel, i TV-spel, i videor, i musikvideor, i tidningar, i TV, i dokusåpor – överallt klistras könsrollerna på. Det är inte bara unga flickor utan också unga pojkar som får sina könsroller definierade ur den här sexualiserade kommersialismen. Jag tror att det är ett väldigt viktigt och mycket strategiskt område att jobba vidare med.

Handlingsplanen ska nu utvecklas och genomföras. Det blir ett hårt och spännande jobb, och det ser jag fram emot. Bland annat ska vi inom alla politikområden nu genomföra en jämställdhetsanalys, där både mål och indikatorer för jämställdhetsarbetet ska fastställas. Det är väl på många vis nästa stora steg att faktiskt mäta med indikatorer där ojämställdheten finns inom varje politikområde.

Till sist, fru talman, är det min avsikt att innan mandatperioden är avslutad också redovisa detta arbete för riksdagen.
(forts. 13 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Punkt 6 (Framtida presstödet)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

3. res. 3 (fp)

4. res. 4 (kd)

Förberedande votering 1:

40 för res. 3

27 för res. 4

240 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:

47 för res. 2

40 för res. 3

219 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

166 för utskottet

48 för res. 2

93 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 1 v, 20 c, 15 mp

För res. 2: 48 m

Avstod: 1 m, 40 fp, 27 kd, 25 v

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU4 Fortsatt giltighet av lagen om brevröstning i vissa fall

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Permanentad brevröstning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

257 för utskottet

49 för res.

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 40 fp, 27 kd, 26 v, 19 c, 15 mp

För res.: 49 m

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 3 c, 2 mp

Prot. 2003/04:36

26 november

SkU1 Anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket, m.m.

Punkt 2 (Tullverkets framtida organisation)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

Votering:

280 för utskottet

22 för res. 1

5 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 39 fp, 25 kd, 25 v, 15 mp

För res. 1: 1 s, 1 fp, 20 c

Avstod: 1 s, 1 m, 2 kd, 1 v

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Per Landgren (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Vissa gränskontrollfrågor)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

278 för utskottet

27 för res. 2

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 49 m, 39 fp, 26 v, 19 c, 15 mp

För res. 2: 27 kd

Avstod: 1 c

Frånvarande: 14 s, 6 m, 9 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU2 Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken

Punkt 1 (Målen för handikappolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (m, c)

Votering:

236 för utskottet

70 för res. 1

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 38 fp, 27 kd, 26 v, 15 mp

För res. 1: 49 m, 1 fp, 20 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkt 2 (Barn med funktionshinder)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:

267 för utskottet

40 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 49 m, 40 fp, 27 kd, 1 v, 20 c

För res. 2: 25 v, 15 mp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkt 6 (Mätbara mål och kommande uppföljningar)

1. utskottet

2. res. 7 (kd)

Votering:

238 för utskottet

27 för res. 7

42 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 25 v, 20 c, 15 mp

För res. 7: 27 kd

Avstod: 1 m, 40 fp, 1 v

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkt 8 (Våld och övergrepp mot funktionshindrade)

1. utskottet
2. res. 9 (v, c, mp)

Votering:

180 för utskottet

61 för res. 9

66 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 49 m, 1 fp

För res. 9: 26 v, 20 c, 15 mp

Avstod: 39 fp, 27 kd

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Tobias Krantz (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2003/04:36

26 november

Punkt 10 (Tillgänglighetsreform)

1. utskottet

2. res. 10 (fp)

Votering:

264 för utskottet

41 för res. 10

2 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 49 m, 27 kd, 26 v, 20 c, 12 mp

För res. 10: 38 fp, 3 mp

Avstod: 2 fp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Nyamko Sabuni och Cecilia Wikström (båda fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 12 (Samverkansprojektet "Hela resan" m.m.)

1. utskottet

2. res. 11 (mp)

Votering:

292 för utskottet

15 för res. 11

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 49 m, 40 fp, 27 kd, 26 v, 20 c

För res. 11: 15 mp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkt 36 (Assistansreformen)

1. utskottet
2. res. 36 (kd, m, fp, c)

Votering:

171 för utskottet

136 för res. 36

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 26 v, 15 mp

För res. 36: 49 m, 40 fp, 27 kd, 20 c

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkt 38 (Lex Sarah)

1. utskottet
2. res. 38 (v, m, kd, mp)

Votering:

189 för utskottet

118 för res. 38

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 39 fp, 20 c

För res. 38: 49 m, 1 fp, 27 kd, 26 v, 15 mp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Cecilia Wigström (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 43 (Elöverkänslighet m.m.)

1. utskottet
2. res. 46 (mp)

Votering:

287 för utskottet

18 för res. 46

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 40 fp, 23 kd, 26 v, 20 c

För res. 46: 3 kd, 15 mp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Tredje vice talman Helena Höij (kd) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 1 (Organisatoriska frågor)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res 2 (kd)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 1 genom uppresning.

Huvudvotering:

225 för utskottet

49 för res. 1

33 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 38 fp, 25 v, 20 c, 14 mp

För res. 1: 49 m

Avstod: 2 s, 2 fp, 27 kd, 1 v, 1 mp

Frånvarande: 14 s, 6 m, 8 fp, 6 kd, 4 v, 2 c, 2 mp

Punkterna 2–4

Kammaren biföll utskottets förslag.

13 § (forts. från 11 §) **Jämställdhetspolitik** (forts. AU2)

Jämställdhetspolitik

Anf. 156 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! På många punkter finns det anledning att fundera över vad regeringen egentligen menar. Vi har hört statsrådet lägga ut texten här. Det skulle alltså väldigt mycket handla om att synliggöra frågor. Men jag tycker att man kan se att regeringen haft en väldigt grumlig syn på jämställdheten mellan man och kvinna. Det framgår till exempel när man tar del av kommittédirektiven för kvinnofridspropositionens myndighetsuppdrag ur ett könsmaktsperspektiv som kom häromdagen.

På s. 10 skriver regeringen: En grundsten i kvinnofridsreformen är således att se våldet som ett uttryck för mäns överordning. Att endast se till individen innebär att göra våldet mot kvinnofrid till en isolerad företeelse och en privat fråga för enskilda kvinnor och män. Därmed undanrycks grunden för det politiska arbete som krävs för att bekämpa våldet och uppnå jämställdhet.

Fru talman! Detta är naturligtvis absurt. Våld är alltid en fråga om att se den enskilde gärningsmannen som brottsling och offret som offer. Ingen ska kunna gömma sig bakom undanflykter, och ingen ska kunna påstå sig inte veta vad som gällde. Framför allt ska ingen kunna säga inför domstolen: Jag slog min fru därför att jag som man är ett offer för den rådande könsmaktsordningen. Detta är precis vad man implicerar genom den här texten.

När man tacklar problemen kan man alltså inte göra det som ett uttryck för att det finns män som slår kvinnor av någon annan anledning än att de i grunden har en avskyvärd syn på kvinnor.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt: Varje människa är personligt och individuellt ansvarig för sina handlingar. Den principen kan man under inga omständigheter få lov att rucka på men det tycker jag att man gör när man skriver på det här viset.

Anf. 157 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Snacka om att ha en grumlig syn på jämställdheten! Jag säger detta apropå att Tobias Billström tyckte att regeringen har en oklar och grumlig syn.

Mäns våld mot kvinnor är den yttersta formen av den könsmaktsordning som råder i samhället. Om man ska angripa mäns våld mot kvinnor måste man se strukturer. Det handlar inte om att befria någon individ från ansvar, utan det handlar om att se var strukturerna ligger, hur de ser ut och hur man angriper dem. Ser man inte det gör man hela jämställdhetsarbetet till en fråga om individer som springer runt och fattar egna beslut, rätt eller fel. Då bortser man från att vara feminist, och då bortser man från att se vilka strukturer det är som vi talar om.

Regeringen har en annan syn än Moderaterna, och det är jag väldigt glad över. Det gäller då inte bara jämställdhetsbrott.

Anf. 158 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag tror att vi är flera i denna kammare som är väldigt glada över att Moderaterna inte har samma uppfattning som regeringen. I alla fall är jag glad över det. Om jag hade haft samma uppfattning som regeringen skulle jag ha varit väldigt långt ute när det gäller synen på rättsordningen. Det är inte så att män slår kvinnor av någon annan orsak än att de har en dålig syn på kvinnor.

Det är klart att vi kan stå här och tala om att det finns strukturer när det gäller lönediskriminering eller något annat i samhället. Men i den här frågan får man inte lov att befria män, enskilda individer, från det ansvar som de har. Det gör man om man helt plötsligt börjar tala om att det finns strukturer som tvingar män att slå kvinnor. Det antyder man ju när man, som det står i kommittédirektiven, säger att detta inte ska vara en privat fråga för enskilda kvinnor och män.

Det är klart att vi som individer har ett ansvar för våra handlingar, och det är klart att ingen någonsin kan ta ifrån oss det ansvaret. Men det är precis vad jag tycker att regeringen gör när man skriver som man gör.

Anf. 159 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att talartiden räcker för att reda ut för Tobias Billström vad strukturer, könsmaktsordning och vad mäns överordning och kvinnors underordning faktiskt handlar om. Det handlar *inte* om att befria någon individ från ansvar, utan det handlar om att förklara och om att kunna angripa och förändra de strukturer som i alla delar av samhället delar in män och kvinnor i en över- och underordning.

När regeringen uttrycker att det inte är en privat fråga avses hela frågeställningen om en kvinna skulle kunna undvika att bli slagen hemma om hon betedde sig annorlunda, alltså om hon inte hade så kort kjol, om hon inte brände vid maten eller om hon inte flirtade med någon annan. Det är en fråga om strukturer och makt. Jag tror att enda sättet att angripa

frågeställningarna är att göra också mäns våld mot kvinnor till ett exempel på den könsmaktsordning vi har.

Prot. 2003/04:36
26 november

Anf. 160 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp en väldigt konkret fråga med statsrådet Mona Sahlin. Det gäller då Anna Diamantopoulos förslag om att man inte ska få ha "kön" som en av beräkningsgrunderna när det gäller premier i försäkringsväsendet.

Jämställdhetspolitik

Anf. 161 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Regeringen ställer sig bakom kommissionens förslag och tycker att det är ett mycket viktigt steg i jämställdhetsarbetet. Vi har också fört diskussioner med andra länders regeringar, framför allt de nordiska, för att försöka finna ett bredare stöd för tanken på att ta bort "kön" till exempel ur försäkringssystemet. Det är ju det som har varit och som också är den mest kontroversiella delen i kommissionens direktivförslag. Vi arbetar alltså på med att försöka bygga upp en politisk majoritet när detta kommer till ministerrådet.

Anf. 162 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet Sahlin, för det svaret. Jag tycker att detta är väldigt viktigt.

Jag kände mig mycket kränkt när jag fick beskedet i fråga hemma i brevlådan och tyckte att det var mycket trist att det skulle behöva komma. Från att ha haft ett bättre system har man alltså gått över till ett sämre.

Jag har också en fråga som mer är en värderingsfråga. Ibland diskuterar vi om att kvinnor ska lockas att söka till tekniska utbildningar. Män ska på ett eller annat sätt, men kanske inte riktigt lika aktivt, lockas att jobba inom vad vi kallar för den mjuka sektorn, den sektor som i dag domineras av kvinnor.

Ibland får jag en känsla av att regeringen värderar kvinnors yrkesval lite negativt. Det är inte riktigt så fint att jobba inom vården, och det är viktigt att kvinnor kommer in på de manligt dominerade områdena. Dock är det inte riktigt samma tryck på att männen ska komma in på de kvinnligt dominerade områdena.

Jag skulle vilja ha ett svar på frågan om det finns en sådan värdering. Det kan ju också komma till uttryck i diskussionen om hushållsnära tjänster att kvinnojobben inte riktigt är något som vi ska syssla med.

Framför allt ska det inte synas. Jag blir lite bekymrad. Ibland blir jag lite ledsen. Jag tycker att allt jobb som görs ska värderas. Även om det mest är kvinnor som sysslar med någonting måste det värderas på ett annat sätt än vad vi gör i dag.

Anf. 163 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill ge Margareta Andersson både rätt och fel i hennes sätt att beskriva diskussionen. Jag tycker absolut att det viktiga handlar om att uppvärdera kvinnors arbete. Det handlar om en reell uppvärdering som gäller löner och ansvar. Det handlar också om att i den allmänna samhällsdebatten inte se ned på vissa typer av yrken och upp på

andra. Där kan jag ge Margareta Andersson rätt – så har kanske inte alltid diskussionen om att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden låtit. Ibland har det nog varit så i diskussionen att det mer varit fokus på hur man ska få kvinnor att söka till tekniska yrken i stället för hur man ska få män att söka till barnomsorg eller vård och skola.

Det som jag tror har gått fel i många projekt – och jag försöker i alla fall förändra mitt sätt att se på det – är att vi upp till nu väldigt mycket tittat på hur man ska övertyga kvinnor individuellt att söka sig till tekniska yrken i stället för att se vad det är för fel i strukturen i de tekniska utbildningarna som gör att kvinnor väljer bort dem. Jag tror inte att det enda svaret är att locka kvinnor eller män att bryta könsbarriärerna utan se hur strukturerna ser ut inom mycket manligt eller kvinnligt dominerade yrken och utbildningar. Det är där förändringarna måste läggas i stället för hos individerna.

Anf. 164 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag får hälsa den nya jämställdhetsministern välkommen.

Jag tycker att det är väldigt bra att Margareta Andersson tar upp den här frågan om jämställdhetsdirektivet. Jag har fått signaler från kvinnor i Europaparlamentet att Sverige av alla länder inte stöder det. Den ursprungliga idén var att direktivet skulle omfatta diskriminering inom utbildningar, försäkringar, medier och reklam. Men nu har lobbykampanjer organiserats, och man har tagit bort försäkrings- och mediebranscherna. Jag hoppas verkligen att regeringen ser till att förbudet mot könsdiskriminering också kommer att omfatta försäkringar.

Sedan har jag två frågor som gäller de förslag som vi har lagt. Det ena gäller diskriminering av föräldralediga. Man säger i utskottets betänkande – och jag vill höra om ministern håller med om det – att den lagstiftning som vi har är tillräcklig. Så uppfattar jag det som beskrivs.

Vi har skrivit i våra förslag att det finns en utredning som har jobbat med den här frågan. Där föreslår man att det i föräldraledighetslagen införs ett särskilt förbud mot diskriminering av föräldralediga. Vi tänker oss att det kan finnas olika sätt att jobba med att minska diskrimineringen. Hur har ni tänkt att minska diskrimineringen av föräldralediga?

Det andra gäller höjt tak i föräldaförsäkringen. Bosse Ringholm har i valrörelse lovat att ni skulle höja taken i föräldraförsäkringen. Vi har ett förslag, och vi har räknat in i vår budget höjda tak i föräldraförsäkringen. Varför gör inte regeringen det?

Anf. 165 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Får jag börja med att igen betona när det gäller direktivet att regeringen är positiv till kommissionens förslag men att den dessutom har haft kontakter med jämställdhetsministrarna i de nordiska länder som är med i EU, alltså Danmark och Finland, för att se vad vi gemensamt kan göra för att komma längre till exempel när det gäller försäkringssidan. Jag delar helt och hållet det synsätt som Désirée Pethrus Engström har.

Vad gäller diskriminering av föräldralediga är det riktigt att regeringen tog ett initiativ till en översyn. Där har man nu kommit med ett förslag. Regeringen ha sagt via Hans Karlsson att ambitionen är att regeringen redan till våren nästa år, 2004, ska lägga fram en proposition med

förslag till hur föräldralediga arbetstagares ställning kan stärkas. Därmed sällar jag mig till dem som inte frågar om det behöver stärkas, utan frågan är hur.

Sedan skulle vi kunna diskutera mera om att ett lika uttag av föräldraledigheten skulle underlätta kampen mot diskriminering. Här handlar det inte enbart om lagstiftningen. Det handlar inte enbart om hur den kan stärkas, utan också hur det ojämlika uttaget av föräldraledigheten ser ut och hur det förstärker kvinnors underordning och gör att man kommer så långt efter under den viktiga tiden när barnen är små att det är svårt att ta igen det försprång som många män har. Jag tror att vi måste se de här frågeställningarna i ett.

Ett höjt tak i föräldraförsäkringen – där har regeringen inte någon annan uppfattning i dag än att det är en viktig reform. Men vi har inte kunnat sätta datum på när detta ska ske, eftersom arbetet med att klara upp inte minst ställningen för både omsorgssektorn i våra kommuner och landsting och arbetet med ohälsan, som i dag tar så oerhört mycket resurser. Principiellt är vi helt och hållet överens om att höja taket. Det är en oerhört viktig jämställdhetsreform.

Anf. 166 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag uppfattar det så att det finns ett öppet mandat för att göra någonting åt diskriminering av föräldralediga och att ni avser att göra någonting, så vi får väl avvakta förslag på det området.

Ohälsan kostar, och där har vi förslag som vi tycker är bra. Vi har envetet under några år nu tjatat om en rehabiliteringsförsäkring som skulle göra att människor snabbt fick hjälp och fick rehabilitering fort. En sat-sad krona på rehabilitering brukar ge nio tillbaka, och det tror vi på. Det skulle gynna kvinnor.

Jag har en fråga till – jag ska passa på nu när ministern är här. Det gäller den omdiskuterade F-skattsedeln för en prostituerad i Halland som var på tapeten för ett tag sedan. Hur går det med det arbetet? Har man hittat något sätt? Vi tycker inte att det är en alldeles lysande idé eftersom vi är emot prostitution, framför allt mot att man ska kunna köpa. Då måste vi stävja den F-skattsedeln.

Anf. 167 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte några detaljer om hur det går med den F-skattsedeln, men det ska jag genast ta reda på. Självklart är det så att prostitution inte är något yrke, det är ett utnyttjande. Det handlar om en könsmaktsordning, det är mäns köpande av kvinnors kroppar. Det kan på inga vis blandas ihop med den fina uppgiften att vara egenföretagare i vårt land. Men jag har inga nya detaljer om vad som sker i det konkreta fallet.

Désirée Pethrus Engström nämnde en del om ohälsan. Det är viktigt att diskutera rehabilitering. Det håller jag verkligen med om. Det gör regeringen också. Men om vi ska prata om det utifrån jämställdhetsaspekter känner jag för att fästa ännu större vikt vid att diskutera kvinnors inflytande och makt över sin arbetstid och över sin arbetsdag. Där tror jag väldigt mycket av kopplingen mellan att kvinnors ohälsa är så mycket större än mäns är. Det handlar om att förändra vardagen på de arbetsplatser där kvinnor är så dominerande. Den bästa sammanfattning jag har sett

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

på kvinnors ohälsa, stress och utbrändhet är följande: Jag har så mycket ansvar, men jag har så lite befogenheter. Precis där tror jag lösningen är när det gäller att ge större makt och inflytande.

Anf. 168 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Det var jag som tog upp den bästa av alla världar. Som ett märkligt fenomen som uppstår i kammaren får vi först av regeringspartierna en domedagsbild av hur förskräckligt allting är och hur förskräckligt allting har varit, men vi lever ändå i den bästa av alla världar, för vi lever i den mest jämställda världen. Det var den aspekten jag tog upp.

Jag vill tacka så hemskt mycket för att statsrådet ställer upp. Vi är inte bortskämda med att ha en jämställdhetsminister i debatten. Det känns väldigt tryggt. Kanske vi kan få lite mer schvung i arbetet rent utav.

Det var ett vackert tal. Någonstans i mitten fick vi höra att vi nu skulle ha ett mer feministiskt jämställdhetsarbete där vi ska ta ut svängarna. Det låter vackert. Låt oss för en gångs skull försöka glömma att vi är politiker. Vad betyder det konkret? Vad är ”mer feministiskt” och att ”ta ut svängarna”? Betyder det den vanliga socialdemokratiska medicinen, det vill säga kvoterad föräldraledighet, kvoterade styrelser, värnande om offentliga monopol och så vidare? Vad betyder det rent konkret? Det skulle vara spännande att få höra.

Anf. 169 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi stannar kvar vid att det går att vara både politiker och feminist samtidigt. Det är oerhört viktigt att kunna prata om både de problem som jämställdhetsarbetet har i Sverige i dag och den underordning kvinnor har i Sverige i dag. Samtidigt måste man se de framgångar som har kommit.

Lär vi oss inte att försvara de rättigheter som är uppnådda utan lämnar allt arbete som gjorts åt sidan för att gå vidare riskerar man bakslag. Frånvaron av diskussion om abortlagstiftningen och rätten till abort är ett exempel på det. Man måste kunna ha två ögon och två ben.

Det gäller att vara kritisk i förhållningssättet och veta vilka framgångar som gjorts och vilket försvar man måste lägga på det jämställdhetsarbete som Sverige ändå har kommit ganska långt med fastän vi inte lever i den bästa av världar.

Jag har försökt att uttrycka det med att det gäller att ha ett ännu mer feministiskt förhållningssätt till jämställdhetsarbetet. Det handlar för min del väldigt mycket om att ge sig på värdegrunderna på ett mycket tydligare sätt och synliggöra normerna och vad det förment manliga och kvinnliga handlar om.

Det gäller inte att bara diskutera lagar och försäkringssystem. Det är ett oerhört viktigt arbete. Men man måste också lyfta blicken till det som handlar om värdegrunderna för feminismen.

Det tydligaste exemplet på det är den som jag hoppas mycket spännande och viktiga debatten om sexualiseringen av de offentliga rummen. Det är ett exempel på hur man tittar på samhället med de ögonen och ser vad det är som formar våra unga pojkars och flickors syn på hur man ska vara som pojke eller flicka.

Då har man ett feministiskt förhållningssätt på något som annars bara beskrivs som bra eller dålig reklam eller bra eller dåliga dataspel. Det är det tydligaste exemplet jag hinner ge nu. Det handlar om att ge feminismen en tydligare värdegrund och inte bara diskutera lagar och försäkringssystem.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 170 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Fru talman! Det gläder mig att det inte bara gäller lagar och försäkringssystem. Kanske vi kan komma ifrån diskussionen med kvoteringar i all oändlighet och i stället precis som statsrådet säger här se det bredare perspektivet.

Eftersom jag kommer från reklamvärlden vet jag också att det inte är vi som formar världen. Reklamvärlden tar till vara alla de influenser som vi ser och sedan tar vi ut essensen av det. Det blir i väldigt många fall dålig reklam ur ett feministiskt perspektiv. Tyvärr säljer det. Det säger en hel del.

Normerna är väldigt tydliga för oss som sitter i den här salen. Jag tror inte att vi behöver diskutera dem. Vi har bilden väldigt tydlig för oss. Frågan är vad vi ska göra åt det.

Jag vet att vi inte hinner med mycket i debatten. Jag är fortfarande tveksam till om jag fick något mer svar än perspektivet att man vackert skulle ta ut svängarna.

Jag tackar väldigt mycket för att vi fick höra att statsrådet kommer att försvara aborträtten som hotas inom EU. Jag håller med om det. Vi har varit väldigt diffusa. Vi har inte direkt ställt några krav på anslutarländerna.

Jag hoppas att statsrådet kommer att driva frågan om aborträtten som ett led i de mänskliga rättigheterna snarare än ur ett hälsoperspektiv. Då kan vi också komma ifrån undantagsregeln. Jag vill höra hur statsrådet ser på den biten.

Anf. 171 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! För att det inte ska råda några missförstånd vill jag säga att kvotering är och kan vara viktigt. Det kan vara ett mycket viktigt instrument inte bara för att synliggöra när maktordningen är snett fördelad mellan kvinnor och män. Det kan också vara ett väldigt effektivt sätt att bryta invanda mönster.

Jag tänker fortsätta att använda det i praktiken och också väldigt mycket i debatten. Jag tror inte att vi kommit så långt i jämställdhet inom de politiska partierna om vi inte hade haft debatten om kvotering av våra listor, varannan kvinna och varannan man.

Jag tror också att det är väldigt viktigt att nu fullfölja den debatten. Det gäller till exempel gentemot börsbolagens styrelser. Det är också en spännande principiell debatt om hur vi ska få fler män att ta ansvar som pappor vid föräldraledigheten.

När man diskuterar sexualisering av det offentliga rummet är reklamen en del men inte den enda. Det är intressant att det då alltid är någon som säger precis som Tina Ackefelt nu sade: Det är inte vi i reklambranschen som formar detta. Vi gör bara det någon annan har gjort.

Alla aktörer har ett ansvar som alla aktörer måste ta. Om man ger folk vad folk vill ha bygger man bara på de vanföreställningar, utan att över-

driva, som i dag läggs på våra unga pojkar och flickor som de har väldigt svårt att värja sig mot.

Reklambranschen liksom vi inom politiken och vi som föräldrar har ett stort ansvar. Frågeställningen är inte om vi ska ta det utan hur vi ska orka och kunna ta det på ett bättre sätt. Där kan det feministiska förhållningssättet spela en viktig roll.

Anf. 172 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Först till diskussionen om jämställdhet kontra feminism. Jag är glad att den kom upp. För mig handlar det mycket om att det är olika kvaliteter i begreppen jämställdhet och feminism.

Statsrådet var inne på att feminism handlar både om en förklaringsmodell och ett synliggörande. I ett feministiskt perspektiv handlar det också om att hitta de politiska verktyg som bryter ordningen och strukturer.

Då är man inne på till exempel kvoterad föräldraförsäkring. Där blir det alltmer tydligt i debatten att det materiella föräldraansvaret är grundläggande. Det är en av de grundläggande sakerna att göra något åt för att komma till rätta med de orättvisor som finns mellan könen.

Där har vi också vårt 121-punktsprogram. Det är den överenskommelse som finns mellan regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet om att vi ska jobba i riktning mot en ökad individualisering.

Vi vet också att det första Mona Sahlin gjorde när hon kom tillbaka som jämställdhetsminister var att uttala just sin syn på föräldraledigheten. Man kan inte komma åt löneskillnader och maktojämlikhet om man inte delar lika från början.

Mona Sahlin säger här att hon kan tänka sig att dela föräldraledigheten mellan män och kvinnor. Min fråga är hur det arbetet går och när vi kan se något sådant förslag och hur man över huvud taget diskuterar i Regeringskansliet om frågan kvotering eller ej av föräldraförsäkringen.

Anf. 173 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Precis som Camilla Sköld Jansson sade är det en av punkterna i samarbetet mellan våra partier och Miljöpartiet de gröna. Det ska också tillsättas en utredning som ska titta på föräldraförsäkringen. Jag kan inte den exakta formuleringen, men den ska bland annat titta på hur ett mer jämställt uttag mellan pappor och mammor ska ske.

Jag har dristat mig till att förändra mitt synsätt. Jag har inte trott på kvotering eller individualisering tidigare. Men ju mer jag har sett av hur skillnaderna fortplantar sig genom livet för oss kvinnor och att väldigt mycket börjar med att vårt ansvar som föräldrar ser så olika ut vill jag stanna kvar i den debatten.

Jag vill försöka bilda opinion för den frågeställningen både inom mitt eget parti och också utåt. Jag tror den är väldigt viktig och avgörande, som Camilla Sköld Jansson sade. Men det är inget som regeringen har föreslagit. Jag hoppas att utredningen kan leda oss lite längre fram på den vägen.

Om pappor också ska få barn måste också pappor ta ansvar för barn. Då måste uttaget av föräldraledigheten vara mer jämlikt än vad det är i dag. Annars tror jag det är svårt med alla de andra punkterna som finns i

vårt samarbete om att komma åt löneskillnaderna, förändra den könssuppledelade arbetsmarknaden eller de ojämlika pensionsvillkoren.

Allting har på många vis sin början i hur vi gemensamt tar ansvar som föräldrar. Därför är det en central fråga för mig att fortsätta att debattera och bilda opinion om det.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 174 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det är en liknande process som vi har haft inom Vänsterpartiet. Vi har sedan länge diskuterat och haft en inriktning att en långsiktig målsättning måste vara individualiserad föräldraförsäkring. Vi ser nu att frågan kommer upp på dagordningen. Nu är det dags att på allvar ta tag i den.

Som Mona Sahlin sade i sitt anförande handlar det om att våga ta ut svängarna och bli mer feministiska. Det gäller just att utmana genom att ta sådana här diskussioner. Det är många frågeställningar vi måste fundera på. Jag lyfte några i mitt anförande.

Det gäller att fundera på hur man gör med den första tiden. Ska det vara möjligt för både mamma och pappa att vara hemma samtidigt? Det finns en del frågetecken som måste rätas ut. Det viktiga är ändå, precis som Mona Sahlin säger, att vi får diskussionen, att det kommer upp på dagordningen och att man vågar tala om det.

Självklart måste den långsiktiga målsättningen vara en individuell föräldraförsäkring precis som inom det övriga socialförsäkringssystemet.

I det jobbet har så klart jämställdhetsministern både ett ansvar och en möjlighet att verkligen driva på i debatten. Jag vet att det är många, inte minst i Vänsterpartiet, som är beredda att delta i den diskussionen.

Anf. 175 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag både kan ta det ansvaret och greppa den möjligheten, vilket jag tycker att jag har visat med det som jag har sagt här i dag. Jag tycker att den här frågeställningen är central.

Jag är också medveten om att det finns ett antal svårigheter som måste övervinnas i hur systemet ser ut om man ska kunna visa att det är både rimligt, möjligt, viktigt och riktigt att dela föräldraledigheten lika. Jag uppskattar att Camilla Sköld Jansson påpekar detta. Jag hoppas mycket på att utredningen ska kunna visa de frågeställningarna och också hur de går att lösa. Men fram till dess tror jag att vi har ett stort arbete framför oss, vi som ser det här som ett avgörande medel för jämställdhet, att debattera, att föra opinion och att diskutera.

Detta måste också göras utifrån barnens rättigheter till sina båda föräldrar. Det är inte enbart en fråga om kvinnans rätt att kunna och orka förena arbete med barnen och arbete utanför hemmet, utan det är också verkligen barnets rätt till att från början ha både en mamma och en pappa. Där har vi mycket kvar att diskutera, men det är en spännande debatt som jag ser fram emot.

Anf. 176 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Regeringen lämnade skrivelsen *Jämt och ständigt* i somras. Den handlar om vad regeringen har gjort på jämställdhetens område sedan 1999 samt innehåller en handlingsplan för mandatperioden.

Désirée Pethrus Engström har här redogjort för hur Kristdemokraternas jämställdhetspolitik ser ut.

Jag vill i mitt anförande ta upp vad som står i skrivelsen om bostadspolitik. Bostadspolitik med samhällsplaneringen är navet när det gäller planeringen av vårt fysiska samhälle.

Den fysiska planeringen har stor betydelse för vår levnadsmiljö och närmiljö och påverkar inte bara vårt boende utan också vårt sociala liv. En grundläggande förutsättning för att människor ska kunna känna livskvalitet är att de har en trygg boendemiljö. Sverige har traditionellt uppfattats som ett tryggt land. Men tyvärr har utvecklingen de senaste åren visat att denna uppfattning inte har fog för sig i delar av vårt land. Många människor, särskilt kvinnor och unga, känner i dag en oro i sin boendemiljö. Att planera för trygghet är en viktig jämställdhetsfråga och det är därför med förvåning och förundran som jag ser regeringens ambitionsnivå under mandatperioden när det gäller en jämställd bostadspolitik. Den är på ynka sju rader och handlar om att jämställdhetspolitiken ska lyftas fram i översynen av plan- och bygglagen. Det var så långt regeringens vision kunde sträcka sig för denna mandatperiod! Detta kan jämföras med regeringens ambitioner på området utbildningspolitik. Den ambitionsnivån sträcker sig över 15 fulla sidor!

Jag saknar visionerna från regeringen på detta område. Det är uppenbarligen så att bostadspolitik med tillhörande bygg- och samhällsplaneringssektor är mycket manligt dominerad. Det finns alltför lite skrivet om jämställdhetsaspekter inom boendeplanering och byggforskning. Jag efterlyser att bygg- och boendeforskningen utgår från ett genusperspektiv.

Byggsektorn har stor betydelse för det dagliga livet och därmed välfärden. Det är mycket värdefullt att ta reda på hur skillnaderna förhåller sig i ett bredare perspektiv. Det är därför hög tid att byggsektorns FoU-aktörer aktivt för in jämställdhetsaspekter i hela forskningsområdet.

Den så kallade Maktutredningen visade att när det gäller möjligheten att påverka samhällsplaneringen och byggandet i bostadsområdena upplever kvinnor i högre grad än män att det är männen som planerar och bygger. Och det stämmer. Det är viktigt att med forskning klargöra och förtydliga att kvinnor måste ges stimulans och möjligheter att påverka i ett tidigt skede. Statistik om kvinnors möjligheter att påverka yttre och inre miljö, arkitektur och estetiska delar samt utformning av lägenheten eller villan saknas i hög grad.

Det är nödvändigt att öppna en diskussion om varför bostadssektorn ser ut som den gör, och hur kvinnor och män ska kunna påverka. Bostad och uppväxtmiljö måste prioriteras som ett område i politikens fokus tillsammans med sjukvård, omvårdnad och skola. Som det ser ut i dag har alltför få kvinnor engagerat sig i bostadsbranschen. Det gäller också att stimulera kvinnor till politiska uppdrag för bostadsplanering och byggande.

Det är dags att se till att våra bostadsområden blir trygga och säkra för kvinnor att röra sig i. Att planera samhället så att det blir brottsförebyggande är en viktig jämställdhetsfråga! Att göra parkeringsplatser ordentligt upplysta och se till att entrédörrar går att överblicka är sådana positiva brottsförebyggande åtgärder. Kristdemokraterna vill att kommunerna ska upprätta en brottsförebyggande policy som bör ingå i alla över-

siktsplaner. En sådan policy kan innehålla principiella ställningstaganden om hur stadens struktur bör utvecklas för att motverka brott och om hur bostäder, arbetsplatser och handel kan planeras brottsförebyggande.

Fru talman! Tittar man vidare i skrivelsen för att se vad regeringen gjort på bostadspolitikens område sedan 1999 så blir man ännu mer besviken. Regeringen hänvisar till två rapporter som Boverket har gett ut. Den ena tar upp att man ska stadsplanera i stället för att bebyggelseplanera, och den andra rapporten tar upp hur man ska planera för ökad kollektivtrafik.

Bägge dessa rapporter är i och för sig bra, men det är inte mycket som har hänt sedan 1999 på detta politikområde, vilket med all tydlighet visar sig i skrivelsen *Jämt och ständigt*.

Nu har tyvärr statsrådet Mona Sahlin gått. Men om hon hade stannat kvar så hade jag önskat att hon hade tagit med sig de kristdemokratiska förslagen och försökt att påverka sina ministerkolleger på bostadspolitikens område att vara mer aktiva när det gäller jämställdhetsområdet.

Anf. 177 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Jämställdheten haltar. Jag hittade rubriken i en skånsk lokaltidning i höstas. Artikelnen handlade om hur olika grupper diskrimineras i arbetslivet. Men denna rubrik kunde lika gärna ha stått över en artikel som gäller för hela landet. Trots lagar och trots många ord i olika debatter går jämställdhetsarbetet långsamt.

Sverige är inte så jämställt som regeringen vill påstå, utan här återstår mycket att göra. I en debatt förra hösten sade dåvarande jämställdhetsminister Margareta Winberg: Företagarna ska ha jämställdhetsplaner, och JämO går nu ut och granskar 500 företag och begär in planerna för att se om det finns sådana och om de är korrekta. Jag kunde då korrigera den uppgiften genom att säga att JämO i själva verket ställde frågan till 10 000 företag. Jag frågade om det fanns några sanktionsmöjligheter mot dem som inte upprättar jämställdhetsplaner. Minister Winberg svarade då att det blir sanktioner enligt lagstiftningen för dem som inte sköter sig.

Nu är jag naturligtvis mycket nyfiken. Kan någon säga hur det gick med svarsfrekvensen? Har det behövts några sanktioner? Tyvärr har Mona Sahlin lämnat kammaren, men det kanske finns någon annan företrädare för regeringspartiet som kan besvara min fråga.

Behövs det då verkligen jämställdhetsplaner? Är de inte bara pappersprodukter som plockas fram en gång per år för att bli reviderade? Nej, det är som utskottet uttrycker det, stor nytta och stort värde med att arbeta med jämställdhetsplaner. Planerna är inget självändamål, utan ett sätt att driva arbetet framåt. Därför är det bekymmersamt att många arbetsgivare inte ännu lever upp till lagens krav på jämställdhetsplaner. Syftet med jämställdhetslagen är att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbetsvillkor, anställningsvillkor och andra villkor samt utvecklingsmöjligheter. Så kan en jämställdhetsplan inledas, och sedan kan följande rubriker förekomma:

- Arbetsförhållandena ska lämpa sig för både män och kvinnor.
- Både kvinnliga och manliga arbetstagare ska kunna förena förvärvsarbete och föräldraskap.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

- Sexuella trakasserier ska förebyggas och förhindras.
- En jämn fördelning mellan män och kvinnor i skilda typer av arbete och inom olika kategorier av arbetstagare ska främjas genom utbildning och kompetensutveckling.
- Arbetsgivaren ska verka för att lediga anställningar söks av både män och kvinnor, och vid nyanställningar ska arbetsgivaren särskilt anstränga sig för att få sökande av det underrepresenterade könet.
- Kartläggning av förekomst av löneskillnader mellan män och kvinnor ska ske.

Fru talman! Detta kan tyckas vara självklarheter, men även självklarheter måste ibland upprepas.

Anf. 178 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vill gärna ta fasta på det som några har sagt i debatten, nämligen att vi inte behöver prata om de här sakerna här i kammaren. Jag tror att det var Tina Acketoft som sade det. Hon sade att vi är så överens här i kammaren om hur det är och att vi ska ha jämställdhet. Därför behöver vi inte prata om det här. Jag tror att det är precis tvärtom. Jag tror att vi behöver prata om det väldigt mycket på många ställen, och också här.

Jag tror att det har varit, och fortfarande är, ett problem att de som inte tycker om det som står i skrivelsen *Jämt och ständigt* inte gärna går upp och pratar om det. Det är väldigt lätt att säga att det är klart att vi vill ha jämställdhet. Det finns väl ingen som är emot det. Det är ju inte bra att vi har lönediskriminering. Det finns ingen som tycker att det är bra. Det är inte bra att män är våldsamma mot kvinnor. Det finns ingen som försvarar det här, och ändå pågår det. Och det blir inte bättre, utan det blir sämre. Det går bakåt, både när det gäller våldet och när det gäller lönerna.

Det sker alltså någonting annat i verkligheten än det som sägs i verkligheten, både här i kammaren och i samhällsdebatten. Att det just finns under ytan gör det väldigt svårt. Det är så många som har polerat väldigt hårt på den här officiella bilden av Sverige som ett jämställt land. Den bilden poleras det också på här i kammaren. Det är också därför som det är nödvändigt att göra det som också sägs i skrivelsen och i betänkandet, nämligen att gå från jämställdhetspolitik till en mer feministisk politik.

Det kanske är viktigt att förklara vad det innebär. Det är faktiskt att väldigt klart och tydligt säga att det handlar om strukturer. Det handlar inte om enskilda män som har en dålig kvinnosyn och som slår enskilda kvinnor, utan det handlar om en föreställning som gruppen män har om att kvinnor är mindre värda och att män har rätt att kontrollera deras liv. Den finns i rättssalarna, och inte bara bland de som är anklagade och som ställs till svars för att de har slagit, misshandlat eller våldtagit, utan den finns också väldigt väl representerad i huvudet på dem som har att sköta rättssäkerheten. Det syns mycket tydligt i de domar som avkunnas. Där har man en utgångspunkt som innebär att kvinnors kroppar ska vara tillgängliga för män och att mäns sexualitet är någonting okontrollerbart.

Jag tror att det är bra att vi talar klarspråk om de här sakerna. I den här handlingsplanen och skrivelsen finns beskrivningen att vi i Sverige har en könsmaktordning som underordnar och diskriminerar kvinnor och att den patriarkala könsmaktordningen tar sig väldigt många uttryck och genomsyrar samhällets alla institutioner, nivåer och alla skeden i våra liv. Det står i den här skrivelsen. Om man inte tycker så ska man nog säga ifrån väldigt klart. För tycker man så och ser man verkligheten på det viset får det väldiga konsekvenser för hur vi också ser på det politiska arbetet. Då måste vi ju veta att politiska beslut och politiska reformer också landar i just den här maktstrukturen. Det kan få den konsekvensen att en välmenande politisk reform faktiskt i själva verket förstärker och reproducerar en maktordning som många säger sig inte vilja ha.

Det bästa exemplet på det är väl just föräldraförsäkringen som vänder sig till ett familjebegrepp som är stadfast i den patriarkala maktordningen med en klar föreställning om vem som ska göra vad i förhållande till barn och i familjen. Föräldraförsäkringen är inte nyckeln till jämställdhet, men den är en nyckel när vi talar om lönediskriminering.

Det står alldeles klart efter den utmärkta hearing som arbetsmarknadsutskottet hade där representanterna för Medlingsinstitutet, Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och JämO samtliga pekade på att föräldraförsäkringen är en nyckel. Där går nämligen den patriarkala maktordningen i dagern väldigt tydligt. Det sker i förhandlingarna vid köksbordet, i förhandlingarna mellan det obetalda och det betalda arbetet. Då är det viktigt att se att där finns inga jämbördiga förhandlingsparter. Där finns samma över- och underordning som finns på andra ställen i samhället, nämligen att männen är överordnade och kvinnorna är underordnade. Där träffas inga fria val, utan de val som träffas är utifrån den maktordning som råder. Och det blir också på det sättet att kvinnorna tar ut den absolut övervägande majoriteten av föräldraförsäkringen.

Det har inte att göra med taken. JämO tog också upp det i den här utfrågningen. Det spelar ingen roll om vi tittar på de familjer där kvinnan och mannen har ungefär lika hög lön. Antingen de ligger ovanför eller under taket är mönstret likadant i alla fall. Det har inte med det att göra, utan det har att göra med en föreställning som vi bär inom oss själva och som omgivningen bär inom sig och som på olika sätt signaleras till oss. Vad är mamma, pappa, barn och vem gör vad? Det är den maktordningen som slår igenom. Det handlar inte om fria val.

Därför är föräldraförsäkringen viktig som nyckel. Det är ju också så att en arbetsgivare som lever i samma maktordning naturligtvis hellre anställer någon som inte kommer att vara hemma med barn. Det är inget konstigt med det. Samma norm, samma mönster och samma maktordning som finns på arbetsmarknaden finns också vid köksbordet. Det är viktigt att se att detta handlar om politik. Därför måste vi vidga politiken till att också omfatta det som sker vid köksbordet.

Dessutom sker detta inte i samband med att det kommer barn. Jag tycker att det var bra att Britta Lejon tog upp det här utmärkta särtrycket i budgeten som vi äntligen har fått. Där finns det verkligen mycket att läsa. Det är dynamit, vill jag påstå. Där ser man svart på vitt hur kvinnor underordnas i samtliga situationer och livsskeden. Man ser det på inkomster. Man ser det på fördelningen av betalt och obetalt arbete. Kvinnors

lägre löner och livsinkomster gör att bidragen också blir lägre i samtliga försäkringssystem. Kvinnor får inte den rehabilitering som de behöver och så vidare. Dessutom ser vi någonting annat som är mycket intressant som jag gärna vill påpeka om ni inte har sett det, nämligen att kvinnors inkomster inte börjar att sjunka när det kommer barn utan när man flyttar ihop. Det är då det börjar. Det är då det obetalda arbetet växer för kvinnor. I och med sammanboendet, om det nu är under äktenskapliga former eller inte: Det är där det börjar. Sedan fortsätter och förstärks det när barnen kommer, men det börjar före det, för vi har redan innan vi blir föräldrar klart för oss vem som ska göra vad och går in i detta och gör det som förväntas utifrån den patriarkala maktordningen.

Så det är inte föräldraförsäkringen och inte föräldraskapet, utan det är maktordningen. Det inträder en form av så att säga vård av frisk man i hemmet när vi flyttar ihop.

Jag tycker att det här är en väldigt bra varudeklaration som borde ut i en populärutgåva i varenda högstadies- och gymnasieskola: Detta bör ni veta! Tager du denna Pelle Gustav Nils – med vetskapen om att din lön sjunker, att dina ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen går ned och att du kommer att få en lägre pension? Var medveten om det!

Det vore väl en bra upplysning, eller hur? Man kan ju välja att göra det här i alla fall – jag har ingenting emot det – men man ska veta vad man gör och man ska kunna ha en bra diskussion och förhandling innan man gör det man ska göra.

Det här särtrycket är alltså guld värt, och det är bra att vi har fått det. Jag vet att det har varit mycket politisk kamp för att få det, och det visar sig ju att det lönar sig. Det visar sig också att genom de politiska verktygen har vi möjlighet att göra någonting åt det som alla säger har tagit så lång tid eller att det inte kommit dit vi vill att det ska komma.

Varför händer ingenting? har flera frågat i debatten. Jo, därför att frågorna inte är tillräckligt belysta och för att konflikten inte är tillräckligt tydliggjord. Om vi använder språket rätt kommer den att bli det. Sluta fråga hur vi ska få in kvinnor i styrelserna – fråga hur vi ska få ut männen! Då blir det en mycket intressantare diskussion.

Anf. 179 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Både Gudrun Schyman och Camilla Sköld Jansson har tagit upp föräldraförsäkringen och kvoteringen av den. Vad jag tycker att ni båda två har glömt är detta att föräldraförsäkringen först och främst är till för barnen. Det är fråga om mer tid för barnen. Det är ju det föräldraförsäkringen går ut på.

Vi i Kristdemokraterna har precis genomfört en familjepolitisk lyssnar- och samtalskampanj runtom i Sverige, där vi har varit ute och pratat med folk på olika ställen. I samband med den kampanjen bad vi Demoscop ställa en fråga till ungefär 1 000 statistiskt utvalda personer om hur de såg på kvoterad föräldraledighet. Det visade sig att åtta av tio säger nej. Av anhängarna till Gudrun Schymans eget parti är det så många som 61 % som säger nej till kvoterad föräldraledighet. Det är ganska märkligt, tycker jag, med tanke på vad man säger här. Om man tittar på alla är det alltså 79 %.

Jag tycker att det viktigaste med föräldraförsäkringen är att föräldrarna ska bestämma själva, och det är tydligen det som svenska folket också anser.

Prot. 2003/04:36
26 november

Jämställdhetspolitik

Anf. 180 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag sade just i mitt anförande: Det finns inga fria val. Vi är alla delar i den könsmaktsordning som bland annat finns ypperligt beskriven i den här skrivelsen. Det innebär att det är de ramarna, den normen och det mönstret som hela tiden påverkar oss, också när vi diskuterar vem som ska ta ut vad av föräldraförsäkringen.

Föräldraförsäkringens utgångspunkt är barnets bästa. Barnets bästa hade jag en diskussion om med barn- och ungdomsministern i går, och vi var väldigt överens om – hon har också skrivit det i ett interpellationssvar – att barnets bästa är att ha tillgång till två föräldrar, om det finns, att ha tid med bägge föräldrarna och att ha två kompetenta, reellt existerande och fungerande föräldrar.

Och barns bästa och barns behov är också att leva i en jämställd familj. Jämställdhet som uttryck för icke-diskriminering, som uttryck för respekt för varje människas lika värde och som uttryck för respekt för demokratin är också en viktig ingrediens i ett barns liv, inte minst viktiga för att ge barnen förmåga att i ett vuxenliv också kunna delta i och vara med och forma en jämställd vardag.

Anf. 181 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Barnens bästa – absolut! Där är vi överens: Barnens bästa måste sättas i första rummet. Självklart är barnens bästa att ha tillgång till två föräldrar och att leva i en familjekonstellation – absolut.

Men man är också förälder hela livet. Enligt vad familjepsykologer säger har ett barn under sitt första år lättare att applicera till bara en person, vilket gör att det kanske är en av föräldrarna som bör vara hemma.

I vår familj är det så att min man nu har huvudansvaret hemma medan jag har tagit det i början av barnens år. Man är förälder hela livet. Jag tror att det är viktigt att säga så och att man vet om att det är så.

Jag tycker också att det i det här sammanhanget är viktigt att säga en annan sak. Vi i Kristdemokraterna har sagt att vi vill ha ett förbud mot diskriminering av föräldralediga som införs i föräldraledighetslagen. Vi är de enda som har en reservation om detta. Jag undrar varför inte Vänsterpartiet är med på den reservationen.

Anf. 182 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror att det skulle vara helt fel att sätta barns bästa i någon form av motsatsförhållande till jämställdhet. Om vi nu är överens om att jämställdhet är någonting som vi vill uppnå och om vi är överens om att diskriminering och underordning av halva befolkningen är en av vår tids största demokratibrister så ska vi väl förskona barn från att växa upp i sådana förhållanden, eftersom vi sätter demokratin och respekten för varje människas lika rätt och värde högt?

Alltså ska vi leva demokrati så mycket som möjligt. Då måste vi alltså leva jämställdhet i praktiken.

Det innebär att om vi då har en föräldraförsäkring som får till följd att kvinnor konsekvent diskrimineras och underordnas på arbetsmarknaden så kan vi inte ha en sådan försäkring, eftersom en underordning och diskriminering på arbetsmarknaden ju för med sig att kvinnor i nästa steg är de som är hemma mest i alla lägen när det gäller barn, tar mest ansvar för det obetalda arbetet, ser till relationer och så vidare.

De här sakerna hänger ju ihop. Vi kan inte bryta loss och säga att det finns något särskilt som heter barns bästa som är frikopplat från demokratin. Det är ju en fullständig omöjlighet. Alltså måste vi se att dessa saker är intimt sammanbundna med varandra, och det är därför jag säger att föräldraförsäkringen och lönediskrimineringen sitter ihop. Förhandlingen på arbetsmarknaden och vid köksbordet hänger ihop.

Vi måste våga se det. Vi kan inte bryta ut barnen ur detta, utan det finns där. Och barn mår väldigt bra av att leva i förhållanden som präglas av jämställdhet och en utsträckt demokrati.

Anf. 183 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är överens om mycket, framför allt när det gäller det du nämnde tidigare, Gudrun Schyman, om våld mot kvinnor. Men sedan är det kanske vissa synsätt, åtgärder och metoder som vi inte alltid är överens om över partigränserna.

Du har talat om föräldraförsäkring och patriarkala strukturer. Då undrar jag lite grann vart Gudrun Schyman vill komma. Om vi ska avskaffa familjen därför att män och kvinnor är ojämställda så vet vi samtidigt att även i homosexuella förhållanden utkristalliserar sig ju maktstrukturer. Lösningen är nog alltså inte att avskaffa relationer mellan kvinna och man, utan tyvärr måste vi kämpa inom systemet för att respektera och uppvärdera varandra. Jag tror inte på lösningen att avskaffa vare sig äktenskapet eller familjen.

Jag sitter i en socialnämnd där vi varje månad jagar trygga familjer åt utsatta barn. Om jag gav dem svaret: Bara vi avskaffar familjen så blir det nog bra, lilla vän! – hur skulle det se ut? Vi lever här, och vi ska stödja gemenskap och inte splittring. Jag anser att människan är en gemenskapsvarelse från vaggan till graven, och därför tror jag att det är oerhört viktigt att vi inte så att säga angriper fel sak. Vi ska ju stödja i stället för att uppluckra familjestrukturerna.

Anf. 184 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad Désirée Pethrus Engström har fått det ifrån, att jag på något sätt vill avskaffa familjen. Det skulle vara mig fjärran att säga åt människor: Lev inte med varandra! Sätt er i var sitt håll i väggen och håll er isär. Det är inte min politik över huvud taget.

Vad jag vill avskaffa är de patriarkala familjerna. Jag vill att vi ska kunna leva ihop på det sätt vi själva väljer, det vill säga kunna träffa just fria val när det gäller vem vi vill vara med, oavsett sexuell läggning, men också när det gäller hur vi vill forma vår gemenskap. Jag vill också att vi ska kunna träffa genuint fria val när det gäller fördelningen av det obetalda arbetet och föräldraskapet. Det är det jag är ute efter.

Jag vill kunna se familjetyper som ser väldigt olika ut men som framför allt inte bygger på den patriarkala maktordningen, med mannen som familjeöverhuvud och överordnad och kvinnan i en underordnad posit-

ion, med den strikta uppdelning som följer med den traditionella patriarkala familjebilden. Det är det som jag har vänt mig emot. Det gör jag bland annat av det skälet att jag ser hur mycket konflikter det ställer till med. Det är där vi har det största och värsta våldet. Och vilka förlorar på det, förutom kvinnor som blir slagna till döds? Jo, självklart barnen, som lever i skärselden, i konflikterna i det drama som utspelar sig.

Det är vad jag vill. Jag trodde kanske att vi var överens om det.

Anf. 185 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det blir väldigt svårt att förstå vad Gudrun Schyman vill komma åt. Ingen har väl någonsin sagt att vi vill att männen ska vara överordnade i en relation.

I går sade du i en interpellationsdebatt att du var emot idén att koppla föräldraförsäkringen till en familjetyp som många av oss inte vill ha. Då undrar jag bara: Vad är det för familjetyp du talar om? Hur många konstellationer av familjer finns det som du vill avskaffa, där du tror att du kan avskaffa maktstrukturer? De kommer att finnas ändå, oavsett om det är en relation mellan man och kvinna, mellan kvinna och kvinna eller man och man. Det kommer att finnas maktstrukturer som kan uppstå, som vi naturligtvis måste motverka.

Ska ensamstående mödrar vara normen? Eller vad är det som ska vara normen för Gudrun Schyman i det samhälle som hon vill bygga?

Jag måste få avsluta med att fråga om det obetalda arbetet som kvinnor gör. Så fort vi diskuterar hur man ska uppvärdera det arbetet är det inte bra. Det är antingen på fel plats, i hemmet, eller också är det fel på något annat sätt utifrån en synvinkel. Vi har sagt att vi höjer taken i föräldraförsäkringen, eftersom ni tycker att det är viktigt att alla sociala strukturer kopplas till ekonomisk trygghet. Då säger Vänstern att vi inte bara ska prata om ekonomi. Men hur vill ni ha det? Ska vi uppvärdera kvinnors arbete eller vad är det vi ska uppvärdera? Frågan är hur ni vill att det ska se ut i föräldraförsäkringen.

Anf. 186 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Den diskussion som jag för om föräldraförsäkringen för jag utifrån att jag ser att den mycket effektivt bidrar till att den patriarkala maktordningen både på arbetsmarknaden och hemma reproduceras och permanentas. Därför tycker jag att den utformning som är nu är djupt olämplig. Därför bör den individualiseras.

Jag tycker att man ska ställa sig frågan varför föräldraförsäkringen fick den här konstruktionen när alla andra socialförsäkringar och system är individualiserade. Varför fick den försäkringen just den här konstruktionen? Jo, för att man valde att rikta sig till ett patriarkalt familjebegrepp eftersom det är vanligt att det ser ut så.

Visst är det så att ingen någonsin har sagt att vi vill att männen ska vara överordnade. Men det är så. Det är så det ser ut. Det är den maktordningen vi har. Det sägs sällan rakt ut: Vi tycker att det är jättebra att vi har den här maktordningen. Det finns till och med de som påstår att den inte existerar, utan att det är fråga om enskildheter. Det är enskilda kvinnor som råkar illa ut i en löneförhandling och inte tar för sig, inte står på sig och allt vad vi ska göra. Eller om det är våld är det väl någon som har varit på fel plats vid fel tillfälle och så vidare.

Om vi ser strukturen måste vi också våga göra någonting åt den. Då måste vi fråga oss vad vi kan göra åt den för att bryta maktordningen. Den diskussionen måste vi också kunna föra när det gäller familjen, hur strukturen finns i familjen. Det är inget farligt i det. Vi behöver inte flytta isär för det. Men vi kan ju börja uppföra oss så gott vi kan, som jämställda och lika mycket värda.

Vi måste se när det kommer influenser utifrån som vill få oss att fatta andra beslut. De är många.

Anf. 187 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det går bokstavligt talat en röd tråd genom Gudrun Schymans anföranden, från det vid det här laget ganska ökända talibantalet till den här debatten: Män är alltid problemet, aldrig en del av lösningen. Män ska inte ses som en tillgång i jämställdhetsarbetet. När Gudrun Schyman pratar befinner sig männen alltid på andra sidan demarkationslinjen i förhållande till henne och Vänsterpartiet.

Jämställdhet vid köksbordet, som Gudrun Schyman efterlyste tidigare, är en mycket intressant sak att diskutera. Varje gång vi moderater i den här kammaren har gjort försök att flytta beslut från det offentliga till människors köksbord har Vänsterpartiet motsatt sig det. Du har gjort det i debatter mot Carl Bildt, Bo Lundgren och Fredrik Reinfeldt. Du har gjort det på punkt efter punkt, Gudrun Schyman.

När vi vill se skattereformer som syftar till att göra kvinnorna friare och ge dem större möjligheter att fatta beslut, då är ni emot. När vi vill ha en tydlig och klar linje för att underlätta för det kvinnliga småföretagandet, då säger ni nej. Och, inte minst, när vi vill ha fler poliser så att den misshandlade kvinnan faktiskt ska kunna få någon som kommer när hon ringer, då säger Vänsterpartiet här i kammaren att det är batongpolitik och motsätter sig det också.

Någonstans måste man välja. Jag tycker att du i kväll har serverat oss retorik men inte särskilt mycket av realpolitik.

Anf. 188 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vet av erfarenhet att det finns de som har väldigt svårt att ta till sig den här dimensionen av politiken. Det finns de som tycker att den inte hör hemma i politiken. De tycker att den är för smal. Jag har hört mängder av konstiga kommentarer.

Men den könsmaktsordning som vi lever i är reell. Den är faktisk. Och den får praktiska konsekvenser. Den får förödande konsekvenser, många gånger.

Om vi är överens om att det existerar en sådan könsmaktsordning som strukturellt överordnar män och underordnar kvinnor, där män som grupp är överordnade kvinnor och där kvinnor som grupp är underordnade och diskriminerade, då har vi kommit en bit på väg. Men det verkar inte som om vi är överens om det över huvud taget. Det är därför det är viktigt att de här sakerna diskuteras ordentligt också här i kammaren. Vi ska inte tro att politiken är något lysande undantag. Det är inget undantag från de patriarkala strukturerna. Tvärtom är de väl företrädda inom både politikens innehåll och utformning.

Jag är inte någon som tycker att män är problem. Tvärtom, många gånger är de en oerhörd tillgång. Det jag tycker är problem är män som använder sig av det patriarkala maktsystemet, som uppträder i enlighet med det patriarkala maktsystemet, som utnyttjar de fördelar och de privilegier som det patriarkala maktsystemet ger. Ett av de privilegierna heter att inte se sig själv som del i en grupp.

Det är ett privilegium att kunna se sig som någon som inte är deltagare i någon strukturell grupp i samhället. Det är den privilegierades privilegium att ha den ståndpunkten. Jag tror inte att du hittar någon kvinna som har den ståndpunkten. Men det är en intressant diskussion.

Anf. 189 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag kan börja med att säga att jag inte fick något svar på vare sig frågan om skatten, frågan om småföretagandet eller frågan om polisen. Men Gudrun Schyman har rätt till ytterligare en replik, så det är möjligt att det kommer ett svar. De handlar ju om konkreta åtgärder syftande i en viss riktning. Det är möjligt att vi inte är överens om dem. Det är möjligt att vi inte tycker samma sak när det gäller de hushållsnära tjänsterna eller poliserna. Men säg då i så fall ifrån och berätta på vilket sätt du vill lösa de problem som dessa förslag implicerar!

Sedan var det faktiskt så att jag pratade om könsstereotyper. Moderaterna har uppfattningen att det givetvis finns mekanismer i samhället som gör att man väljer på det ena eller andra sättet. Vi har aldrig någonsin sagt någonting annat. Men vad Gudrun Schyman vill göra är att utifrån den analysmodellen bygga någonting helt annat. Ta diskussionen som jag hade tidigare med Mona Sahlin och om att helt plötsligt ändra rättsordningen, att göra männen till offer, att skapa en bild av gärningsmannen som ett offer för en könsmaktsordning som vederbörande sedan ska kunna hänvisa till i en rättssal. Det är ju det som ligger i förlängningen av ditt sätt att resonera.

Vi menar att detta är att göra brottsbekämpningen en björntjänst. Även om vi återvänder till frågan om attityderna är skillnaden mellan moderat och vänsterpartistisk, inte bara rättspolitik utan även politik i övrigt att vi inte tycker att lagar ska synliggöra problem, utan de ska erbjuda ett rättsskydd. Det är ju lagstiftning som vi sysslar med i den här kammaren och inte tyckande.

Så min fråga blir på nytt: Vilka åtgärder vill Gudrun Schyman hänvisa till? Vilka är de åtgärder som gör kvinnorna friare ekonomiskt, personligt och inte minst när det gäller rättstrygghet?

Anf. 190 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! En absolut grundförutsättning för att vi ska komma bort ifrån den diskriminering och underordning av kvinnor som i dag pågår är att vi ser vad som pågår, att vi gör just den feministiska analys som leder oss fram till ett synliggörande och ett klagörande av könsmaktsordningen, så att vi förstår att göra rätt saker. Annars kan det bli så att vi fattar beslut här om reformer eller lagstiftning som inom ramen för denna maktsordning faktiskt permanentar och förstärker den. Det är därför som det är viktigt att veta vad man gör.

För att kunna veta det måste man också ha en väldigt klar analys av hur det ser ut. Det är precis som när vi gör en klar analys av hur den

ekonomiska maktordningen ser ut för att vi ska kunna utforma en rättvis fördelningspolitik. I den feministiska dimensionen som handlar om motsättningen mellan könen måste vi också göra en korrekt analys. Annars vet vi ju inte vad vi ska göra. Annars kanske vi tror att vi ska ha den föräldraförsäkring som vi har därför att det är bäst för barnen, om vi inte förmår att placera in den i den maktordning som råder, om vi inte ser att det får effekter på arbetsmarknaden, som får effekter på lönerna, som får effekter på kvinnors inkomster i livet och så vidare.

Den absolut viktigaste uppgiften i dag anser jag vara att bringa kunskap om denna maktordning. Jag har sett till min förskräckelse att kunskapsläget är illa. Det är lågt och dåligt också i den här kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 december.)

14 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2003/04:35 Människosmuggling och tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen m.m.

2003/04:41 Möjlighet till förenklat tullförfarande

Skrivelse

2003/04:37 Migration och asylpolitik

Motioner

med anledning av skr. 2003/04:9 EU-prioriteringar för att nå miljömålen

2003/04:MJ10 av Sven Gunnar Persson m.fl. (kd)

2003/04:MJ11 av Gunnar Goude m.fl. (mp)

2003/04:MJ12 av Lennart Fremling m.fl. (fp)

med anledning av skr. 2003/04:20 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

2003/04:U14 av Göran Lennmarker m.fl. (m)

2003/04:U15 av Holger Gustafsson m.fl. (kd)

2003/04:U16 av Lotta N Hedström och Ulf Holm (mp)

2003/04:U17 av Cecilia Wigström m.fl. (fp)

15 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 26 november

2003/04:154 av *Håkan Larsson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Statens ansvar för Inlandsbanans framtid

2003/04:155 av *Agne Hansson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Utvecklingen i Kalmar län
2003/04:156 av *Birgitta Sellén* (c) till utbildningsminister Thomas Östros
Flexibel skolstart
2003/04:157 av *Rigmor Stenmark* (c) till socialminister Lars Engqvist
Lex Linda

Prot. 2003/04:36
26 november

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 december.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 26 november

2003/04:259 av *Luciano Astudillo* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Forskningsanslag till Malmö högskola
2003/04:275 av *Marie Engström* (v) till finansminister Bosse Ringholm
F-skattsedel
2003/04:278 av *Karin Granbom* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Utveckling av ej kommersiellt gångbara läkemedel
2003/04:286 av *Åsa Torstensson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Orättvisa mobiltelefonkostnader
2003/04:287 av *Bertil Kjellberg* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Tillverkningsindustrins energiförsörjning
2003/04:289 av *Inger René* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Barns och ungdomars övervikt
2003/04:291 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Tullen på Gotland
2003/04:293 av *Sverker Thorén* (fp) till miljöminister Lena Sommestad
Centrum för biologisk mångfalds Master of Science-program
2003/04:294 av *Billy Gustafsson* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Besiktningskrav för äldre bilar
2003/04:295 av *Luciano Astudillo* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Citytunneln i Malmö
2003/04:296 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Gotlandsbolaget
2003/04:297 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Pär Nuder
Samverkan på Gotland (Gotsam)
2003/04:298 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Gotlands tre internationella kulturcentrum

2003/04:299 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Åldersdiabetes
2003/04:301 av *Anita Brodén* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Återupptagande av WTO-förhandlingarna
2003/04:302 av *Kent Olsson* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Teaterrekvisitan på Drottningholms Slottsteater
2003/04:303 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till socialminister Lars Engqvist
Dödsfall efter oväntat hjärtstopp på sjukhus
2003/04:305 av *Gunnar Nordmark* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Förtroendet för Systembolaget
2003/04:306 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Östros
Brist på yrkeslärare
2003/04:308 av *Karin Pilsäter* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Väg 73
2003/04:309 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Vägverkets sektorsansvar för enskilda vägar
2003/04:310 av *Yvonne Andersson* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Bredband
2003/04:311 av *Sören Wibe* (s) till finansminister Bosse Ringholm
Industrins elskatter
2003/04:313 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Hans Karlsson
Hot mot företagsexpansion genom hinder för arbetskraftsinvandring
2003/04:314 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Hans Karlsson
Hinder för arbetskraftsinvandring
2003/04:315 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Bidrag till kompletterande skola
2003/04:319 av *Jan-Evert Rådström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Rikstrafiken
2003/04:322 av *Hillevi Larsson* (s) till statsrådet Morgan Johansson
Stödet till homosexuellas, bisexuellas och transpersoners organisationer
2003/04:323 av *Agne Hansson* (c) till statsrådet Berit Andnor
Gränshinder i Norden
2003/04:324 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Berit Andnor
Allmänna arvsfonden
2003/04:325 av *Susanne Eberstein* (s) till statsrådet Barbro Holmberg
Medborgarskap för vissa yrkesgrupper
2003/04:326 av *Ulla Löfgren* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Statens skogspolitik
2003/04:327 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Mona Sahlin
Könsdiskriminering inom sfi-undervisningen
2003/04:328 av *Marie Engström* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Nät- och informationssäkerhetsbyrå

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 december.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början till och med 8 §
anf. 37 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 78 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 90 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 11 § anf. 142 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 13 § anf. 177 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Val av ombudsmän vid JO-ämbetet.....	1
Anf. 1 GUNNAR HÖKMARK (m)	1
3 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan.....	3
4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	3
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
6 § Rikets styrelse	3
Konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU1	3
Anf. 2 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	3
Anf. 3 TOBIAS KRANTZ (fp).....	5
Anf. 4 INGVAR SVENSSON (kd).....	6
Anf. 5 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	8
Anf. 6 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	9
Anf. 7 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	10
Anf. 8 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	10
Anf. 9 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	11
Anf. 10 INGVAR SVENSSON (kd) replik	11
Anf. 11 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	12
Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd) replik	12
Anf. 13 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	13
Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (c)	13
Anf. 15 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	15
Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	15
Anf. 17 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	15
Anf. 18 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	16
Anf. 19 HILLEVI LARSSON (s).....	16
(Beslut fattades under 12 §.)	17
7 § Fortsatt giltighet av lagen om brevröstning i vissa fall	17
Konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU4	17
Anf. 20 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	17
Anf. 21 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	17
(Beslut fattades under 12 §.)	17
8 § Anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket, m.m.....	18
Skatteutskottets betänkande 2003/04:SkU1	18
Anf. 22 PER ERIK GRANSTRÖM (s).....	18
Anf. 23 ULF SJÖSTEN (m).....	18
Anf. 24 GUNNAR ANDRÉN (fp).....	20
Anf. 25 LARS GUSTAFSSON (kd).....	21
Anf. 26 ROGER TIEFENSEE (c).....	22
Anf. 27 ULLA WESTER (s).....	24
Anf. 28 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	26
Anf. 29 ULLA WESTER (s) replik	26
Anf. 30 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	27

Anf. 31	ULLA WESTER (s) replik.....	28
Anf. 32	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	28
Anf. 33	ULLA WESTER (s) replik.....	28
Anf. 34	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	29
Anf. 35	ULLA WESTER (s) replik.....	29
Anf. 36	ULF SJÖSTEN (m) replik.....	30
Anf. 37	ULLA WESTER (s) replik.....	30
Anf. 38	ULF SJÖSTEN (m) replik.....	31
Anf. 39	ULLA WESTER (s) replik.....	31
Anf. 40	ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	31
Anf. 41	ULLA WESTER (s) replik.....	32
Anf. 42	ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	32
Anf. 43	ULLA WESTER (s) replik.....	33
Anf. 44	KRISTER ÖRNFJÄDER (s).....	33
Anf. 45	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	34
Anf. 46	KRISTER ÖRNFJÄDER (s) replik.....	35
Anf. 47	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	35
Anf. 48	NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	35
	(Beslut fattades under 12 §.).....	36

Prot. 2003/04:36
26 november

**9 § Uppföljning av den nationella handlingsplanen för
handikapppolitiken..... 36**

	Socialutskottets betänkande 2003/04:SoU2	36
Anf. 49	KRISTINA ZAKRISSON (s).....	36
Anf. 50	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	37
Anf. 51	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp).....	39
Anf. 52	ULRIK LINDGREN (kd).....	41
Anf. 53	ELINA LINNA (v).....	44
Anf. 54	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	45
Anf. 55	ELINA LINNA (v) replik.....	46
Anf. 56	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	46
Anf. 57	ELINA LINNA (v) replik.....	46
Anf. 58	ULRIK LINDGREN (kd) replik	46
Anf. 59	ELINA LINNA (v) replik.....	47
Anf. 60	ULRIK LINDGREN (kd) replik	47
Anf. 61	ELINA LINNA (v) replik.....	47
Anf. 62	KENNETH JOHANSSON (c)	48
Anf. 63	KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	50
Anf. 64	KENNETH JOHANSSON (c) replik	53
Anf. 65	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	53
Anf. 66	KENNETH JOHANSSON (c) replik	53
Anf. 67	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	53
Anf. 68	ULRIK LINDGREN (kd) replik	54
Anf. 69	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	54
Anf. 70	ULRIK LINDGREN (kd) replik	54
Anf. 71	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	54
Anf. 72	CATHERINE PERSSON (s).....	55
Anf. 73	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	57
Anf. 74	CATHERINE PERSSON (s) replik	58

Anf. 75 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	58
Anf. 76 CATHERINE PERSSON (s) replik	58
Anf. 77 KENNETH JOHANSSON (c) replik	59
Anf. 78 CATHERINE PERSSON (s) replik	59
Anf. 79 KENNETH JOHANSSON (c) replik	59
Anf. 80 CATHERINE PERSSON (s) replik	60
Anf. 81 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	60
Anf. 82 CATHERINE PERSSON (s) replik	61
Anf. 83 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	62
Anf. 84 CATHERINE PERSSON (s) replik	62
Anf. 85 ULRIK LINDGREN (kd) replik	63
Anf. 86 CATHERINE PERSSON (s) replik	63
Anf. 87 ULRIK LINDGREN (kd) replik	63
Anf. 88 CATHERINE PERSSON (s) replik	64
Anf. 89 LINNÉA DARELL (fp)	64
Anf. 90 LARS-IVAR ERICSON (c)	66
Anf. 91 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	67
(Beslut fattades under 12 §.)	67
10 § Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.	67
Socialutskottets betänkande 2003/04:SoU3	67
Anf. 92 INGRID BURMAN (v)	67
Anf. 93 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	68
Anf. 94 ULRIK LINDGREN (kd)	69
Anf. 95 KRISTINA ZAKRISSON (s)	70
Anf. 96 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	71
Anf. 97 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik	71
Anf. 98 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	71
Anf. 99 ELINA LINNA (v)	71
(Beslut fattades under 12 §.)	72
11 § Jämställdhetspolitik	72
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04:AU2	72
Anf. 100 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	72
Anf. 101 TINA ACKETOFT (fp)	73
Anf. 102 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	75
Anf. 103 TINA ACKETOFT (fp) replik	76
Anf. 104 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	76
Anf. 105 TINA ACKETOFT (fp) replik	77
Anf. 106 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	77
Anf. 107 TINA ACKETOFT (fp) replik	79
Anf. 108 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	79
Anf. 109 TINA ACKETOFT (fp) replik	80
Anf. 110 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	80
Anf. 111 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	80
Anf. 112 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	82
Anf. 113 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	83
Anf. 114 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	83
Anf. 115 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	83

Anf. 116 MARGARETA ANDERSSON (c)	84
Anf. 117 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	86
Anf. 118 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	86
Anf. 119 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	86
Anf. 120 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	86
Anf. 121 BRITTA LEJON (s)	87
Anf. 122 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	89
Anf. 123 BRITTA LEJON (s) replik	89
Anf. 124 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	90
Anf. 125 BRITTA LEJON (s) replik	90
Anf. 126 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	91
Anf. 127 BRITTA LEJON (s) replik	91
Anf. 128 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	91
Anf. 129 BRITTA LEJON (s) replik	92
Anf. 130 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	92
Anf. 131 BRITTA LEJON (s) replik	92
Anf. 132 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	93
Anf. 133 BRITTA LEJON (s) replik	93
Anf. 134 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	94
Anf. 135 BRITTA LEJON (s) replik	94
Anf. 136 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	94
Anf. 137 BRITTA LEJON (s) replik	95
Anf. 138 TINA ACKETOFT (fp) replik	95
Anf. 139 BRITTA LEJON (s) replik	95
Anf. 140 TINA ACKETOFT (fp) replik	96
Anf. 141 BRITTA LEJON (s) replik	96
Anf. 142 ULF HOLM (mp)	97
Anf. 143 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	99
Anf. 144 ULF HOLM (mp) replik	99
Anf. 145 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	99
Anf. 146 ULF HOLM (mp) replik	99
Anf. 147 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	100
Anf. 148 ULF HOLM (mp) replik	100
Anf. 149 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	100
Anf. 150 ULF HOLM (mp) replik	101
Anf. 151 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	101
Anf. 152 ULF HOLM (mp) replik	101
Anf. 153 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	102
Anf. 154 ULF HOLM (mp) replik	102
Anf. 155 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	103
(forts. 13 §)	105
Ajournering	105
Återupptagna förhandlingar	105
12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	106
KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	106
KU4 Fortsatt giltighet av lagen om brevröstning i vissa fall	106
SkU1 Anslagen till Skatteverket, kronofogdemyndigheterna och Tullverket, m.m.	107

SoU2 Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken	108
SoU3 Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.	111
13 § (forts. från 11 §) Jämställdhetspolitik (forts. AU2).....	111
Anf. 156 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	111
Anf. 157 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	112
Anf. 158 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	112
Anf. 159 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	112
Anf. 160 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	113
Anf. 161 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	113
Anf. 162 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	113
Anf. 163 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	113
Anf. 164 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	114
Anf. 165 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	114
Anf. 166 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	115
Anf. 167 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	115
Anf. 168 TINA ACKETOFT (fp) replik.....	116
Anf. 169 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	116
Anf. 170 TINA ACKETOFT (fp) replik.....	117
Anf. 171 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	117
Anf. 172 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	118
Anf. 173 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	118
Anf. 174 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	119
Anf. 175 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	119
Anf. 176 ANNELIE ENOCHSON (kd)	119
Anf. 177 LARS-IVAR ERICSON (c)	121
Anf. 178 GUDRUN SCHYMAN (v)	122
Anf. 179 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik.....	124
Anf. 180 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	125
Anf. 181 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik.....	125
Anf. 182 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	125
Anf. 183 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	126
Anf. 184 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	126
Anf. 185 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	127
Anf. 186 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	127
Anf. 187 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	128
Anf. 188 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	128
Anf. 189 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	129
Anf. 190 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	129
(Beslut skulle fattas den 2 december.).....	130
14 § Bordläggning.....	130
15 § Anmälan om interpellationer	130
16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	131
17 § Kammaren åtskildes kl. 17.33.	133

Elanders Gotab, Stockholm 2003